

ҲИКОЯҶО

ВАФОДОР

(ҳикоя)

Вақту соати хоначудо шудан ҳам фаро расид. Барои додарам, ки лоиқи зангири шудааст, бояд ҷой холи кунам. Вале, гузари мо то ҳаде серманзил аст, ки ҳатто ба андозаи кафи по замини холи надорад. Чӣ бояд кард? Агар дар теппагиҳои атроф хона созам, чашмаю ҷӯйи обу сафои боғ дури мекунад, агар дар гузарҳои дигар ё деҳаҳои наздик манзил гузинам, рафтуомад ба мактаб мушкил мегардад. Дар кучо санг партоям, ки ҳам дил ба даст ояду ҳам ёр наранҷад...

Ин саргарангиҳо буду модарам ба имдод расид. Ў хаёландешиҳои маро пай бурд магар, пурсид:

– Писарам, имсол чашмаи Найзор об дорад?

– Оре, обаш аз роҳи калон мегузарад, гирду бараш ҳам сабзу хуррам аст!

– Чаро мо ончоро обод накунем? Агар дони, бо оби чашмааш мешавад як боғи корикалон сохт, доманаҳои атрофаш ҳам барои парвои як рама мол мусоид аст...

Дар байни гузари мо ва дараи Найзор як теппа ҳасту бас. Ҳарчанд аз деҳа ба чашм наменамояд, роҳаш аз як ҷақрим зиёд нест. Миёни ду доманакӯх, боҳаво, чашмаи сероб дорад, ҳар гуна боду бўрон аз буноғӯшаш мегузарад. Бо дилгармӣ ба он гӯшаи бекорхобида, гуфтам:

– Рост мегӯӣ, оча, ту изн медиҳӣ ман дар ҳамон ҷо барои худ кулбае созам?

– Ман аз Худо меҳоҳам! Кош дасту остин бар занӣю ба он дара ҳусни нав бахшӣ, ин орзуи деринаи падари раҳматиат ҳам буд!

– Ҳатман ин корро мекунам, – бо ирода арз кардам ман, – дараи Найзорро ба гулистон табдил медиҳам!

Модарам бо шодмонӣ маро дар оғӯш гирифт. Дар бағали босафои биҳишти чо хуш кардан бас лаззате дорад!

Ба маҳзи ин ки таъгили тобистона оғоз ёфт, пайрави гуфтаи модар, дар сарғаҳи дараи Найзор барои манзилсозӣ камар бастам. Азбаски то он дам аз каҳу гулмех гирифта то вассаю болору шифер – ҳама масолеҳи сохтмони ро фароҳам оварда будам, тайи муддати кӯтоҳе ду дар хонаи даҳлез дар миён, ошхона ва ҷудогона як оғилхонаю ҷойи берунравиро сохта тамом кардам. Паҳнои атрофи чашмаро низ гирдогирд девор гирифтам ва замини боғро шудгор карда мондам. Аз деҳа бо симчӯбҳои се-чоргазӣ хатти барқ кашида, хонаю дару тамоми дараро ҷароғон намудам. Барои худ аҳд кардам, соли оянда як иморати дидани дуошӯна месозам ва боғамро дарахтзору тоқзор мекунам. Хоки заминам дамгирифтаи серҳосил менамуд, ба он бо орзуҳои зиёд умед бастам.

Ҳангоми сохтусози хонаю дар ҳамеша дар канорам бародари аз ман калонтар Шуқурҷон буд ва ӯ бо трактори худ хеле корамро сабук мекард. Аз кунҷи деҳаи Симоб, ки то он чо якуним фарсах роҳ аст, болору вассағи овардем, барои деворсозиҳо қариб сад боргир хоку санг кашондем, найи пушти бомро аз боғи бобоям даравидем, чанд бор лойхона сохта ҳашарҳо кардем.

Аз ҳамон рӯзи аввале, ки Шуқурҷон ба назди ман омад, сағи азимҷуссаи ӯ – Вафодор низ ҳамроҳамон буд. Сағ то ҷое ба макони пуштикӯҳии мо одат кард, ки дигар бо бародарам ба хонааш намерафт. Вай шабу рӯз манзилу дари маро ниғаҳбонӣ мекард. Ба туфайли ҳузури ин дӯсти бовафо аз доманакӯҳҳои бағали мавҷи ҳар гуна садою уллоси рӯбоҳу шағолон аз бех канда шуд. На фақат хонаю дар, ҳамчунин тӯдаи бузу гӯсфанд ва як олам мурғамонро ҳам посбонӣ мекард. Шояд иғроқ мешавад, дар асл, вай сағ не, ҷони одам буд! Ба вижа, афтону хезон, дастугиребон шуданҳои ин ҷонвари меҳрабон бо духтари шашмоҳаам ҳамаро ба таачҷуб меовард. Ҳамсарам бар рӯйи арзи дарамон гилему намад мепар-

тофт ва духтаракамро дар ихтиёри Вафодор мегузошту худ аз пайи зиндагӣ мешуд. Саги мушфиқу ғамхор бошад, поҳои пушташро ба пас ёзонда, бо шикам дароз мекашид ва дӯсти хурдаки худро рӯйи поҳои пешаш мегирифт ва ба пеш меказид. Гоҳе ўро ба замин раҳо мекарду дубора мебардошт, ки ин ба духтарам кайфу сафо мебахшид ва қиқир-қиқир механдиду механдид...

Аз дарахтон барг мерехт, баргҳои зарду қаҳвай. Фасли хазонрезӣ ҳукм меронд, ҳавои гарму серун ба кӯйи сардӣ даст меод. Дар ин миён бо худсари ба худ хос се нафар зани бародарон, аз чумла, ҳамсари банда, аҳд карданд ба чашни таваллуди дағечи⁶⁴ бузургиашон ба шаҳр раванд. Ин қарори онҳо модарамро хуш наомад, бо зарда гуфт:

– Ҳангоматалаб набошед чӣ шавад?! Дар бағали ҳар якеат бачаи ширмак, дар ин салқиниҳо кӣ мондааст ба шумоён чашни таваллуда? Ин ҳама кор пеши по рехтааст, қадир накарда⁶⁵, рӯзғори худа саранҷом кунед намешавад?!

Вале, гӯши шунаво кучо?! Об дар ғирбол мерехт модарам. Занҳои ҳангомачӯ таваллудро пеш диданд. Ҳамсари ман субҳи барвақт духтаракамро дар бағал гирифта, бо як сар табақи савғо ба роҳ баромад. Ҳарчанд ба меҳмонравии ҳамсар боре ҳам мамониат накардаам, ин лаҳза намехостам ў ба сафар барояд. Ба дилам изтиробу ҳаяҷони ногаҳоние роҳ ёфта буд. Майдаяки нозаниамро дар бағал гирифта лаҳзае ширинбинӣ кардам, дилвопас ба ҳамсарам гуфтам:

– Ноз-нози маро набар, бо Вафодор меистад.

– Кӣ шир медиҳад?

– Як рӯз шири буз медиҳем.

– Як рӯз не, се рӯз меравем.

– Моро пазмон мекунед! – аз бӯйи бомазаи кӯдакона бештар лаззат бурда, ноилоч духтарро ба дасти модараш додам.

⁶⁴ Дағеч – *суфт*. зани бародари шавҳар

⁶⁵ Қадир кардан – ба меҳмонӣ рафтан

Онҳо ба роҳ афтиданду ногоҳ Вафодор уллоси баланде кашид. Бо зузааш қонеъ нашуда, маро гузошту бо шаст аз пайи ҳамсарам давид. Рафту аз ӯ пеш гузашт ва як он ҷуссаашро якпахлу дар пеши пояш афканд. Ҳамсарам «гард, гард»-гӯён тоб хӯрда роҳашро идома дод. Сағ бошад, дарҳол аз ҷо хеста ба пеш давид ва боз ҳамон ҳаракати аввалаашро такрор кард. Зан ин дафъа бо ошуфтагӣ дод зад:

– Гум шав! – ва ба ман рӯ оварду имдодҷӯёна афзуд: – Додош, гиред ин балои чона!

Ман сагро ҷеғ задам. Кучо, вай худро тӯрба барин партофта аз ҷо намечунбид. Ҳамсарам дубора давр заду ба пеш гузашт. Ин дафъа Вафодор ҷаста аз ҷо хест ва аз қафо домани занро муҳкам ба даҳан гирифт. Ҳамсарам худро ба пеш мекашид, сағ ӯро ба ақиб. Кашокаш чанд лаҳза давом кард. Дигар, мани ҳайратзада тоқат наоварда ба наздашон омадам ва бо як азоб сагро ҷудо карда дар бағал ниғаҳ доштам. Ҳар ду нигарон мондем, ҳамсару духтаракам аз теппа нопадид шуданд. Вафодор дар бағали ман дасту по мезад, инг-ингунон раҳо шудан мехост. Он дам равшан меидам, ки дар беҳи чашмонаш ашк ҷило мезанад, ба шигифт омадам...

Аз байн ду рӯз гузашт. Бо писару духтари бузургам корубори зиндагири яксӯ карда, дар хона гирди дасторхон нишастем. Ҳанӯз як луқмай нону ҷой нахӯрда будем, ки ногоҳ садои тақарроси баланде аз пушти дар шунида шуд. Ҳар се баробар аз ҷо хестем ва ман дарро боз кардам. Дар пушти дар Вафодор меистод. Ба маҳзи дидани ман саре афшонду ба пас тоб хӯрд ва бо шитоб ба ҷониби теппагии самти деҳа дартоз шуд. Ман аз дунболаш афтидам. Сағ беист то хонаи падарам давида омад ва аккосзанон дар пушти дарвоза қарор гирифт. Модарам ӯро шунида ба берун баромад.

– Ҷи гап, писарам? – хавотиромез пурсид модар.

– Намедонам, Вафодор безобита аст. Баъд аз рафтани келинат оромӣ надорад, ба худ ҷойи нишаст намеёбад.

– Илоҳӣ, хайру хубӣ бошад, – модар сари сагро ду-се навозиш дод, – барои чӣ ошуфтаҳоли, чӣ шуд ба ту?

Саг бошад ҳамано уллоси пасти дардолуд мекашид, гоҳ-гоҳ забонашро берун карда беист ҳаллос мезад, зохиран мехост дарди дил гӯяд, аммо аз дасташ наме-омад. Сарашро ба дастони модар молида-молида як он хороҳат шуд ва дубора сар ба ақиб гардонда дартоз шуд. Ман аз пушташ ба роҳ уфтодам...

Субҳи зуд бо садои баланди бародарам парида аз чо хестам. Ёро дар назди дар маъюсу музтарибҳол дидам. Бо овози хаста гуфт:

– Додарҷон, бачаҳоро бо худат гир, дар назди оча ме-монему ба шаҳр меравем.

– Чӣ гап?!

– Тез шавед, дар роҳ мегӯям.

Аз сарам оби ях рехт бародарам. Вучудам ба ларза омад. Бо шитоб либос пӯшида, дари хонаро қуфл зада, ҳамроҳи бачаҳо ба сӯи деҳа роҳ пеш гирифтем...

Ай кош, ин рӯзҳо ба сари касе наояд. Бо дили хунобшуда, ашкрезон ба шаҳр мерафтаам, савори мошини сабукрав. Роҳ гӯё охир надошт, Худо намехост мани чигаркабобро ба сӯи духтари кабобшудаам расонад. Ҳастиам мисли ин ки дар зери панҷаи гургҳои хуношом буд, аз ҳар сӯ маро мехарошиданд, мегазиданд, лахтулаб мекарданд. Ҳалқам қоқ мешуд, мағзам орухона. Поҳоям чун ду чӯби овезон ба тани бечонам часпида буд гӯё. Дилам ҳавл меовард, шушам дар мегирифт, гурдаҳоям об мешуд...

Дар бемористони шаҳри наҳс ҳамсарамро гирёну нолон ва майдаяки ноз-нозиамро бо тану қони сӯхтаю пухта ва бодқарда дидам. Хуш аз сарам парид, дар худ неру ёфта, ёро дар бағал гирифтаам. Бароям чашм кушод, лабонаш ба табассум моил шуд. Беихтиёр, ба дуохонӣ даромадам. Дурудароз дуо хондам, дар бағалам хоб монд. Ёро рӯи кат хобонидем. Шояд се-чор соат аз миён гузашт, майдаякам дубора бедор шуд. Бо чӣ забон гӯям, ӯ сари ҳол буд, ҳеч боде дар бадан надошт! Ин

ҳолати ӯро дида модараш аз хурсандӣ шукуфт, мисли ин ки як кӯх вазниниро аз дӯш канор мениҳод, бедасту по ба мураттаб кардани пероҳану эзорчаҳои кӯдак пардохт, беист пою дастҳои нозукашро мемолид. Афсус ки хушҳолиямон дер давом накард. Он замон бонуи сардухтур ба сари мо омада, бо оҳанги надомат гуфт:

– Бародар, худро ба даст гиред, аз духтар дигар умеде нест, шумо дардашро сабук кардед.

Дасту диламон сард шуд. Аз ман бештар ҳамсарам бо алам додувой мекард. Худро дошта натавониста ба дару девор мезад. Дар он шаби шум бесамар гузаштани давутозҳоямон ва мазлумона аз байн рафтани духтаракамон аламовар буд. Вай сахари, ханӯз сапедии рӯз надамида, аз нафаскашӣ бозмонд.

Вақте ки дар чодаҳои пур аз дастандоз аз шаҳр ба сӯйи деҳа бармегаштем, ҳамсарам навҳагӯён аз сафари бемавриди худ ва азобҳои муфочои ноз-нозиам ёдовар мешуд. Донистам, ки ба сари духтаракамон хумҷойники «бесоҳиб» чаппа шудааст ва аз чойи доғ тамоми сару гардану тахтапушту саридилаш сӯхта рафтааст. Бадани нозуки чун гунҷишк паррончак дар муқобили ин балои ҷонгир танҳо ду шаб тавонист таҳаммул кунад. Сад дареғу алам, ки безътиноии занони ҳангоматалаб чӣ оқибати нохушero ба бор меовард...

Бо дилҳои хастаю абгор ноз-нозиамро ба хок супурдем.

Ҳамон рӯз мани мотамгирифта ва бародарам пас аз зуҳр ба хонаам рафтем. Дилам мехост Вафодорро бубинам, саги меҳрабонамро, ки се рӯз пеш аз тарси ҷудой эҳсоси изтироб мекард. Аммо аз вай хабаре набуд, ба сӯямон давида набаромад. Вақте ки ба ҳавлиам расидем, манзараи даҳшатборе баданамро ларзонд. Саги вафодори ман сар ба остона гузошта беҳаракат меҳобид. Тамоми баданаш мӯкандаву хуншор аз шиёрҳои сахтшудаи хун буд. Маъюсу дам дар дарун вайро ҳам дар як гӯша зери хок кардем.

Ин ҳама дарду азо кам буд магар, ҳамон рӯз гови дарам низ дар назди оғилхонаам бечону беҳаракат по дароз карда буд. Хеч сар дарнаовардам, ки ин чорпоям барои чӣ мурдааст...

Дигар, аз зиндагӣ дасту дилам ях шуд, дараи Найзорро бад дидам. Дар баробари ин ҳама озмоиши ҳаёт худро нотавон ҳис карда, дар ниҳояти дилтангӣ, деҳаи азизамро гузошта, ба шаҳри дуре кӯч бастам. Чанд муддат бо ҳоли гирифтаю қаландармаоб умр ба сар бурдам. Аз он пас, ҳар гоҳ чашни таваллудеро шунавам вучудам беихтиёр ба раъша меояд, ҳешро аз ин гуна нишастҳо дур мегирам...

«БА МАН ГАП МЕРАСАД»

*Пас, забони маҳрамӣ худ дигар аст,
Ҳамдилӣ аз ҳамзабонӣ беҳтар аст.
(Мавлоно Ҷалолиддини Балхӣ)*

Он рӯз хурсандиам ҳадду канор надошт, аз ниҳояти шодмонӣ дар куртаам намегунчидам. Аз деҳа баромада, мошинсавор ба шаҳри Баҳор мерафтам, вале ҷисму ҷонам гӯё берун аз қолаб дар фарози осмон муаллақ буд. Аз таҳи дил оҳанги ҳаяҷономезе маро ба рақс меовард, бо ҳавои ҳаёлҳои ширину руҳбахш болу пар мезадам. Дар роҳ мерафтаму аз як сӯ дашти бепоён ва аз ҷониби дигар теппаю доманаҳои сабзпӯшу гулранг бо ҷамолу ҷилои дилфиреб худнамоӣ мекарданд. Ҳаво соф буд, рақси мулоиму лаппиши муназзами баргу шоҳаҳои дарахтоне, ки аҳён-аҳён ба назар мерасид, аз вазидани насиму шаббодаи нафиси баҳорӣ гувоҳӣ меод. Бар замми нури рӯз Хуршеди тобон ҳам аз нишемангоҳи худ қомат рост карда, ҳусну нигори мунаввари худро ба намоиш мегузошт.

Шояд бовар накунад, бе муболиға, он як рӯзи баҳорӣ аз ғуруру нишот сарам ба осмон мерасид. Дар роҳ мерафтаму пушти ҳам суханҳои диловезу таҳниятҳои иф-

тихоромези ҳамдеҳагон дар моварои гӯшу хушам садо медод. Ҳеч гумон намекардам, ки онҳо, аҳли заҳмати кӯхистонӣ бениҳоят муштоқи каломи бадеъ, пазмони китобу қиссаҳои тоҷикӣ ҳастанд. Ҳатто аз худи ман бештар хушҳол шудани хурду калон маро ба ваҷд меовард, дар худ меболидам, ки об дар ҳован накӯфтаам! Дар ҳоле, ки пушти фармон нишаста, ба такрор илтифоту дуоҳои дӯстонро аз саҳни ҳаёл мегузарондам ва ҳар гоҳе гӯшаи чашмам ба бастаи ҳадяҳову қабои зардӯзишуда меафтид, аз шодӣ сарам ба осмон мерасид. Он дастовез нахустин подоши бебаҳо дар зиндагиам буд, оре, аввалин бор арзёбии истеъдоду заҳматҳои шабурузӣ ва камхобиҳоямро бо чашми сар меидам. Худам беҳабар, дар зери мижгонҳоям оби дида чӯш мезад...

Он рӯз бо ҳазору як умеду орзуҳои ширин ба шаҳри дӯстдоштаам Баҳор мерафтам. Маҳз дар он ҷо тоҷикони муқим хеле зиёданд, ҳамзабонони фаровоне низ аз ҷор гӯшаи кишвар омада маскун шудаанд. Яке аз ошноҳои наздикам Равшани сартос, ки дар он шаҳри қадимаи овозадор зиндагӣ мекард, аз ҷумлаи коршиносони шинохтаи муассисаи номдоре буд. Ёро дар солҳои мактабӣ ба хотири каммӯйии каллаи калонаш «сартос» меномидем. Он замон як бачаи фаъолу зирак буд. Ният доштам бо ёрии ӯ китоби тозанаширо худро барои баҳориён рӯнамоӣ кунам. Агар Худо мададкор мешуду дар он ҷо низ саъям бобарор меомад, барои пахши китобҳоям роҳи васеъ боз мешуд...

Ба шаҳр расидам. Бо иштиёқ ва меҳру отифае, ки ба хотири дидори ошноӣ чандин сол дурафтада дар худ ҳис мекардам, бо Равшан тамос гирифтам ва аз омадани худ ба назди идорааш хабар додам. Зоҳиран, кораш бисёр буд, кӯтоҳ бо садои канда-канда гуфт:

– Ҳозир... Ҳамон ҷо бош..., меоям.

Аз дарвозаи оҳанини қуббадор ба ҳавлии назди бинои дуошӯна даромадам. Чанд нафар ҷавону куҳансол бар ҳаракҳои дами дар менишастанд, гӯйе мисли ман мун-

тазири мулоқот буданд ё коруфтода. Ман нахостам дар канори онҳо нишинам, ба назарам чунин намуд, ки агар соҳибмансабе мисли ошноям маро беғаму бениёз нишас-та бар рӯйи харак медид, камоли беадабӣ мешуд. Бо дили бетоқат пасу пеш қадамзанон, ба ҳар касе, ки аз даромадгоҳи бино мебаромад, нигоҳе меафкандам. Тарсам дар он буд, ки мабодо ошноро надида монаму ӯ сарсон шавад.

Чӣ гӯям, интизориам хеле тӯл кашид, аз ниҳояти қадамзанӣ поҳоям дард гирифтанд. Аз «ҳозир» як рубъ, ним соат гузашт, аммо аз сари тос дарак не. Хостам дубора занг занам, лекин андеша кардам, такроран дархости дидор кардан ба назарам зишт намуд. Онҳое, ки бар рӯйи харак менишастанд, бо одамони худ мулоқот карда баромада рафтанд, ба ҷояшон касони дигар омаданд. Ҳаво то-рафт гарм мешуд, теғи офтоб рост аз болои сар мезад. Ин шаҳри пуровоза бо насиму шаббодаҳои табиат қаҳрӣ буд гӯё, бар замми гармӣ ҳавои диму нафаскан дошт.

Расо як соат гузашт. Худоро шукр, дар дами осто-на сари тоси ошноям ва чехраи гирифтаи ӯ падид омад. Ҳамон қадду баст, ҳамон қиёфа, вале бо чуру-кию ожангҳои бештар. Офтобсариаш ҳам ба маротиб афзудааст, лақабаш акнун муносиби худаш буд. Аз тавқи паҳни қирмизранге, ки сари дилашро оро меод, хушам наомад. Бо ин ҳол, ҳар гуна менамуд, дар зеҳни худ па-зируфтам, охир, ӯ курсинишин аст!

Бағал кушода бо ҳам вохӯрӣ кардем. Аз ранги рӯй ва ҳолпурсии Равшан аён буд, ки ба ҷое шитоб дорад. Фикр мекардам, мани офтобсӯхтаро дида аз бобати дер мон-дани худ узр мепурсад, вале хаёлам ботил баромад. Ӯ тунду ихонатомез ба забони ғайр пурсид:

– Чӣ гап шуд? Маро хоб дидӣ-чи, рост ба сари қорам меойӣ?

– Бароят тухфае дорам, ошно, – муомилаи сарди ӯро дар дил хӯрда арз кардам ман, – баъд, маслиҳати ту ло-зим буд, агар вақтат бошад.

– Намефаҳмам, чӣ гуфтан мехоҳӣ?

– Хоҳишан, як дам сабр кун, – ҳайрону бетоқат шудани ўро дида гуфтам ман ва ба сўйи худрави саворӣ ба берун давидам. Як дона китобро аз сандуқи пушт гирифта ба пас гаштам. Равшан бо абрӯвони овезон ва нигоҳҳои сард сари калонашро ба ду самт ҷунбонда меистод.

– Метавонӣ маро табрик кунӣ, ошно, – дудафта китобамро ба сўяш дароз кардам, – нахустин китоби қиссаю ҳикояҳоям ба чоп расид.

Ў, бе он ки ҳарфе гӯяд, китобро аз дастам гирифтӣ муковаашро боз кард. Ҳамон кушоданаш буду, мисли ин ки ўро барқ гирифта бошад, як он бо ҳарос китобро пас дод ва бо чашмони аз ҳадақа баромада бо ҳашм гуфт:

– Чӣ, сарамро дар бало мондани ҳастӣ?! Ҳамин ҳозир тухфаи нозанината аз назарам гум кун!

– Чаро? Аз чӣ ин қадар метарсӣ? Ин ки китоб аст, китоби бадеӣ, асари худам.

– Гӯе ҳеч чизро наметонӣ, кай дидаӣ, ки мо китоби тоҷикӣ хондаем?

– Э, ошно, мактаби миёнаро дар кучо тамом кардӣ? Магар таҳсили ту ҳам дар донишгоҳи Тоҷикистон набуд? Чӣ мегӯӣ, Равшан?

– Бас кун! Тоқати шунидани ин суҳанҳоро надорам. Он рӯзҳо дар гузашта буд, ҳоло замон дигар, одамон дигар...

– Хуб, ин чо зидди касе ҳарфе нест. Як китоби одии бадеӣ аст ба забони модариамон, дар нашриёти давлатии худамон ба табъ расидааст. Аз чӣ нигарон ҳастӣ?

– Ба ман гап мерасад, ҷӯра, – Равшан як ба сўйи дарбон ва нигоҳе ба самти даромадгоҳи бино афканда афзуд: – Тоҷикӣ аз димоғи мо баромадааст, агар хоҳӣ ман дар ҳамин ташкилот кор кунам, ин ҳадяро бардорӣ бо худат бар, ба сари бедардам дастмол набанд.

Вучудам оташ гирифт. Шабехи милаи доғе будам, ки агар ба обам мезаданд, об доғ мешуд. Дар назар ошноям мисли ҷаллоде метофт, ки маро бе корд мекушт. Бо ҷаҳл гуфтам:

– Мебинам, ки беҳуда тавқ бар гардан назадаӣ, ошно,

– мехостам гӯям «хайфи шире, ки модарат ба ту дода- аст», аммо базӯр худро ба даст гирифта афзудам: – Агар медонистам ин галстуку курсӣ бароят афзал аст, аслан ба суроғат намеомадам.

Дигар, дар назди Равшани сартос истодан бароям маънӣ надошт. Дар сурате ки дуд аз димоғам мебаро- мад, ўро ба ҳоли худ гузошта ба қафо баргаштам. Ханўз дари худравро накушода будам, ки аз паси сар садои Равшан баланд шуд:

– Чӯра, маро дуруст фаҳм, намехостам аз ман норухат шавӣ. Акнун ки то ин ҷо саъй карда омадаӣ, китобро дар ин рӯзнома печонда дех, бо худам мебарам.

Мехостам яку якбора ба сараш дод занаму даш- ном диҳам, аммо худдорӣ кардам. Андешаи нек ғолиб омад, ҳамон як дона китобамро, ки дар саҳифаи ав- валаш «Бо орзуҳои нек, ҳадя ба дӯсти солҳои бачаги- ам Равшанҷон» гӯён соядаст монда будам, дар миёни рӯзномаи дарозкардааш гузошта ба ў додам. Дило- зурда дигар ҳарфе назадам, баргашта дар пушти фар- мон нишастам. Дарро бастаму ҳамон дам гумоне ба хаёлам омад: «Чаро як он фикри Равшан иваз шуд?» Худравро равшан накарда, аз паси ў саре ба тарафи дарвоза тофтам. Ошноям бо шитоб аз зинаҳои наз- ди даромадгоҳ боло рафт. Бо чашми сар дидам, ки ў мустақим ба дохил надаромада, ду қадам онсӯтар ба тарафи қуттии партовҳо по ниҳод ва коғазпечи дасташро бо зарб ба он андохт. Сипас, гӯё нафасе осу- да мекашид, дастҳояшро афшонда, қоматашро рост карду худро ба дарун зад. «Эҳ, номард, гумон кардӣ дар назди ҳамдеҳагон шармандаат мекунам? Охир, агар ба ту гап расад, нагир, вассалом!» Билофосила аз мошин пиёда шуда, дартоз то даромадгоҳи бино рафтам. Китобамро аз қуттии ахлот бардоштам ва ба пас гаштам. Дарбон ҳама баҳсу амалҳои моро дида меистод магар, ба ман чизе нагуфт, танҳо бо нигоҳи хайрхоҳонаю лабханди мулоим маро гусел кард...

* * *

Бисёр шунидаам, ки курсию мансаб одамро хароб мекунад, на танҳо хӯю хислат, ҳатто тинату ниҳоди касро ба тамом дигар мекунад. Он рӯз бо рафтори ошнои сартосам рӯ ба рӯ омада ба хубӣ донистам, ки одам, дар ҳақиқат, бо мурури замон тағйири рафтору пиндор мекардааст. Ба хусус, агар мансабу мақома дорад, ба хотири «гап нарасидан» аз вичдону имон ва ҳатто забонаш, ки бо шири сапеда модар дар вучудаш нуму мекунад, даст мекашад.

Он рӯз бо ҳоли гирифта, аз шаҳри Баҳор набаромада, барои наҳорхӯрӣ ба як чойхонаи миллӣ даромадам. Сари як пиёла чой фақат Равшану бархӯрди ўро дар пеши назар ва зеҳни худ тасаввур мекардам. Он ҳама хурсандие, ки дар деҳа бароям даст дода буд, як тарафу ин ниқоби тозаи ошноям як тараф буд. Ҳеч боварам намеомад, ки касе мисли Равшан, ки ҳафт пушту аҷдодаш тоҷик буданду худаш ҳам ба тоҷикӣ хонда калон шудааст, ба ин роҳатӣ аз ҳама чиз даст мешӯяд. На ин ки аз гирифтани китоб тарсид, ҳатто аз такаллуми тоҷикӣ орқард. Аз ин ҳол саҳт ба шигифт омадам, магар мешавад чунин бошад? Охир, дар ҳамин ҷамъияте, ки ў умр ба сар мебарад, ман ҳам ҳастам, ман ҳам дар канори ў бузург мешавам. Чаро ба ман касе «ту» намегӯяду гиребони ўро мегирифтаанд? Магар мешавад як бому ду ҳаво бошад?..

Оғушта дар гирдоби хаёл, ба сӯям омадани мардеро, ки ситорааш гарм метофт, пай бурдам. Ў рост ба ҷониби ман меомад, бо чехраи боз, бо лабханд. Ҳамин ки наздик шуд, шинохтам. Бале, ҳамхидмати худ Садриддин – ҳамон ҷавони баҳории лоғару устухониеро, ки хеле газгӯшту тану тӯшдор шудааст, шинохтам. Ба пешвозаш аз ҷо парида хестам, чанд муддат дар оғӯши якдигар сари по истодем.

– Бо кадом шамолҳо, дӯстам? Дар шаҳри мо сари танҳо? – ниҳоят пас аз салому ҳолпурсиҳо ба асли матлаб омад Садриддин.

– Бо коре омадам... шояд барои ту ҳам ҷолиб набошад, – каме бо дудилағӣ гуфтам ман.

– Яъне чӣ, магар мешавад кори дӯсти азизам барои ман қолиб набошад?

– Ёдат ҳаст, бароят таронаҳо мегуфтам, қиссаҳо нақл мекардам...

– Эҳ, қадрдони ман! Фикр мекуни, он рӯзҳо аз хотир фаромӯш мешавад, ҳеч гоҳ! Ҳар замон туро ба ёд меоварам, ханӯз ҳам ба бачаҳоям дostonу қисса мегӯям, ҳарчанд мисли ту маҳорат надорам. Бовар мекуни, ҳатто ба онҳо гуфтаам, ки ин дӯстам нависандаи замон мешавад!

Ман об шудам, аз суханҳои муҳаббатомези ҳамхидматам ба шигифт омадам. Илтифоти ӯ айни муддао буд, ки ҳушу ҳавосам моламоли шавқу сурур шуд. Болидаву сари ҳол арз кардам:

– Бо дуоҳоят, дӯсти азиз, нахустин китобам ба табъ расид.

Гӯе тега ба қабин хӯрд, Садриддин парида аз ҷо баланд шуд ва дубора маро ба оғӯш кашида, бо ҳаяҷон гуфтан гирифт:

– Офарин, дӯстам, боракаллоҳ! Ман медонистам, ҳамон замон ман туро шоиру нависанда хонда будам, қанд зан! Китобат муборак, дастбӯи ба орзуҳои некат муборак! Офарин, бародар, агар ту дони, чӣ қадар ин рӯзро орзу мекардам... – ӯ лаҳзае ором шуда, бо меҳр ба сӯям нигарист ва пурсид: – Хуб, кани китоб, ҳаст ин ҷо?

– Маро хурсанд карди, Садриддин, аз суханҳои ширинат гардам! Ҳоло ҳамин ҷо бош...

– Не, дӯстам, бо ту меоям, дигар тоқатам тоқ шуд, – гуфт ӯ ва ҳар ду ба берун, ба назди мошини савориам рафтем.

Он рӯз меидам, ки ҳамхидматам гӯе асари худро ба табъ расонида бошад, гаштаю баргашта китоби маро ба чашмонаш мемолид, беохир хурсанди мекард, дастамро дошта, ба оғӯш гирифта, табрику таҳният мегуфт, бо ҳазору як сухан маро ситоиш мекард. Вақте ки ба ӯ як дона китобро бо соядаст додам, ғайриинтизор, хошише кард, ки дар пешаш забонам лол монд. Ӯ меҳост тамоми китобҳои бурдаамро барояш диҳам!

– Дӯстам, ту тоҷик набошӣ, чӣ кор мекунӣ китобҳои маро? – бо тааҷҷуб пурсидам ман.

– Аз ин ҷиҳат ҳаёлат роҳат бошад, ман асари туро ба ҷойҳои даркорӣ мерасонам, – гуфтӯ ва аз ҷайбаш як даста пулро бароварда ба ман дароз карду афзуд: – Ҳоло ин аз нӯки хамир фатир, каму косташиро баъдан пур мекунам.

Ман дасти ӯро гардондам, бо лаҳни норизо гуфтам:

– Ин хел намешавад, дӯстам, аввал китобҳоро гузарон, баъд...

– Гузарондан кори ман, агар нагирӣ, саҳт нороҳат мешавам, дастамро нагардон.

Медидам, ки пули дасташ бештар аз қимати он се баста китобе буд, ки барояш меодам. Хиҷолатомез изҳор кардам:

– Ин ки хеле бисёр аст, чаро ин корро мекунӣ, Садриддин?

ӯ ба истодагариӣ ман нигоҳ накарда, дари худравамро кушоду пулаширо дар сандуқчаи ҷилав андохт ва гуфт:

– Барои масъули шӯъбаи тарғиботи шаҳрдорӣ аз ин кори осонтаре нест! Беҳтарин силоҳи мо китобу рӯзномаю маҷаллаҳо аст, ки дар байни мардум паҳн мекунем.

Бо шунидани ҳарфи охири ҳамхидматам хушҳол шудам ва даст ба якдигар додему барои сарфи ноҳор ба ҷойхона баргаштем. Пас аз каботи хушмаза ва ҳамдамию суҳбати самимӣ ману Садриддин аз ҳам ҷудо шудем, ӯ ба хонааш рафту ман роҳи пойтахтро пеш гирифтам. Дар тӯли роҳ пайваста ибораи нози Ҳазрати Мавлоно – «ҳамдили аз ҳамзабонӣ беҳтар аст» марҳами ҳаёлҳои озурдаи бесарунӯки ман буд...

* * *

Умри инсон чун оби рӯд мегузарад. Гӯё дирӯзакак буд ба шаҳри Баҳор рафта, бо ду рафиқам вохӯрӣ карда будам. Надониста мондам, ки аз он дам як сол сипарӣ шудаасту дубора бо тақозои кор ба он шаҳри азиз по

мениҳам. Иттифоқан, ҳангоми адои маъмурият яке аз ҳамсинфонам хабар дод, ки ҳамаашон дар шаҳри Баҳор чамъ шудаанд. Тахмин мекунед дар кучо? Дар хонаи Равшани сартос! Ў ба писараш арӯс мефурувардааст. Гарчи аз он чашн хабаре надоштам ва аз ошноям ҳам дилам монда буд, хеле чоҳоро фикр кардаму ба рафтан розӣ шудам. Бо дилгармӣ, барои расидан ба дидори ҳамдеҳагон ба хонаи Равшан шитофтам.

Меҳмонхонаи ошноям пур аз одам буд. Дами ҳангомаю гуфтугузори онҳо торафт метафсид, ҳама бо чӯшу хурӯш дар хусуси кордонию пулёбии Равшани сармоядору шуҳратманд ҳарф мезаданд. Мегуфтанд, ба базми шаб якуним-ду ҳазор одам меомадааст, хунарпешаи номдоре ҳамроҳи чанд гурӯҳи дигар дар хидмат мешудаанд. Мисли ин ки сартос фақат ба овозхону ровиёни базм даҳ ҳазор ҷудо кардааст, ба харчи тӯй ҳам даҳ ҳазор, панҷ ҳазори дигар барои пешкашу тухфаҳо...

Аз ин ҳама таъриф сарам дард гирифт, оҳиста, бо баҳонаи дастшӯй ба даҳлез баромадам. Писари хурдии сартос давида ба наздам омаду салом дод. Аз рӯйи одати ҳамешагиам, ки ба ҳар манзиле равам сараввал китобхонаи соҳибхонаро зиёрат мекунам, аз писарак хоҳиш кардам, ки маро бо китобҳои падараш шинос кунад. Бо ӯ ба хонаи дигар гузаштем. Мошоаллоҳ, ошнои сартосам китобхонаи бузурге дошт! Як чевони баланди деворӣ пур аз маҷаллаю рӯзнома ва китобҳои ранг ба ранг буд. Тамошоқунон то охир омадаму ҳавсалаам пир шуд. Бо чӣ забон гӯям, дар он чевони баланду тӯлонӣ ҳатто як дона китоб ё маҷалла ва ҳатто рӯзномаи тоҷикӣ надидам. Э вой!! Аз ҳазор-ҳазор таъриф мекунамду аз шуури холии ошноям на. Агар ӯ ба хотири «гап нарасидан» ёрои ҳарф задан ба забони модарӣ ё тавони ниғаҳдоштани як дона китобро ба забони модарӣ надорад, чӣ инсоне аст?! Бо дили ғамгин ба қафо гаштани шудам, ки ногоҳ китобе дар лабаи тиреза ба чашмам хӯрд, ба назарам гарм тофт. Бе истиҳола онро ба даст гирифтам. Хоҳ бовар кунед, хоҳ не, он китоби тоҷикӣ

буд, ҳамон нахустин китоби банда, ки соли гузашта ба дас-ти мухлисон расонда будам. Беихтиёр онро боз кардам, дар саҳифаи аввал навиштае диққатамро ҷалб намуд: «Бо салом ва эҳтироми бепоён, ин китоби дӯстамро ба зодрузи бародари равшанфикри тоҷикам Равшан тақдим мекунам. Садриддин»...

КОРИ САВОБ

Раҳим ҳар рӯз бо тангкӯчаи хокӣ гузарро миёнбур карда то истгоҳи автобус мебаромад. Барояш аз роҳи асосии мумфарш дида ҳамин тангкӯча, ки ду тараф хонаю ҳавлиҳои кӯхнасохт дошт, писанд омада буд. Қадамзанон ба новдониҳои сафолини бурҷи хонаҳо, даромадгоҳҳои сангфарш, дару дарвозаҳои чӯбини мунаббаткоришуда⁶⁶ ва ҳар чӣ ба назараш қадимитар менамуд, диққат меод. Ҷ чанд лаҳза роҳравон ҳис мекард, ки ин гӯшаи маҳаллааш тамоман обу ҳавои дигар дорад, гӯё барояш аз гузаштаи пурасоре дарак меод, нишонаҳоеро аз ҳунари асили сокинонаш аён месохт. Тааҷҷуб мекард, ки чӣ хел ин гӯша аз назари навсозони чолок дур мондааст, ҷойи хонаҳои гилию чӯбинро ҳанӯз сохтмонҳои бетонию оҳани нагирифтааст. Ҳатто ба чанд дарахти чинору чормағз ва тути пир, ки шояд аз дусад сол бештар умр доштанд, даст назада буданд.

Раҳим ин дафъа ҳам намехост диданиҳои тангкӯчаи дӯстдоштаашро нодида гузарад. Ҳарчанд ба қор дер мемонд, натавонист аз тамошои дарвозаҳои дутабақаи чӯбин худдорӣ кунад. Бештар нақшунигори кӯзашакли рӯйи онҳо, ки гӯё бо шикамҳои дамидаю гарданаҳои борик кандакорӣ шуда буд, дар оинаи зеҳнаш мунъақис мешуд. Чунин як дарвоза дар миёнаҳои тангкӯча ӯро аз қадамзани ниғаҳ дошт. Хаёлаш аз пайи хатту шиёрҳои

⁶⁶ **Мунаббаткорӣ** – яке аз шуғлҳои дастӣ аст, ки дар он нақшо ба сурати барҷаста рӯйи заминаи қорӣ қарор мегиранд ва ҳамчун кандакорӣ бештар дар сатҳи чӯб анҷом мешавад

шаклгирифта ба наъли сиёҳи ҳилолмонанде гирех хӯрд, ки дар васати пештоқи дарвоза ба назар мерасид. Наздик шуду аз рӯи наъл даст кашид. Ба ёдаш нақлҳои бо- бояш омад, ки мегуфт: «Наъл тилисми хушбахтию омад ва сарват аст. Ба хонае, ки дар остонаю чорчӯбаи дараш наъл задаанд, шайтон роҳ намеёбад».

Раҳим ҳаёлomez ба пас гашт, аммо ҳанӯз ба роҳ на- даромада буд, ки садои ҷонгудозе аз дохили ҳавли ўро сари ҷо шах кард. Мисли ин ки зане бо тамоми ҷон навҳа мекашид, вале овозаш базӯр мебаромад. Оху но- лаи ногаҳонӣ беасар намонд. Раҳим худро ба дарвоза часпонда, саропо гӯш шуд. Дубора зорию шевани зан дилашро об кард. Худ беҳабар, бо зӯр дарвозаро тела дод. Чун аз дохил қуфл набудааст, як табақаи дарвоза кушода шуда рафт. «Ё бисмиллоҳ» гуфту аз остона по ба дарун ниҳод. Ҳавли хилват буд, касе ба назар намера- сид. Хомӯширо боз ҳамон садои дардолуд, ки аз дохили хона шунида мешуд, халалдор кард. Раҳим овоз дод:

– Дар хона кӣ ҳаст? Хола дар кучоед?

Садои нолаomez қатъ шуд. Аммо лаҳзае нагузашта, оху зории зан баландтар баромад. Дар кори хайр ҳоҷати ҳеч истихора нест, Раҳим бо шитоб худро ба дарун зад. Дари хонаро боз карду манзараи асафбореро дар муқобил дид. Зани солманде бо ҳоли ночор, мӯҳи жӯлидаи паре- шон, лабу лунчи хоколуду чеҳраи захиргашта ва чашмо- ни нимабоз бар рӯи намади тикка-тиккашудае дароз мекашид. Ў ёрои ҳаракат надошт, фақат бо панҷаҳояш муҳкам аз намади зерипойӣ дошта, сарашро ба боло кашида, бо сахтӣ нола мекард. Даромадани одамро пай бурд магар, бо тамоми вучуд поҳояшро ба замин заду дами сард кашид ва хомӯш монд.

Раҳим дигар нигарон наистод, ҳар чӣ ақлаш мефар- муд пайрави он шуд. Дар назди пиразан сари дузону ни- шафта, аз ду дасташ гирифт ва ҷуссаи наҳифу сусти ўро пуштора кард. Бо вучуди заифию лоғарӣ зан устухони вазнине дошт, вале Раҳим ҳама неруро ба бозувонаш

дода, бо чадал ба самти роҳи асосӣ шитофт. Корашро аз ёд бурд, дар ин дам қарор кард ҳарчи зуд зани нимҷонро то бемористон расонад. «Эҳ, Худоҷон, чаро ҷонаш ба лаб омадаасту касе хабар надорад? – роҳравон дар маъзи худ меандешид Раҳим. – Чаро ба ин ҳол афтидааст, наҳод ки одаме надошта бошад? Маҳалла беҳабар бошад? Бечора меъдаашро ҳам бо хоку лой фиреб дода магар, аз димоғаш тафти гил меояд. Эҳ одамон, одамон...»

Пиразан дар бемористон бистарӣ шуд. Раҳим аз он ки санги касеро ба сина зада, бечораи ниматамомро зинда ба дасти духтурон супурд, хушҳол буд. Ў ҳама харчи до-рою даворо ба уҳда гирифт ва бо ин умед, ки шоҳнома-ро охираш хуш аст, бо дили пур ба сари кор омад. Ҳарчанд тамоми рӯз машғули кор буд, лаҳзае ҳам симои пиразан аз сафҳаи хаёлаш дур намешуд. Наметавонист дасту пойи бечон ва афсурдаҳолии вайро фаромӯш кунад. Бечорагии муштипар раҳми ўро овард. Вақте ки пизишк гуфт, бемор ба худ меояд, ҷойи хавотир кашидан нест, ҳаври дилаш пасанда шуд. Дар худ болида, дарун-дарун хушнуд гардид, ки кори хайр кард, бо ҷавонмардӣ дил ба дарё зад. Тамоми рӯз соат шумурд, то вақти корӣ ба поён расаду ба аёдати пиразан давида ояд. Орзу дошт тезтару бештар ба ҳоли ў расад, бо саргузашташ ошно шавад.

Раҳим ба ҳеч вачҳ намехост, ки касе аз ин кори савоби ў хабар ёбад. Дар тӯли зиндагӣ бори аввал ин гуна фурсат барояш даст меод. Ҳама талошаш ба он раво-на буд, ки фурсати муносибро барои расидан ба май-лу ҳавасҳои қаъри дилаш истифода барад. Пас аз кор мустақим ба самти бемористон роҳ мепаймуду мурғи хаёлаш дар осмони орзуҳои ниҳонаш бол мезад. Ба хо-тири ў яке аз қиссаҳои устои адабиёт омад, ки ҳиссае аз рӯзгори Алӣ бин Ҳусайнро бозгӯ карда буд. Вақте ки Имом Боқир падарашро ғул меод, чашми ҳамраҳонаш ба бадани Имом Сачҷод меуфтад, ки зонуҳо, сарангуш-ти поҳо ва бар замми он, сари китфони ҳазрат низ оби-ла задааст. Ҳамраҳон ба Имом Боқир гуфтанд, ки зону

ангуштони қиблагоҳатон аз сачдаҳои бисёр ва тӯлонӣ обила баста, аммо сари шонаҳояшон чаро ба он ҳол уфтода? Имом Боқир изҳор кард, ки агар падарам зинда мебуд, ҳарфе ба шумо намегуфтам. Он чӣ ман медонам, ӯ ҳар рӯз мискинонро хӯрду хӯрок меод ва бо даромадани шаб он чӣ аз хӯрдани дар манзил изофа мемонд, дар ҳалтаҳо меандошт. Вақте ки ҳама ба хоб мерафтанд, ҳалтаҳо ба дӯш гузошта, ба сӯйи манзили одамоне мерафт, ки аз рӯйи ҳаё дархосте аз дигарон надоштанд. Хӯроқиҳо дар байни онҳо тақсим мекард, тавре ки касе хабардор намешуд. Аз ин кори ӯ ман ҳамеша воқиф будам ва медонистам, ки ӯ меҳост пинҳонӣ ва бо дасти худ назр диҳад. Ӯ мегуфт, хайру эҳсонӣ пинҳонӣ ба Парвардигор хуш ояд, вақте ки касе аз шумо бо дасти ростӣ худ садақа медиҳад, онро аз дасти чап махфӣ бидорад...

Раҳим ба маҳзи даромадан аз дари бемористон беист ба қабати дуюм баромад ва ба сӯйи хобгоҳи беморон шитофт. Ӯро дар роҳрав парастори масъул пешвоз гирифт ва бо лабҳанд гуфт:

– Ташвиш нақашед, бародар, модаратон ба худ омаданд, ҳама нигарониҳо дар пушт монд.

– Садқаи забони ширинат шавам, хоҳарҷон, – аз «модаратон» гуфтани парастор ба завқ омада ҷавоб дод Раҳим, – ягон чиз таҳдидӣ кард ё не?

– Ним соат шуд, хӯроқи асрро додем, косаашонро то охир лесид ба дастам доданд, бечора гурусна буданд.

– Дасти танҳои хушк шавад, намедонам чаро ба ин ҳол афтидааст. Ба назарам, одамонаш партофта рафтаанд, номардон!

Парастор бо таҳайюр нигоҳе ба Раҳим афканду гуфт:

– Ман фикр кардам модари шумоянд, ӯро намешиносед?

– Не, хоҳарҷон, ӯ ба ман ҳам бегона аст, аммо акнун ба вай бифарқ нестам. То ба по нахезад, ором намегирам.

– Худо ба шумо мадад кунад, одами меҳрубон будаед, – бо мамнунӣ афзуд парастор ва чун ба палата расида буданд, дарро кушод. Ҳалтачаи нону меваро аз дасти Раҳим

гирифта, ўро ба сўйи пиразан ҳидоят кард. Раҳим чехраи боз ва нигоҳҳои маъюси ба хурсандӣ моили занро дида хушҳол шуд. Ҳамоно дар назди нимкати хоб ба рӯйи курсӣ нишаст ва беихтиёр бо ду даст панҷаи пиразанро дошта истод. Ба ӯ нигоҳқунон хўриаш омад, наметавонист ҳарфе ба забон оварад.

– Халоскори ман тўй, писарҷон? – бо садои кам лаб чунбонд пиразан.

Раҳим чизе нагуфт, ба маънии тасдиқ сарашро тақон дода, дастони ўро муҳкамтар фишурд.

– Барака ёб, умри дароз бин, писарам, – илова кард пиразан ва дар ду гўшаи чашмонаш оби дида ҷило дод.

Чанд муддат дар палата хомўшӣ ҳукмрон шуд. Раҳим намехост пиразанро ба суҳбат кашад, аз беҳол шудани ӯ дилвопас буд. Фикр мекард, ба гуфтугузор ҳанўз фурсат мерасад, феълан бемор бояд дармон ёбад. Аммо зан боз ба сухан даромад:

– Маро чигари худам фиреб дод. Аз дасти духтари якравам ба ин ҳол афтодам. Ношуд, агар бо шавҳараш муросо мекард, талоқ намегирифт. Ҷудо шуда ба хонаам омад, бо ҳам мезистем, рўзамон мегузашт. Вай дарздўзӣ мекард, ҳаққи кораша медоданд ва аз сўйи дигар, пули нафақаи ман ҳам буд, ба зиндагиамон мерасид. Рўзҳо гузашту намедонам кӣ ба духтарам роҳи кор нишон дод, ки касби дасташа партофту худаша ба бозор зад. Ҳамон, ба бозор баромаду хулқу атвораш дигар шуда рафт.

Пиразан як лаҳза ором гардид. Парастор, ки болои сарашон рост меистод, беҳолии ўро пай бурда, дарҳол як пиёла об дод ва бо меҳрабонӣ гуфт:

– Холаҷон, худатонро азият накунед, дам гиред. Ҳар гоҳ сиҳат шудед, бо дили пур саргузашти худро нақл ме-кунед, мо гўш мекунем.

Пиразан бошад ҳозир набуд аз дарди дил гуфтан даст кашад. Ӯ оби пиёлари хўрда, нафаси осуда кашид ва аз нав ба суханаш идома дод:

– Аз шаҳр ҳар хел молу мато меоварду дар шаҳракамон

ба бозориён мегузаронд. Дар дили ин рафтуомадҳо бо як марди бегона, ки дар таърифи «саховатҳо»-и вай аз забонаш асал мерехт, ошно шуда, бо ӯ аҳду паймон мебандад. Чанд бор бо ҳам ба хонаам омаданд, аз шаклу сумоти он марди туршрӯ аслан хушам наомад. Чашмони обиаш мисли чашми рӯбоҳ беист бозӣ мекард, миёни ҳар суханаш як гапи ҳақоратӣ мезад, шарм накарда дар пеши ман аз гунаю лабони духтарам бўса мебардошт. Хулқу атвори ӯ як тараф, духтарам низ батамом дигар шуд, ба назарам мисли як духтари кӯчагӣ менамуд. Ҳар чӣ мегуфтам аз пушти гӯшаш мегузашт, ба ҳарфам гӯш намекард. Чун дар бадрафториҳояш андоза ниғаҳ надошт ва ҳамсоягону хешовандонам ҳам аз ӯву аз ман худро канор кашиданд, аҳд кардам ӯро бо ошиқаш аз хонаам бадар кунам. Вале, чӣ кор кунам, ин дили модариам роҳ надод, на ба қилиқҳояш тоқат доштам, на аз ӯ метавонистам даст кашам. Бо вучуди ин, ба ӯ фаҳмондани шудам: «Духтарам, бо марди бегона гаштан айб аст, гуфти аҳду паймон бастем – ё бо ҳам никоҳ бандед, ё ки бо ӯ нагард. Бо ин корат на фақат ба худату ба ман, ба тамоми авлод иснод меоварӣ. Ин тавр нақун, дар пеши ҳамсоягону хешон шарманда шудем». Ӯ бошад, ошкоро гапе гуфт, ки гӯё торсаки ба рӯям зад: «Ман ба насихатҳои ту зор намондаам! Ба ҳама хешону ҳамсоягонат ҳам туф кардам!» Баъд аз ин баромада рафт, ягон шаш моҳ на вая дидам, на он бадбӯяша.

Пиразан аз дасти парастор боз об хӯрд. Раҳим ба чашмони хастаю камнури ӯ нигоҳ карда, бо меҳр пурсид:

– Модарҷон, шумо ҳамин як духтарро доред?

«Модар» мӯйҳои Раҳимро ба пушт молида, бо ҳамон мулоимат гуфт:

– Кош мисли ту писаре медоштам. Чӣ илоҷ, Худоям инро ба ман раво надид. Танҳо Фирӯзаро ба мо дод, падараш пас аз як моҳи ба дунё омадани духтарам ба таҳи мошин монду дар бемористон ҷон дод, ҳама ҷавру ҷафои рӯзгорро бо ин ҳама танҳои ба сари ман гузошту рафт.

– Парвардигор ба шумо сабр диҳад, – бо дилсӯзи гуфт

Раҳим ва пурсид: – Баъд чӣ шуд, духтар ба суроғатон омад?

– Эҳ писарам, кош намеомад! Як рӯз бо ҳамон ошиқаш дар ҳавлиам пайдо шуд. Гуфтанд, ки бо ҳам издивоҷ кардаанд. Ба таври худашон ба ин қарор омадаанд, ки мана дигар танҳо нахоҳанд гузошт. Дукаса ба чону ҳолам намонда, бо баҳонаи хона харидан дар шаҳр, хонаю дарама ба фурӯш монданд. Мани сода ҳам бовар кардам. Бар замми хона ду сар гову гӯсола ва «Жигули»-и падараша ҳам фурӯхта ҳама пула ба ҷайб заданд. Бо ҳам ба шаҳр омадем. Мана дар ҳамон хонае, ки аз он ҷо ёфтиям, гузошта рафтанд. Қасам ба дилҳои хаста, қариб ним сол рӯз шумурдам, аз онҳо дарак нашуд...

Парастор низ маҳлиёи нақлҳои пиразан шуда дар назди онҳо нишаста монд. Дар ин ҷойи суҳан, дар ҳоле ки аз тақдири зан ба риққат омада буд, гуфт:

– Шумо ҳам аз кучо медонистед духтари худатон гӯл мезанад. Ба касе мурочиат накардед пас?

– Чаро, чандин бор ба назди ҳамсоягон гузаштам, ҳоли зорамро дида дар оғоз кам-кам нону ғизо медоданд, аммо дигар бас карданд, дар асл, рӯйи худам ҳам намешуд, ки ҳар рӯз ба дарҳояшон равам. Ба маҳалла рафтам. Раисаш як занак будаст, сараввал гапҳои сахт гуфт. Он хонае, ки ман меистодаам, бесоҳиб будааст. Не, соҳибаш будаасту чандин сол дар мардикориҳо мешафтааст. Раис духтараму шавҳари вая аслан намешинхтааст. Чун дид кампираки беозораму ба ёрӣ муҳтоҷ, қавл дод, ки коре карда пули нафақаама ба ҳамин одрис мегузаронад, аз маҳалла кумакпулӣ менависад. Агар иқрор накунам кӯр мешавам, он занак ҳамон моҳҳои аввал ду-се бор аз ҳолам хабар гирифт. Дигар соя накард. Мехостам худам ба идораи райсобес⁶⁷ равам ақаллан пули нафақаама дуруст кунам, лекин ногаҳон бемор шуда мондам. То дараҷае ҳолам бад шуд, ки аз шиддати дарду бедармонӣ наметавонистам аз ҷоям бичунбам. Ба

⁶⁷ **Райсобес** – калимаи кӯтоҳшудаи русӣ аст: шубҳаи таъминоти иҷтимоӣ

гумонам, пас аз хоку гилхӯриҳо ҳаётам ба охир мерасид, ки Худо писарҷонама ба ман расонд, – ашки дидагони пиразан шашқатор шуд, дасти ларзони худро ба пушти панҷаи Раҳим гузошт.

Аз гирияи беовози зан чашмони Раҳиму парастор низ лиқ-лиқи об шуд. Раҳим дасти ӯро гирифта, маҳзун гуфт:

– Ман шуморо дар он ҳол дидаму дилам сиёҳ шуд. Дигар, он ҳама азобӣ паси сар монд, модарҷон, худам ба шумо ғамхорӣ мекунам!

Пиразан хомӯшона бо як ҳаракат ба паҳлу гашт ва бо ишораи дасти ӯ Раҳим сари худро ба рӯи сандуқи синааш гузошт. Вақте ки онҳо мисли модару писар дар оғӯши якдигар монданд, парастор бо тамоми вучуд ба завқу ҳаяҷон омад ва аз хурсандӣ оби дида рехт.

ЯКРАВ

Ёддошт: Моҳи декабри соли 2019 дар кишвари Чин бемории куруновирус (COVID-19) паҳн шуд. Дар муддати кӯтоҳ, то моҳи марти соли 2020, ин бемории марговар ба тамоми ҷаҳон сироят кард. Аз ҷониби муассисаҳои тандурустӣ ва пажӯҳишигоҳҳои мухталифи тиббӣ барои хунсо кардани куруновирус чораҳои зарурӣ андешида ва корҳои зиёд анҷом дода шуд. Бар зидди ин беморӣ вакцинаҳои гуногун ихтироғ ва ба мардум тазриқ шуд. Дар натиҷа, то охири соли 2022 бемории куруновирус ба мизони 90 дарсад аз байн бардошта шуд. Аз он пас амалиёти қарантина низ дар моҳи майи соли 2023 аз ҷониби Созмони тандурустии ҷаҳонӣ билкул бекор карда шуд. Машҳуртарин шиор дар замони паҳншавии куруновирус ин буд: «Дар хона бимонед! Аз куруно карона ҷӯед!» Ҳикояи зерин низ ҳокӣ аз он замон ва бемории фарогири куруновирус аст.

Ба сабру бардошти ҳар дуяшон ман қоил!

Ҳамин ки чилланишинӣ эълон ва дари мактабу корхонаҳо баста гардид, шавҳару духтарам аз хурсандӣ кулоҳ ба осмон партофтанд. «Боракаллоҳ, ана ин кори

оличаноб шуд! – мегуфт додояш бо руҳи болида. – Сари вақт ширкатро таътил карданд, Илоҳӣ, ҳама баду бало зудтар гузашта равад!» Духтарам низ шодмониашро дар худ намехӯрд: «Чӣ қадар хуб шуд, ба гуфтаи устодамон, хавфи олуда шудан ба ин вируси балои ҷон паси сар монд. Аз ин пас дар хона нишаста дарс меомӯзем, муаллимон бо телеграм вазифа медиҳанд. Аз каналҳои телевизион ҳам дарсҳои онлайн мегузаранд»...

Оре, ҳар ду хонашин шуданду дили ман дар хона нагунҷид. Намедонам чӣ чине маро зад, аз субҳ то шом ба ҳузури шавҳару духтарам дар манзил базӯр тоқат мекардам. «Мардаки беғам, рӯз то бегоҳ пушта ба курсӣ часпонда нишастанат нишастан, – ҳар гоҳе ба шавҳари «бекор» назарам меуфтод, гулуямро ингор панҷаи гург хафа мекард, – э, аз китобу газит хондан дили ту бечо ҳам намешавад-е!» Сарборӣ ба ин, духтарам низ дар паҳлуяш беғаму бепарво бо қаламу дафтари роёнааш ишқу ҳол мекард: менавишт, мехонд, тасвир мекашид, соатҳо ба мағзи роёнааш даромада мерафт. Намедонам чаро, ин шуғлу ҳамроҳиашон маро ба марзи дилтангӣ расонд, дар сурате ки қаблан ҳар рӯзи Худо танҳо менишастаму доиман мамнуну сари ҳол будам!

Гоҳе ҳис мекардам, ки ба инсоф меоям: охир, инҳо чигаргӯшаҳои мананд, чӣ бадӣ дорад агар шабу рӯз бо ҳам бошем? Ба гуфтаи додояш, то гузаштани балоҳои рӯз беҳтар нест ҳама дар хона бимонем? «Эҳ нодон, умр ғанимат, чун фурсат даст додааст, ту ҳам аз дидору аз меҳрашон сер шав, – ба мисли барқ фикрҳои дар сахни ҳаёл ҷарақа мезад, – ба дилашон роҳ ёб, хушхолӣ кун, аз хӯроку шириниҳои аҷоибат бипаз, ба қадри азизонат бирас!» Вале, ин ҳиссиёт ҳамон як оташаки лаҳзаина буду бас. Мани хонанишине, ки аслан ба берун ручӯъ намекардам, акнун зиқ шудам. Аз чиллаи нобаҳангом наздик буд дилам торс қафад, ба хогири начот суроғи дугонаҳоямро гирифтам...

Дунё бо ҳамрозу ҳамдам сафо дорад! Дугонаҳои бо-

вафо бо як ишора дарди бандаро фаҳмиданд. Шинаки навбатиро Гулсара ба уҳда гирифт. Пас аз даҳ-дувоздаҳ рӯзи дар хона мондану саршор шудани косаи сабр ба димоғам ҳавои тоза расид, барои рафтан ба меҳмонӣ омодагӣ дидам. Ох, то чӣ ҳад лаҳзаҳои руҳбахше буд он дам! Хурсандиам дар дил ҷо намешуд, охир, фурсате ба ман даст медод, ки аз зиндону маҳбусони дамдардаруни он раҳой меёфтам! Аммо...

– Ҳа, ба кучо даррав шудӣ? – ғайри чашмдошт овоз баланд кард додояш аз ҳамон ҷойи нишастии худ. – Ба меҳмонӣ меравӣ?

«Ҳама гуфтугузоро шунидааст, номард, – шуввӣ дилам рехт, – худро бо китобхонӣ вонамуд карда ба ҳама сухан гӯш медодааст!» Суоли ӯ чун сӯзани буд, ки пуфаки тоқатамро пора кард.

– Чӣ буд, дастамро ниғаҳ медорӣ, ба поям ишкел мезанӣ? – бо инод гуфтам ман. – Ҳақ надорам ба меҳмонӣ равам?

Ба наздам омад. Сураташ ба андозае шигифтзада менамуд, ки гумон мекуни дар умраш бори аввал маро бо ин ҳолат мебинад. Чашмони аз мутолиаи зиёд сурхшудаи ӯ чун пиёла боз ва лабу даҳонаш ба ду ҷониби фак мисли кеш таранг шуда буд. Бо азобе ғазабашро ба дарун хӯрда гуфт:

– Дар берун карантин, ин ҳама сарусадои пулисҳоро намешунавӣ?

– Ба ман чӣ? – якравӣ кардам рост ба чашмонаш нигариста. – Аз куруно гурехта дар хона бимирам?

– Ё тавба, ин сухан аз кучои ҷонат баромад? Магар касе зулм мекунад ба ту?

– Ман дар ин зиндонат девона мешавам! Пеши роҳамро нагир, маро гузор ба назди дугонаҳоям равам, то вақти шом бармегардам.

– Ба ҳеч ҷо намеравай! – садо баланд кард ӯ, дар ҳоле ки наметавонист ғазаби худро ниғаҳ дорад.

– Меравам!

Ёзиду аз банди дастам гирифт ва дод зад:

– Ба хона даро!

– Не! – бо зарб дастамро кашида худро аз дар ба берун задам ва ба пушт нигоҳ накарда, бо ҳавлу ҳарос аз зинаҳо ба поин давидам.

Вақте ки ба кўча баромадам, додояш сар аз тиреза нишон дода бо таҳдид гуфт:

– Агар балое ба сарамон биёварӣ, зинда-зинда гўрат мекунам, ин суханам аз ёдат наравад!

Ман даст афшонда ба роҳи худ идома додам. Бо орзуи дидани ҳамтабақони улфат ҳамонанди мурғи озода ба сўйи мақсад бол мезадам...

Бе муҳобо, баҳори зиндагӣ суҳбати дўстон аст! Аз ин дару аз он дар хонаи гап метафсаду дилат сард намешавад. Касе аз доми ҳангома берун наместонад – на арўсу модаршў, на ҳамсояву ҳамхоба, на фалону на бисмадон. Он рўз гўё як пуд ғам аз танам рехт, нисфи гапро ба шинаки дигар вогузошта, бо хушхолӣ ва бўсу канор ҳамдигарро тарк кардем.

Вақте ки ба хона омадам, аллакай ҳама чоро торикӣ фаро гирифта буд. Дарро оҳиста тик-тик задам. Духтарам кушод. Ба дохил по гузошта чанд муддат сари ҷо мех шуда истодам. Фикр мекардам ҳамин дам шавҳари ошуфта ба пешвозам метозаду ё ҳарфи сарзаниш мезанад, ё муште ба сарам. Вале ҳодисае рух надод, фазои ҷиму ором ва зиқизойи манзил дубора маро ба оғўш гирифт.

Бори аввал дар хонаи хобам шабро танҳо то сахар расонидам. Намедонам барои ҷӣ, ҳамон шаб хеле мехостам додояш ба наздам ояд, мисли айёми ҷавонӣ бо мехр маро ба оғўшаш гирад, тану ҷонамро бисояду оташи видоду хуллатро дар вучудам ҷо кунад. Мижа таҳ накарда то хеле вақт ин лаҳзаро мунтазир мондам, аммо мурод ҳосил нашуд. «Аз дасти ман нороҳат аст, чун ба гуфтааш гўш надодам, мехоҳад қаҳрӣ гардад».

Субҳ аз хоб хеста ба корҳои зиндагӣ андармон шудам. Мисли ҳамеша сабуку сари ҳол набудам, тамоми

чо нам хаста менамуд, гӯё дасту поям дармон надошт. Пас аз сарфи субҳона дубора ба рӯбучини хона пардохтам. Кам-кам беҳолиам бештар мешуд, ҳатто чизе пеши гулуямро гирифта, ҳолати таҳаввуъро ҳис мекардам. Бо ин ҳол то зуҳр расидам. Ҳамроҳи духтарам наҳор дуруст кардем. Пас аз хӯроки пешин пай бурдам, ки дасту поям чон надорад. Ба хонаи хоб даромада дароз кашидам. Ногаҳон дар ҷойи хоб дарунам шуррӣ гузашт. Давида ба дастшӯйӣ баромадам. Оре, дарунравӣ доштам, мисли зардоб меомад, исҳоли сахте гирифта будам.

Додояш эътиное надошт, духтарам низ дар олами дарсҳои худ фуру рафта, бепарво тамрин мекард. Дарди шикам маро ором нагузошт. Гӯё лӯлае аз дарунам ҳаво мекашид, атрофи шушам месӯхт, ҳалқам хорише дошт, мисли ин ки ба он сие халида меистод. Дилам саҳт бечо шуду парида сари по хестам, ба дастшӯйӣ гузаштам. Ҳарчанд қай кардан мехостам, аммо чизе аз гулу набаромад. Беҳаёл ангушт дар ҳалқ андохтам. Аз чашмонам ашки сӯзон баромаду андак зардоби қирмизранг аз даҳон, қариб нафастанг шудам. Базӯр ҳаво аз гулу бароварда, сар бардоштам, ҳалқам хорид, кам-кам сурфа кардам. Бо мурур нафасгириам мушқил гардид, мекӯшидам аз ин азоб бо сурфаи хушки канда-канда раҳой ёбам...

Он рӯз ҳам ба поён расиду пардаи тираи шом ба ҷойи равшанӣ нишаст. Сари вазнину тани беҳолавро базӯр бардошта ба ошхона гузаштам. Духтарам ба ёрӣ омад. Ҳанӯз ба омода кардани ғизо напардохта дубора сурфаам хуруҷ кард. Духтарам ҳайратзада пурсид:

– Чи гап, оча, дар чиллаи баҳор сармо хӯрдӣ?

– Намедонам, тамоми чо нам дард дорад, – дар ҳоле ки аз нав дар худ таҳаввуъу дилбечойиро ҳис мекардам гуфтам ман, – аз димоғам гирифта то шушу чигарам месӯзаду мехорад, назорати баданам аз даст рафтааст.

– Як лаҳза, ман илоҷашро меёбам, – чашмони духтарам барқ заданд, давида ба балкон гузашту як бандча ҳазориспандро ба рӯ гирифт, – дуд мекунем, ҳама микроб мемирад!

Бо ин ҳол кашол-кашол хӯроки шомро пухта ба дастор-

хон кашидам. Хеле гурусна будам, мехостам як олам ғизо бихӯрам, лекин пушти суфра нишастаму ҳеч коре аз дастам наомад. Танҳо як чумча аз таом хӯрддам, бемаза буд – на бӯе дошту на маза. Ҳарчанд шикам танбӯр менавохт, иштиҳо ғайб зад. Базӯр ду-се тикка нон фуру бурда, як пиёла чой нӯшидам ва хастаю беҳол ба чойи хоб гузаштам.

Дунё чӣ имтиҳонхоеро ба сари одам намеоварад! Гӯё кӯҳи оташи Халилуллоҳ буд, ки маро дар коми худ фуру мебурд. Аз ғояти сӯзу гудози беохир парида аз чо хестам. Мисли ин ки тамоми баданам месӯхт, пешониам рӯяи танӯрро мемонд. Аз шиддати табу ҳарорати баланд тамоми вучудам меларзид, хир-хир базӯр нафас мекашидам, дар гӯшҳоям виз-визи муттасил хона мекард. Дар торикии нисфи шаб ба девору дар такякунон, по ёзонида то чойи хоби додояш омадам. Ҳамин ки малофаи болояшро кашидаст ба китфаш бурдам, часта хесту сари чо нишаст. Ман дигар ҳоли сухан гуфтан надоштам, аз ғояти ларзиш лаб ба лабам намерасид, худамро гум кардам...

Илоҳӣ, хушк шавад решаи якравӣ, дар рӯзи равшан корашро кард! Нофармони бароям гарон тамом шуд. Набуда монад он нишасту гапи дугонаҳо, бо пойи худ рафтаму ба оташи бало гирифтор шудам. Аблаҳию кавданиям маро бистарӣ карду беҳуш! Намедонам чӣ қадр дар дунёи тахалхулию рангоранг сабуку беруҳ мегаштам, яке ба хуш омадам, чашмҳоямро кушода худро дар хонаи бузурге дидам. Рӯ ба рӯям аз сақфи хона чандин чароғак милтас мезаданд. Ба суратам дастгоҳи танаффус ва ба ангуштонун сари дилам низ чанд калидаку оҳанак зада буданд. Дар назди тахтхобам ва дуртар аз он одамҳое саросар сафедпӯш бо дасткашу дамобандҳо давуғеч доштанд. Яке аз онҳо дида боз кардани маро дид магар, ба пешам омад ва пурсид:

– Ба худ омадӣ? Садои маро мешунавӣ?

Ман «оре» гуфтани будам, аммо ҳис накардам, ки забону даҳонам мечунбад ё не. Парастор ба суханаш афзуд:

– Аз марг баргаштӣ, хоҳар, акнун зиндагӣ мекунӣ. Баданат ба эътидол омад.

Ман ҳарфҳои ӯро мешунидам, аммо худам ёрои ҳарф задан надоштам. Хеле мехостам аз ӯ суол кунам, ки ба ман чӣ шуд, чанд муддат беҳуш хобидаам, бемориам чӣ аст, барои чӣ асири ин ҳама дастгоҳу резинҳо ҳастам. Хушбахтона, парастор фикрҳоямро аз дидаҳои нигаронам хонд магар, сӯзану шишаи доруи қатраии болои сарамро ба мизон оварда, бо нармӣ ба ман шарҳи ҳол кард:

– Туро дар ҳолати бухронӣ ба дармонгоҳ расониданд. Дамои баданат чилро зер мекард, хишшоки қафаси си-наат возеҳ шунида мешуд, аз нафасгири ӯфтода будӣ. Озмоишҳо нишон доданд, ки вируси куруно қисматҳои болоию поёнии роҳҳои нафас ва ҳатто кисаҳои ҳаворо олуида кардааст, роҳҳои ҳавогузар варама дошт. Бо ин ҳол, ба ту сари вақт расидем, хушбахтона, ба худ омадӣ, вале бади қор дар ин, ки беморӣ ба наздиконат ҳам сироят кардааст...

Ин ҷо сухани парастор чун тега диламро сӯроҳ кард. Бо талваса дар ҷойи хоб такон хӯрдкам. Парастор китфҳоямро зер карда, бо изтироб гуфт:

– Ором бош, хоҳар, сӯзандоруҳо дармераванд. Пас аз як ҳафта базӯр ба худ омадӣ, ҳама саъю талошамонро ба бод надох. Бубин, духтару шавҳарат низ дар зери дастгоҳанд, ба онҳо низ пайваста дору тазриқ мекунем, ҷойи нигаронӣ нест.

Гӯиё хун ба майнаам зад, сарам гич шуду чашмонам сиёҳӣ рафт...

«Ҷиз-3» сӯхтани пӯсти дастамро ҳис кардам. Парастор ба вариди борик доруи мусаккин мефиристонд. Дар ҳубобҳои тирафои хаёл чошу пареш воқеаҳои пешин зинда шуданд. Ба дидаҳои ошӯфтаи шавҳарам тоб наоварда, бо ҳисси изову пушаймонӣ чашмонамро пӯшидам. Нидое аз мағзи чонам ҷӯш зад: «Худоё, савганд ба иззатат, барои гуноҳонам ҷуз ту омурзандае намеёбам, бо хори тамом ба даргоҳат рӯй меоварам, тавба кардам, бо бузургиат азизонамро аз ин бало начот деҳу маро аз насими руҳафзои бахшиш ва омурзишат маҳрум нагардон!»

БОРИ КАҶ БА МАНЗИЛ НАМЕРАСАД

*Тамаъ карда будам, ки кирмон хурам,
Баногоҳ хӯрданд кирмон сарам.
(Саъдӣ)*

Насим баробари ворид шудан ба шаҳри бузург худро ба тӯдаи мардикорон пайваст. Танҳо ҷойгоҳи ин тоифаи озодманиш дару дарвоза надошт. На сағ буду на ниғаҳбоне, ки пеши роҳи касро бигиранд, ав-ав кунанд ё шиноснома пурсанд. Кас дар ин тӯда хешро озод ҳис мекунад, ба аҳадунносе мутеъ нест, ба ҳеч гуна раҳбар гузориш намедихад. Дар тӯли рӯз танҳо коре, ки мекунад, ҳарисона ба самти роҳ дида дӯхтан аст. Ҷодаи бузург бошад, ҳамеша пури мошин, худравҳои ранг ба рангу хурду бузург пайи ҳам шуввас зада гузашта мераванд. Ҳеч кадоми онҳо аз чашмони бозикунӣ мардикорон дур намонад, чун акси рӯйи об дар дарёи нигоҳҳои умедвору озманд нақш мекӯбад. Ба маҳзи ин ки мошине дар канори ҷойгоҳи мардикорон турмуз медахад, ҳамона галаи бесаробон ба монанди селай мурғони ҳаво, ки ба туъмаи пайдошуда як он фуру мерезанд, ба сӯйи он ҳамла меоваранд. Аз пайи талоши лаҳзаина толеи чанд кас механдаду бас. Бо вучуди ин, рӯбароҳон ноумед намешаванд, боз ҳам дидаи пурумед ба сӯйи қорвони худравҳо медӯзанд.

Дар рӯзи аввал Насим ба нияти худ нарасид. Ҳамин ки корфармое меомад, мардикорони ботаҷриба дар як чашмпӯшӣ ёро печонида мегирифтанд. Насим бошад, ҳар гоҳ аз ҳалқа берун мемонд, дасту бозувони таранг ва ҷуссаҳои гармухунуқдидаи нерумандро тела дода, худро ба даруни тӯда задан кори осон набуд. Бо ин ҳол дар тӯли рӯз ҳатто як маротиба натавонист бо корфармое рӯ ба рӯ шавад, ҳар гоҳи талош туъмаи нохункашию дастандозихои ҷавонони ташнабакор мегардид. Вақте ки дид, пардаи шомгоҳон ба атроф нишаста, торикӣ рӯзи равшанро ҳарчи беш дар худ мебалтад, дилашро ваҳм зер кард. Дигар тӯдаи қорҷӯён низ пароканда шуда, ноаён ҳама пасу пеш

ғайб заданд. Вай бошад, ҷойи рафтан надошт, намедонист ба кучо сар гирад. Дар тану вучуди худ сардии бегоҳиро ҳис кард. Тугмаҳои камзӯлашро гузаронд, аз кӯлбори ба китф овезон қулоҳи гармашро гирифта пӯшид. Пай бурд, ки гурусна аст. Пулҳояшро аз киса дар оварда шумурд: даҳ ҳазор сӯм. «Ду дона санбӯса меояд», – забон хоид ӯ. Ба самти ҷойхонаи бағали бозор роҳ пеш гирифт...

...Ҳама чиз дар хона ғайриодӣ аст: кӯрпаю болинҳо паҳну парешон, қолии деворӣ аз як сӯи қанда шуда андармони меҳе кашол меистад, дастархон бо тиккаҳои сахтшудаи нон дар зери по, аз барқи хона хабаре нест магар, чароғе бо шишаи дудагирифтаи худ базӯр рӯшани медуҳад. Аз ин бадтар, ҳоли модар ташвишвар менамояд, вай дар як гӯша дасту по дар бағал ҷамъ карда беист менолад, дард мекашад. Ногаҳон овози ҷонгудоии ӯ аз зери гӯш шунида шуд. «Оҷаҷон!»-гӯён сар бардошт Насим. Чашм кушоду дар ҳавои нимторики сахарӣ дар рӯ ба рӯи худ ду ҷавони формадорро бо ҷӯдаст дид. Яке дубора калтаки резинии худро ба болои сараш баланд кард.

– Не-е, назанед маро! – ба худ омада дод зад ӯ ва парид аз ҷо хест.

– То кай аз дунболи шумо бехонумонҳо мегардем, ба-рои чӣ дар кӯча хоб рафтаи?! – аз задан худдорӣ кард ҷавони посбон. – Агар нахоҳӣ ба зиндон барем, тез лашулушатро ҷамъ куну аз ин ҷо дафъ шав!

Насим ҳамоно кӯлборашро аз замин бардошта ба дӯш гирифт. Дигар ҳарфе назада, пӯшт-пӯшт ба ҷониби ҷойгоҳи мардикорон шитофт. Роҳравон ҳис кард, ки бозуи росташ месӯзад. Хоби дидааш дубора дар сафҳаи зехнаш зинда шуд, дар худ ларзид. «Оҷаҷонам нола мекашид, дарди ҷонкоҳе дошт, – ба ёд овард ӯ. – Аммо дастам барои чӣ месӯзад? Ҳа, ман аз зарбаи посбони шаб бедор шудам ва шояд ҳам... аз оҳу фиғони оҷаам. Бечора ба чӣ ҳол бошад? Маро ба мардикорӣ фиристо-ду худаш чӣ мехӯрад?» Оҳи вазнин аз сина баровард. Боз ба хаёл рафт: «Агар дадоям моро партофта наме-

рафт, ман ҳеч гоҳ ба ин рӯзи сахт гирифта намешудам. Очачонам ашкрезон мегуфт: «Маро фиреб дод ӯ. Ман дер фаҳмидам, ки дар шаҳр зану бача доштааст. Охири кор ду оила барояш вазнинӣ кард, аз ман даст кашид, ҷавобамро дода рафт», – оҳ аз сина бароварду зери лаб ғурунгид: – Номард...» Дар сурате ки бо панҷаи чап аз рӯйи шиками гуруснааш мекашид, мушти ростаи гиреҳ хӯрд, дандонҳояш сахт рӯйи ҳам нишастанд. Як қулт оби даҳан ба дарун фуру бурд ва гуруснагиашро нодида гирифта аз нав ғарқи андеша шуд: «Бояд тоқат кунам, имрӯз ба ҳар қимате бошад кор мегирам, пул меёбам. Дар деҳа мехостанд коргари мағозаи тағоям бошам, ҳеч гоҳ! Намехоҳам дӯсту душман ҳаммолии маро дида мазоҳ кунад. Омодаам дар ин ҷойҳои ношинос ба ҳар гуна амал даст занам, вале дар деҳа не. Ман бояд бо пули пур баргардам, ба боли очаам дароям, вайро аз хичолати камбағали раҳо созам»...

Ҳанӯз зуд буд, дар ҷойгоҳи мардикорон касе ба чашм намерасид. Насим чанд муддат дар канори ҷода ба ин сӯву он сӯ қадам ниҳода охирсар ба рӯйи кундае, ки аз дарахтҳои буридашуда ҷо монда буд, нишаста по ёзонд. Бо шукуфтани ғунҷаи сапеди рӯз аз ҳар тараф сару тани мардикорон намудор шудан гирифт. Онҳо аксаран ҷуфт-ҷуфт ё се-чор нафарӣ меомаданд, мисли ӯ корҷӯени танҳо кам буданд. Хеле мехост вай низ ҳамроҳе дошта бошад, аммо аз кучо? Намедонист ба кӣ наздик шаваду киро ба худ шарик созад. То ҷое ҳама дар ин муҳит ба якдигар рақибанд, касе намехоҳад лӯқмаи даҳонашро аз даст диҳад. Ба суҳбат кашидани корфармо кори осон нест, аз миёни ин қадар довталаб худро чӣ хел шинос мекунад?

– Дар фикри кадом ҷононаӣ, додар? – ногоҳ баланд шуд садои дағали марде, ки бо як рафиқи худ дар назди ӯ пайдо шуданд. – Ту ин ҷо бо мақсади кор ҷустан омадӣ ё барои хаёлронӣ? Қариб як соат аст, ки даст зери манаҳ гузошта нишастай ё шалворат ба кунда часпида монд?

Насим нимҳазлу нимчиддӣ бархӯрд кардани марди ношиносро пай бурда лабханд зад ва беихтиёр аз ҷо баланд шуд. Дар ҳоле ки ба дасти дарозкардаи мард даст меод, ба сухан омад:

– Ростӣ гапро гӯям, бори аввал ба бозори мардикорӣ омадам. Ниятам пул ёфтан аст, аммо намедонам аз кучо сар кунаму сарамро ба кучо занам.

– Наход?! – афзуд ҳамон марди аввалӣ, ки аз зери гӯш то таҳи чоғ доғи захм дошт ва чашмони бузургаш гӯиё одамро фуру мебурданд. – Мехоҳӣ ба ману рафиқам шарик шавӣ?

Насим аввал ба марди ношинос, сипас бо хирагӣ ба ҳамроҳи ӯ дида дӯхту дудила нашуда гуфт:

– Оре, агар ба сафи худ қабул кунед, ман бо ҷону дил розиам, вале чӣ кор мекунем?

– Кор ёфтан ба зиммаи ман, додар, – бо қатъият гуфт марди ношинос, – фақат шумо ду нафар бояд бо чобуки ҳар чӣ мегӯям анҷом диҳед. Тезкорӣ ва сухандонии шумо силоҳи асосии мост!

Насим намедонист ба ин марди олиҳиммат, ки дар лаҳзаи нугувор ба ӯ дасти ёрӣ дароз мекард, чӣ гӯяд. Ба хогири пулбӣ омода буд дасту пояшро ба ҳар гуна садду сангар, сарашро ба ҳар навъ сӯроҳу охурча занад. Ӯ, дар воқеъ, ҷавони чусту чолок буд, метавонист ҳар гуна кореро, ки ба уҳдаи мардикорон мегузоранд, анҷом диҳад. Чун парвардаи деҳа аст, аз мушкилие ҳарос надорад, метавонад ҳатто бо ҳар гуна амали сахту сангин дасту панҷа нарм кунад. Охир, барои кор кардану захмат кашидан омадааст! Дар нигоҳи аввал ду марди бегона то ҳадде зишту бадзот менамуданд, аммо барои ӯ ин бадғуҳарӣ аҳамияте надошт. Муҳим ин буд, ки барояш ёрӣ диҳанд ва ӯ аз муфлисӣ раҳо ёбад, таваккул ба Худо...

– Аз ман дилатон пур бошад, бародар, – бо умеди ин ки ҳамраҳони нав ба ӯ бовар кунанд бо оҳанги нарму умедвор гуфт Насим, – агар ҳаққамро сари вақт диҳед, аз ҳеч гуна кор сар намепечам.

– Номат чист?

– Насим.

– Маро Даҳшат меноманду ўро Мормулак, – ба рафиқаш рӯ оварду хандид марди ношинос ва афзуд: – Вақте ки бо мо кор мекунӣ, зуд мефаҳмӣ, ки барои чӣ мо чунин исмҳое дорем. Шояд як рӯз ба ту низ ин гуна лақаб гузорем, нороҳат ки намешавӣ?

– Чӣ ҳам мегуфтам, агар кор тақозо кунад ба ҳамааш розиам.

– Хуб, Насимҷон, дигар вақти ҳангома нест, аз пайи кор шавем!

Ҳар се аз миёни корҷӯён баромада, аз канори чодаи бузурги мошинрав ба самти поин сарнишеб шуданд. Насим тасмаи кӯлбораширо аз китф гузаронда, тез-тез қадамзанон аз дунболи ҳамраҳони нав роҳ мерафт. Онҳо аз ҷойгоҳи мардикорон хеле дур шуданд. Пиёдаравон Даҳшат ба Насим, ки ҳанӯз ба кучо рафтани чӣ кор карданашонро намедонист, гуфт:

– Ҳар гоҳ амалиётамон сар шуд, гӯшу хуш ба ишораю дастурҳои ман бош. Ҳар чизеро, ки ба дастат медиҳам, фавран зери доман ё дар чайбу кӯлборат пинҳон кун. Ба ту дигар ҳеч гуна ҳаракати изофӣ лозим нест. Мефаҳмӣ чӣ мегӯям, Насим?

– Фаҳмидам, ин ки кори содаест.

Амалиёте, ки мебоист сурат гирад, барои Насим мубҳам буд. Бо ин ҳол, барои ӯ аҳамияте надошт, ки чӣ гуна фармоиширо анҷом медиҳад. «Ҳари лӯлиро об деху пулаширо гир» гуфтаанд, аз ин хотир, ду чашм ба амри корфармояш хоҳад шуд, уболу савоби амалаш бошад аз гардани ӯ соқит аст. Ҳарчанд беҳаёл буд, дар ин лаҳза ҳавлу ҳаросеро дар худ ҳис кард, мехост ҳарчи зуд воқиф шавад, ки ҳамкороиаш чӣ каромате анҷом доданианд.

Пас аз чанд муддати роҳгардӣ, дар ҷое, ки аз пиёдараву кӯчагардҳо хабаре набуд, Даҳшат аз ҳаракат бозистод. Ҳар се нафас рост карданд. Аз канори онҳо дар роҳи сертараддуд пайи ҳам мошинҳои хурду калон шув-

восзанон гузашта мерафт. Дар ҳамин чо Даҳшат пештар баромада, бо тик кардани ангушти ишора барои ниғаҳ доштани такси азм кард. Лаҳзае нагузашта як сабукрав суръати худро коста дар наздашон истод.

– Мо то сирк меравем, бародар, – гуфт Даҳшат ва бо як чашмандозӣ салону гирду бари ронандаро аз зери назар гузаронд, – чанд пул мегири?

– Тибқи маъмул, даҳ ҳазор.

– Ў-ҳӯ! Аз роҳат намон, бародар! – хунсардона дари мошинро пӯшида худро канор кашид Даҳшат.

Насим медид, ки Мормулак фақат дар камин меистад, на ҷилав меояд, на ба кори сардор даҳолат мекунад. Зоҳиран, пайтеро мепويد, ки барояш дастур диҳанд ва мисли бабре ба болои туъма хез занад. Пас аз каме интизорӣ сабукрави дигаре таваккуф кард. Даҳшат дари мошинро кушода, дар ҳоле ки чашмонаш ба ҳар сӯ бозӣ мекарданд, пурсид:

– Метавонӣ моро то бозори Паркент расонӣ?

– Бо ҷону дил, чанд пул медиҳед?

– Панҷ ҳазор.

– Эҳ?! Медонӣ то он чо чӣ қадар роҳ аст?

– Чӣ фарқе дорад, ту ба мо гӯӣ, мебарӣ ё не?

– Бародар, агар понздаҳ ҳазор диҳӣ, чашм!

– Аз роҳат намон! – садо баланд кард Даҳшат ва дарро баст.

Насим на аз оҳанги пурсупосу баҳси ду нафар, балки аз он ки сардорашон ин дафъа тамоман суроғаи дигарро мепурсид, саҳт дар ҳайрат монд. Вақте ки мошин газ дода аз наздашон дур шуд, хост аз Даҳшат шарҳи ҳол пурсад, аммо асабонӣ шудани ўро диду худдорӣ кард. Ў низ мисли Мормулак ба даҳон об гирифта, бепарво истодан гирифт. Даҳшат бошад, тез ба худ омад, оҳишта-оҳишта ба самти пеш қадамзанон аз нав ба сӯи мошинҳои равон ангушт тик кард. Даре нагузашта як сабукрави нав сигнали кӯтоҳе доду дар канори ҷода истод. Ронанда шиму костюми сиёҳ ба тан дошт, ҳатто тавқи қаҳваиранги хат-хатие ба гардан

зада буд, ба назар мерасид марди зиёӣ аст. Ӯ баробари таваққуф кардан шишаи дари пешро поин овард. Даҳшат низ дигар дарро боз накарда ба дарича сар монд ва бо илтифот ба сухан омад:

– Монда набошед, бародар, ба кадом самт меравед?

– Ташаккур, Худо хоҳад, то Юнусобод.

– Ана ин гапи дигар! Ним соат боз такси медорем, чист ки мошине ба Юнусобод равад, – бо хушхӯли ба суханаш идома дод Даҳшат ва пас аз чорчашм дохили мошинро варандоз намудан як лаҳза қоматашро рост карду ба Мормулак чашмакӣ зад ва ба Насим низ ишора намуд, ки ба сабукрав нишинад. Худаш ҳамон дарро кушода дар паҳлудасти ронанда нишаст ва афзуд: – Бародар, хоҳари дӯстамон саҳт бемор шудааст, бояд рафта ӯро биёрем. То Юнусобод ҳар қадар мехоҳед аз ӯ гиред, – гуфт ва ба самти дигар ишора кард.

Мормулак аз тарафи чапи ронанда омада, мисли ин ки пул мебароварда бошад даст ба чайб бурда, ӯро ба суҳбат кашид:

– Гӯед, ака, дастмуздатон чанд сӯм мешавад?

– Аз химматат, чун роҳам ба ҳамон ҷониб аст, ҳар чӣ диҳӣ розиам.

– Мошин аз они шумо, нашавад, ки ман пуле диҳаму баъдан дуои бад кунед?

– Он ҷо хоҳарат бемор будааст, ба одам савоб ҳам лозим аст, охир?!

– Раҳмат, ака, одами бафаҳм будаед, кош ҳама мисли шумо бошанд...

Дар ин лаҳза, вақте ки ронанда бо Мормулак машғули гуфтугузор буд, Даҳшат ду чашм ба сӯйи онҳо як ҳамени чарминро аз поин ба қафо дароз кард. Насим баробари дидани дасти дарози сардор ба ёдаш маслиҳатҳои қаблии ӯ омад. Дигар ҷойи истиҳола набуд, бедаранг ҳамонро гирифтун дар кӯлбораш андохт ва гӯшу хуш ба амру дархости дигар шуд. Сардор гӯё аз суҳбати ронандаю Мормулак дилтанг шуда бошад, садо баланд кард:

– Хой, ин қадар чоғат тафсида рафт, пули рохро медихӣ ё не? Ба мо дер шуд-ку?!

– Ҳозир, ҳозир, – ҳаросон шуд Мормулак ва ба кофтукови чайбҳояш пардохт, аммо чизе наёфта хиҷолатомез гуфт: – Ноомади корро бубинед, бо шитоб баромадему пулам фаромӯш шудааст. Эҳ, сад афсус...

– Марг ба он хотираат! – бо ғазаб бонг зад Даҳшат ва дарро кушода истода афзуд: – Пулат набудааст чаро такси ниғаҳ медорӣ?! Марг ба ту, беҳуши склероз!

Мормулак бо ранги парида ва гуноҳқорона аз ронанда маъзаратхоҳӣ намуд:

– Моро бубахшед, ака, аз роҳатон намонед. Дигар илоче надорем, бояд ба хона баргашта пул гирам, узр...

Бо ишораи Даҳшат Насим низ часта аз мошин фурмад. Дар ҳоле ки сардор доду ғирев бардошта ҳамкори «ношуд»-и худро сарзаниш мекард, ронанда мошинро ба данда зада пой рӯи газ гузошт. Баробари дур шудани сабукрав Даҳшат амр кард:

– Нагурехта номард, ба самти муқобил мегузарем, зуд бошед!

Бо як чашмзани аз пасу пеши сели мошинҳо роҳ ёфта, чапдеҳон ҳар се ба қониби дигар гузаштанд. Ҳамоно Мормулак мошинеро ниғаҳ дошт ва бе пурсучӯ худро ба дохили сабукрав партофт. Даҳшату Насим низ аз қафои ӯ нишастанд. То чор истгоҳ омада ҳар се пиёда шуданд ва дартоз ба мобайни иморатҳои бисёррошӯна даромада, дар охири мошинхонаи дарозе, дар як айвони болокушода нафас рост карданд.

– Роҳат шудем, – даст афшонда нафаси амиқе кашид Даҳшат ва ба Насим рӯ овард: – қанӣ, ҳамёнро барор!

Устои касби худ будан, бешак, даричаест барои ворид шудан ба манзили мурод. Бо ин ҳадаф одамҳо надониста мемонанд, ки аз субҳ то шом ба чӣ корҳои даст задаанд! Ин зиндагӣ аст, ки лигоми инсонҳоро ба ҳар сӯ мекашад, якеро ба қӯи саодат, дигареро ба вартаи қонгир ва савумиро ҳам ба оламе мубҳаму ноошно. Шояд иддае

аз пасоянди амали худ воқифанд, шояд амдану қасдан масири ноошноро тай мекунанд. Аммо ҳақиқати хол ин аст, ки онҳо балад нестанд ба кучо мераванд, на-медонанд фардо барояшон чӣ иттифоқе рух медиҳад. Магар фардоро дарк накарда имрӯзро сохтан мумкин аст? Ё амалкарди касоне дуруст аст, ки мегӯянд, имрӯз бароям хуш гузарад, фардо подшо!? Насими сарғич аз пайи ҳамкорони нави худ ба коре даст зад, ки ҳатто дар хоби шабаш надида буд. Пай мебурд дасту поҳояш ба кучо мераванд, аммо на бо ихтиёри худаш. Дар ҳоле, ки нафаҳмида аз нахустин амали анҷомдода хушҳол буд, ҳамёни чарминро аз кӯлбор гирифта ба Даҳшат дароз кард. Ҳар се махмури ҳавасу умедворӣ бесаброна до-нистан мехостанд, ки ба чӣ дастбурде соҳиб шудаанд. Вақте ки сардор ҳамёнро боз кард, чашмони Насим аз косахонааш баромад. Даҳшат як дастгоҳи телефони Apple iPhone ва як баста пули миённашикастаро ба даст гирифт. Ҷ телефонро ба Мормулак доду бастаи пулро ба чайби шалвораш зад ва ҳамёнро қулоч кашида ба кана-ли обе, ки аз бағали мошинхона ба поин чорӣ мешуд, ҳаво дод. Мормулак ҳамоно симкортӣ гӯшии ҳамрохро дар оварда дур андохт, маълум буд, ки дар ин кор алла-кай таҷруба дорад. Даҳшат бо мамнуният ду дасти худро ба дӯши ҳамраҳон гузошта арз кард:

– Пою қадами Насим нек будааст, сайдамон бобарор омад. Акнун зудтар аз ин маҳалҳо сояамонро бояд ка-нем, – ва саволомез ба Мормулак нигоҳ кард.

– Ба вокзал! – рамуз фаҳмида дарҳол ҷавоб дод ӯ...

Чойхонаи «Бухоро» серодам буд. Дар роҳраву салонҳои ғизохӯрӣ тавачҷуҳи муштариёнро бештар духтарони хушқадду қомат, ки бо либосу тоқии бухорой оро ёфта буданд, ба сӯйи худ мекашиданд. Онҳо аз ҳар як меҳмони расида бо илтифот пазирай намуда, ба сам-ти мизҳои холӣ роҳнамоӣ мекарданд. Тараддуди беис-ташонро дида аз даҳони кас об меомад. Ғизо як тараф, тамошоӣ духтаракони пешхидмат ба одам руҳу сафо

мебахшид. Насим низ фирефтаи ин манзараи чойхона шуда бо иштиҳо санбӯса мехӯрд, мехост тезтар қусури гуруснагиро, ки саҳарӣ ҳам ноништа накарда буд, барорад. Даҳшат пиёлаи арақро бардошта, аз бодиринги шӯр газак кард ва ба Насим рӯ овард:

– Чаро ту арақ намехӯрӣ?

– Одат накардаам.

– Намоз мехонӣ?

– Не.

– Дар деҳаатон масҷид ҳаст?

– Ҳасту аз он истифода намебаранд.

– Мулло надоред?

– Мулло дорем, аммо намозхон нест.

– Аҷаб?! Мебинӣ, масҷидҳои шаҳр чӣ хел гавҷуманд?

– Оре. Дар ин ҷо одамоне ба якдигар коре надоранд, вале мардуми мо аз сояи худ метарсанд.

– Ҳеч кас намозхониро манъ накардааст, чаро ба масҷид намераванд?

– Намедонам... – забон хоид Насим ва дар идома гуфт:

– Одамоне мо ин қадар майпараст шудаанд, беҳтар аст масҷидамон фаъол нагардад, ҳалолу ҳаром дар ҳам меомезад.

– Як замон ман ҳам панҷ вақт намозхон будам, – паймонаи дигареро ҳолӣ карда ба сухан даромад Даҳшат, – шабу рӯз тоату ибодат мекардам. Бо ҳар кӣ ошно мешудам ва ҳар касеро, ки дар гирду барам меиддам, ба анҷом додани аҳкоми шариат фаро мехондам ва то аз дастам меомад, онҳоро ба масҷид мекашидам. Чунон фирефтаи тақводорӣ шуда будам, ки нафаҳмида мондам аз паям одам афтидааст. Як бегоҳӣ, пас аз намози шом, маро дар вақти дарси динӣ додан ба бачаҳои гузарамон дастгир карданд. Бо ҳамин сачдаю ибодатам барҳам хӯрд. Маро суд карданду ба шаш сол буриданд. Дар зиндон ба хотири зинда мондан Худою расулро фаромӯш кардам. Хушбахтона, он рӯзҳои наҳси паси сар монд, имсол озод шудам. Акнун ҳар коре дилам хоҳад анҷом медиҳам, ба ҷуз намозу ибодат.

Чанд муддат хомӯшӣ ба миён омад. Насим бо ҳайрат ба даҳони Даҳшат нигарон монда буд. Чашм дӯхта, ўро бо чандин ҳолат аз хатти зеҳнаш мегузаронд, кам-кам дарк мекард, ки бо чӣ гуна инсоне ҳамкор шудааст. Вале дар айни ҳол наметавонист ҳарфе бечо занад, ў бо ихтиёри худ мутеъ ва фармонбардори ин марди роҳ аст. Баъд аз оворагиҳои чандрӯза бояд пул кор кунад, фақат бо пул мумкин аст ҳар гуна мушкили ҳал шавад...

Дар чойхона зиёд намонданд. Пас аз он ки Даҳшат пиёлаи охири аракро хӯрду чаппа кард, ҳар се аз ҷо хеста ба берун баромаданд. Мормулак пеш-пеш мерафт, ў медонист амалиёти навбати дар кучо бояд сурат гирад. Ин ҷобукдастии ўро Насим пай бурда буд. Онҳо аз бағали чиғҳои оҳани майдони сабзи вокзал гузашта, ба самти рост, ба тарафи идораи почта печиданд. Се созмон – истгоҳи роҳи оҳан, идораи почтаю интернет ва шуъбаи бонки миллӣ канори ҳам ҷо гирифта, дар васат барои мошинҳои сабукрав як қароргоҳи умумӣ доштанд. Худравҳои саворӣ ба андозае бисёр буданд, ки на ҳамаи онҳо дар мошинработ ҷо мешуданд. Пасу пеш ду тарафи роҳи калон низ пури мошин буд. Вақте ки аз пиёдарави канори ҷода то охири мошинработ расиданд, ногоҳ Мормулак аз оринҷи Даҳшат кашида, бо ишора ба марде, ки дари худрави худро баста ба сӯи шуъбаи бонк мерафт, гуфт:

– Ошамон пухт, нигоҳ кун сумкаашро дар мошин ҷо гузошт.

– Дуздгирашро равшан кард?

– Не, бо калид қулф карду рафт.

– Ман нигоҳ карда меистам, шумо аз тарафи девор равед. Ту аз пайи кори худат шав, зуд бош! – сипас Даҳшат ба тарафи Насим, ки ҳанӯз намефаҳмид чӣ карданианд, рӯ гардонда ба суханаш идома дод: – Ду чашм ба ҳаракатҳои Мормулак дӯз, ҳамин ки дари мошинро боз кард, сумкаро аз курсии ақиб бардорӣ ба самти роҳи зерзаминӣ роҳ пеш гир. Фақат, бо дав нарав, посбонҳо бинанд шубҳа мекунанд.

– Чашм! – гуфт Насим ва бо шитоб аз дунболи Мормулак уфтод.

Лаҳзае фаро расид, ки дар пеши чашми Насими ларзону вараҷадор Мормулак хунари беҳамтои худро намоиш дод. Азбаски мошини саворӣ дар бағали девор буд, барои ӯ кушодани дар мушкилие надошт, зеро метавонист оромона, дар ҳоле ки касе ӯро набинад, амал намояд. Вақте ки ҳар ду пушт ба девор дар бағали мошин ҷо гирифта дузону заданд, Мормулак почай шалворашро боло карда як сихи кабобпазиро берун овард ва ҳамона милаи паҳнро аз беҳи шишаи дар ба самти поин фуру андохт. Дари мошин «шириқ» овоз баровард. Мормулак дарҳол дарро кушода амр кард:

– Бардор!

Насими карахт як он ба худ омад, беихтиёр сумкаи бегонаро аз рӯи курсӣ бардошт. Ҳарчанд дасту поҳояш меларзиданд, ваҳму ҳаросро дар худ хӯрда, сархаму бо субот ба самти роҳи зерзаминӣ қадам ниҳод. Фурсати чашмпӯшӣ нагузашта, пасу пеш ба ҷониби дигари роҳи калон гузаштанд. Ҳамин ки ба канори ҷодаи автомобилрав баромаданд, худрави саворие омаду дар наздашон турмуз дод ва аз он садои Даҳшат шунида шуд:

– Савор шавед!

...Бар хилофи ҳамраҳони боҳунар, ки аз коркарди худ шоду масрур буданд, Насим нафас дар дарун, хомӯшу гирифта менишаст. Дар фазои дохили такси овози маҳини сароянда пахш мешуд:

*Эй дӯст, аз ҷаҳон бо худ чӣ мебарӣ,
Эй чун ҷама равон, бо худ чӣ мебарӣ...
Чизе агар барӣ пинҳон зи чашми халқ,
Аз чашми Ҳақ ниҳон бо худ чӣ мебарӣ?⁶⁸...*

Насим оҳангро гӯш мекарду ҳанӯз ҳам кифи⁶⁹ мишкӣ дасташро муҳкам дошта меистод. Ҳарчанд маънии

⁶⁸ Мисраъҳои мазкур аз шоир Фарзона аст

⁶⁹ **Киф** – чузвқаш, сумка

сурудаҳои овозхон дигар буд, барояш чунин менамуд, ки ин оҳанг маҳз барои вай садо медиҳад, вале ӯ намендонист бо худ чӣ мебарад. Ҳатто дарк намекард, ки ин бурдан барои чӣ аст ва ин моли кафашро то кучо мебарад. Гӯё сандуқи синааш месӯхт, дилаш мисли супопи⁷⁰ гардонаи мошин мезад. Оҳанги овозхон ҳарчи зиёд дар мағзи гӯшҳояш хона мекард, ҳаври сӯзоне димоғашро бештар фаро гирифта, дамида аз чашмон ба берун мезаҳид. То замоне, ки Даҳшат фармуд, «расидем, фуруед», худро натавонист ба даст гираду осудахотир гардад...

Ҳучрае, ки Даҳшат дар ихтиёр дошт, дар маҳаллаи дурдасти Сирғали воқеъ буд ва ҳар гоҳ бе дудилағи шарикони нави худро ба он ҷо меовард. Хонааш бо як ҳучраи хоб, ошпазхона, анборак ва айвони хурд тамоми имконоти зиндагиरो доро буд ва ҳеч гоҳ аз оби гарму хунук, барқ ва гази табиӣ кӯтоҳӣ намекашид. Имрӯз баъд аз сайди бобарори дувум мустақиман ба манзилаш омаданд. Даромадан замон нахустин коре, ки кард, дастёфти асрорангезро аз дасти Насим гирифт бо шитоб онро кушод ва ҳар чӣ дар дохилаш буд бо хунсардӣ ба рӯи хонтахтаи ғизохӯрӣ рехт. Пеш аз ҷама ноутбуки «Асер» ҳар серо ба вачд овард. Даҳшат он роёна ва як дона ҳофизафлеши бозёфтро гирифт бо мулоҳиза ба дасти Мормулак халонд. Ҳамкори «бодасту панҷа» дарҳол роёнаи китобиро равшан карду аз пайи тоза намудани иттилооти он шуд ва ҳофизафлешро низ барои зудудани навиштаҳо ба роёна васл кард. Насим ин ҳаракатҳои Мормулакро, ки ба ҳар гуна дастгоҳи замонавӣ ворид буд, дида ба шигифт меомад. Дар ҳақиқат, ӯ ба монанди сусморҳои чобук чунон серҳаракат буд, ки метавонист ба ҳар гуна сӯроҳӣ сар занаву аз сӯйи дигар дар равад. Дар ин лаҳза хаёландешҳои Насимро, ки сар дар гиребон фуру бурда побанд ба амалҳои Мормулак менишаст, садои дағали Даҳшат гусаст:

⁷⁰ Супоп – пулак, клапан (-и мотор)

– Ин коғазҳо ба ту, Насим! Ҳамин ки берун торик шуд, бароварда дар паси партовгоҳ оташ мезанӣ, – гуфт ӯ ва як баста коғазӣ навиштадору чанд ҳуччатро, ки аз сумкаи бозёфт баромада буд, ба наздаш партофт.

Насим ҳамона хушёр шуда ба по хест ва коғазҳоро чамъ карда бар лабаи тиреза гузошт. Берун ҳанӯз офтобӣ буд, аз тиреза, ки ба пушти хона боз мешуд, партовгоҳи гузар маълум ба назар мерасид. «Ман чӣ хел ин корро мекунам, чаро ман бояд як бечораро бадбахт кунам? – дар худ андешид ӯ, – Ноутбук кам буд магар, ин ҳама ҳуччаташро ҳам бояд нобуд созем?» Вале амри сардорро бояд иҷро мекард, сар печидан аз гуфтаи ӯ баробари маҳрум шудан аз ҳама чиз буд. «Хуб, ҳоло то сӯхтани коғазҳо вақт ҳаст, – дубора ба хаёл рафт Насим, – ба поин ки фуromaдам шояд ҳилае ба мағзам ояд, то табаромадан кунда меосояд...»

Баъзан вақт чунон кунд мегузарад, ки кас ҳис мекунад гӯё дар чоҳи сиёҳи бетаҳе афтидаасту ба равшанӣ баромадан амри муҳол. Насим ба телевизор чашм дӯхта, дам дар дарун менишаст. Ҳар чӣ дар оинаи нилгун менамуд аз назари ӯ танҳо аксҳое буданд, ки рангу намои худро тағйир дода меистоданд. Ҳарчанд намехост, лекин амалҳои анҷомдодааш бо ҳамраҳони нав чун навори филм дар сафҳаи майнааш падида меомад. Аён буд, ки дилаш ба ҳавл меояд, мехоҳад чизе гӯяд, вале наме-тавонист нафас барорад. Аҳёнан дар пеши назар симои модараш намоён мешуд, дардмандӣ ва муҳтоҷии ӯро дубора ҳис мекард ва бо маъюсӣ дар худ мегуфт: «Ман бояд пул кор кунам». Хаёли ӯро Мормулак барканд:

– Сардор, ноутбук омода аст.

– Офарин! Фардо ба бозори Янгиобод мебароем, ин дастбурдҳоро обу лой мекунему дар ҳамон ҷо то бегоҳ дунболи сайд мегардем, – бар рӯи кӯрпача ғел хӯрда гуфт Даҳшат ва ба Насим рӯ овард: – Ту ҳам коғазҳоро барору оташ зан, изаш намонад, сипас аз нонвойӣ дусето нони гарм биёр, – ӯ аз чайби худ бастаи пулро баро-

варду аз он панҷ ҳазор сӯро ба рӯи хонтахта гузошт.

Аз зинаҳо ба поин фуромадан барои Насим муш-кил буд, поҳои худро вазнин мебардошт. Ӯ коғазу ҳуччатҳоро рӯи даст мебурд, вале ба назар мерасид, бори гароне гӯшаи қалбашро ба зер мекашад. Тоқат накард, ба санадҳо чашм давонд: шиноснома, дафтарчаи меҳнатӣ, зоднома. Дилаш таҳ хӯрд, роҳравон ба фикри пинҳон кардани ҳуччатҳои марди ғариб сар хурд кард. Иттифоқан, аз дари баромад по ба берун нагузошта нигоҳаш ба сари лӯлае бархӯрд, ки дуруст дар болои дар ба андозаи як ваҷаб чилав омада буд. Ҳамоно ин тараф он тараф гашта, аз назди дари зерзаминӣ қуттии холи-еро дарёфт. Бо қатъият онро зери по гузошт ва аснодро дар сӯроҳии лӯла қоим кард. Ҳамин ки қуттиро сари чояш ниҳода аз дар ба берун баромад, хеле осуда шуд, ҳис кард гӯё санги вазнине аз дӯшаш афтидааст. Дигар, бе он ки ба коғазҳои дасташ аҳамият диҳад, ба самти партовгоҳ роҳ пеш гирифт. Чанд қадам рафта буд, ки аз боло садои Мормулакро шунид:

– Кучо гум шудӣ, Насим? – мегуфт ӯ пардаи тирезаро бардошта истода.

– Вақти фуромадан поям печиду ба рӯи зинаҳо афтадам, – дурӯғе бофта гуфт ҳудаш беҳабар.

– Ягон барги коғаз ба замин наафтад, ҳамаро оташ зан!

– Хуб, ҳозир!

Насим қадаммониашро тезтар кард ва дар кано-ри девори пасти партовгоҳ чой шуда, аз зери халтачаи пури коғаз гӯгирд зад. То охир ӯро Мормулак наззора мекард...

Шабе буд, ки барои Насим хеле саҳт гузашт. Паҳлу ивазкунон корҳои кардаашро беохир аз мадди хаёл ме-гузаронд. Ӯ возеху равшан пай бурда буд, ки ба доми дуздҳои гузаро афтидааст ва имрӯз ба коре даст зад, ки ҳеч гоҳ ҳатто ба гӯшаи хаёлаш наомада буд. Кори карда-аш гуноҳ аст? Дар ҳоле ки дигарон вайро ба ин гирдоб кашидаанд, ӯ гуноҳкор аст? Магар хаторо ӯ мекунад?

Барои худ чӣ баҳонае дорад, ки бегуноҳ бошад? Барояш мефармоянд ва ӯ иҷро мекунад, дигар, уболу савоби кор ба вай чӣ рабте дорад? Мардикор асту ба пул муҳтоҷ ва аз ин коре, ки пеш омадааст, бояд рӯй тобад, аз пуле, ки ба ивази заҳматаш медиханд, сарпечӣ кунад? Не...

Аз суолоти фаровон зеҳни Насим гич шуд. Бар замми ин хастагии бадан ба пилкҳояш зӯри қард, хобаш бурд...

Бозори Янгиобод хеле гавҷум буд. Дар роҳравҳои он анбӯҳи одамон чунон зич менамуд, ки сӯзан партоӣ замин намеуфтад, якдигарро теладеҳон базӯр по мебардоштанд. Насим ва ҳамраҳони ӯ аз бағали растаҳои тӯлонӣ гузашта, ба як павилони васеъ, ки дар зераш танҳо роёнаю гӯшиҳои ҳамроҳ ва қисмҳои эҳтиётӣ дахлдор хариду фурӯш мешуд, дохил шуданд. Даҳшат мустақиман ба назди ғурфае рафт, ки дар он ҷавоне бо рӯнамоии чинсҳои дӯконашон машғул буд ва дарунтар дар паси ӯ марди сиёҳчурдаи шикамқалоне якпаҳлу бар рӯйи кат дароз мекашид. Насим бори аввал медид, ки сардорашон дар пеши касе миёнашро дуқат қарда, бо даҳони паҳн ва тамаллуқомез сухан мегӯяд. Марди шикамқалон такон нахӯрда, мисли ин ки ӯро маҷбур мекунанд, даст дароз қард. Даҳшат пас аз ҳолпурсӣ бо овози кам гуфт:

– Мол ҳаст, хӯчаин.

– Салим, пардаро каш! – як он гуфт мард ба навқари фурӯшандаи худ ва ба Даҳшат рӯ овард: – Кани, чӣ овардӣ ин дафъа?

Парда онҳоро пӯшонд. Чун бо овози кам ба гуфтугӯ даромаданд, дигар садояшон ҳам наомад. Насим ин ҷо дарёфт, ки ҳамраҳон дастбурдҳояшонро чӣ хел «обу лой» мекардаанд. Ниҳоят, ӯ низ пулдор мешавад, ба ҳар ҳол дастмузде хоҳад гирифт. Вале барояш ҳанӯз маълум нест, ки имрӯз чӣ корхое хоҳанд қард, ин бор ба кадом «ҳазина» сар мехалонанд. Дар ин бора ҳамраҳонаш дамдузд буданд, чизе гуфтан намехостанд ва ё шояд худашон ҳам намедонистанд, ки чӣ коре пеш хоҳад омад. Мормулак бо чашмони бозикунӣ худ то сӯроҳу сунбаҳоро аз

пеши назар мегузаронд, вале ба Насим таваччуҳе намекард, аслан фикру хаёли ўро хондан намешуд. Ҳарчанд ҷуссаи хурду тану тўши лоғари назарногире дошт, дар хушёрию зарангӣ ба ӯ касе расида наметавонист, устои кори худ буд.

Даҳшат дар ғурфаи хўчаин зиёд намонд. Насим ҳанӯз то поёни андешаҳои бесарунӯки худ нарасида, садои дағалу амромези ӯ баланд шуд:

– Рафтем, бачаҳо, кори муҳиму ширадор пеш омад, – хушҳолу мамнун берун омада гуфт Даҳшат, – бояд дер нашуда ба мавзеи Қуйлуқ расем, такси мегирем, Мормулак!

Насим медид, ки сардор чизе дар даст надорад, на роёна, на телефон. «Дастбурдхоро гузарондааст, ки ин қадар хурсанд менамояд, – дар худ андешид ӯ, – зоҳиран аз хўчаинаш ҳам дастури нав гирифтааст, ки лаҳча ба рӯйи каф дорад. Бало ба пасаш, ман бояд пулавро гирам, то сармоя ба дастам наояд маҷбурам аз қафояш тор танам». Ҳар се пайи ҳам бо шитоб бозори пуриздихому серғавғоро тарк карданд. Баробари ба кўчаи калон баромадан Мормулак як савориро ниғаҳ дошт.

Мавзеи Қуйлуқ яке аз маҳалҳои қадими ин шаҳри бесару бун буд ва аксаран хонаҳои маскунии панҷошёна дошт. Дар воқеъ, он як шаҳракеро дар канори шаҳри паҳновар мемонд, ки бо хиёбонҳои мувозӣ ба ҳафт гузар тақсим мешуд. Тамоми шабақаҳои шаҳрӣ то ин мавзеи гўшай имтидод меёфтанд ва дар поён ба шохроҳи камарбандӣ расида қатъ мегардиданд. Бештар ба ин бахши шаҳр аз шаҳристон деҳоти атроф ва билкул, аз тамоми кишвар маводи кишоварзӣ ва анвои мухталифи меваро ворид мекарданд. Калонтарин бозори сабзавоту мева дар ҳамин маҳал қарор дошт. Барои кормандони умури тартиботӣ кор аз мӯйи сар зиёд буд, гӯё ҳама дуздӯ авбошу безорихи шаҳр дар гузарҳои Қуйлуқ будубош доштанд.

Хамин ки аз такси пиёда шуданд, Даҳшат аз ҷайби худ як қоғазчаро бароварда чашм дӯхт.

– Қуйлуқ-5, бинои 10, хонаи 15, – гуфт ба Мормулак рӯ оварда ва як ҷуфт калидро ба ӯ дароз карда афзуд: – То бист дақиқа вақт доред, ҳар чӣ гаранқимату муҳим менамояд бардоред ва ба поён кашонед, то он замон як мошинро ёфта меорам. Ману Насим ба Сирғали меравем, ту калиди хонаро ба хӯчаин пас дода бармегардӣ.

– Хуб шудааст! – ҷавоб дод Мормулак ва дигар ҳарфе назада, калидро гирифт бо шитоб ба самти гузари Қуйлуқ-5 ба роҳ даромад. Насим низ бо ишораи Даҳшат аз пушти ӯ уфтод.

Мормулак то ҳадде зирак буд, ки бо ҳар гуна ҳаракати худ Насимро лол мекард. Гӯё пештар ба ин маҳаллаҳо омада бошад, дар як чашмпӯшӣ бинои 10-ро ёфт бо беист бо зинаҳои морпеч ба ошӯнаи сеюми он боло шуд. Баробари боз кардани дар, дар ҳоле ки аз ҳирсу ишқи молу неъмат пардае пеши чашмонашро гирифта буд, ба чизе таваҷҷуҳ накарда, ба самти анбораку ошхона сар зад. Аз он ҷо ду халтаро пайдо карда ҳамоно якero ба дасти Насими гарангшуда, ки ҳанӯз дар роҳрав меистод, дод ва амр кард:

– Биё, ба дохил!

Онҳо ба хонаи пазирой гузаштанд. Мормулак аз як сар дару дарҷаҳои ҷевони баланди девориро бозкунон ба кофтуков пардохт. Дар пеши назари Насим, ки бо чашмони мисли гурдаи гов алошудааш даҳонаи як халтаро кушода ниғаҳ медошт, як-як ашӯву амволи ҷолибу диданиро ба халта андохтан гирифт. Куттичаи пур аз қошуку чанголи тиллоӣ, зарфу чомҳои булӯрин, пиёлаю чойникҳои чинии нақшу нигордор, халтачаи гулбанду зеваролот, як тахтаи шоҳмот, ки донаҳои аҷоибу ғароиб дошт... паси ҳам ба чашми Насим тофта, дар халта нопадид мешуданд. Онҳо ба хонаи дигар гузаштанд. Он ҷо, зоҳиран, утоқи кори соҳибхона буд, ки дар як гӯшааш мизи мудавваре бо кашуҳои зиёд қарор дошт. Мормулак пеш аз ҳама аз болаи миз ноутбукеро бо мушаку симҳояш ва як қаламдони

шишанамоеро, ки шабеҳи бурчи Халифа буд, гирифтудар халтаи дигар андохт. Нигоҳе андак тӯлонӣ ба як телевизор-ри ранга, ки дар бурчи хона меистод, андохт. Маълум буд, ки сари рабудани он фикр мекунад. Вале, дудила нашуда пеш омада аввал тунери онро бо симҳояш дар халтаи дастии Насим андохт ва худаш телевизорро бардошту як он дастур дод:

– Рафтем!

Ба маҳзи ин ки аз дар мебароманд, Мормулак дуге дугма ва симҳоро дар буни қоби дар диду ба ваҳшат омад ва тарсолуд садояшро баланд кард:

– Э вой! Бичунбу тез бош, ки ба даст меафтем, ин лаънати дар дуздгир доштааст!

Насим бедасту по шуд, тамоми вучодаш ба ларза омад. Ду халтаро сахт дар бағал зер карда, аз зинаҳо бо ҳарос ба поин давид. Мормулак низ телевизор дар даст калиди қуфли дарро тоб дода, аз пайи ӯ дартоз шуд. Насим донист, ки ин дафъа ҳамкори чобуку зарангаш ба иштибоҳ роҳ дода, дар ниҳояти ҳирсу тамаъ занги хушмандро надидааст. Мисли ин ки дилаш аз таҳлука ба ҳалқ меомад, қадаммониашро тезтар кард. Ба назараш чунин намуд, ки гӯё аз қуллаи баланде сангу шахҳоро дар пушт гузошта сар ба зер медавад ва гурге ӯро дунболгирӣ мекунад. Ӯ бо ҳавлу ҳарос, дар ҳоле ки арақшор шуда буд, ба берун баромад, аз дунболаш Мормулак ҳам расида омад. Ҳамон дам дар роҳрави назди бино Даҳшат бо як мошини сабукрав пайдо шуд. Ҳар се бо шитоб дастбурдхоро дар сандуқи ақиб гузоштанд, вале...

На он чӣ дилҳо мехост, балки он чӣ Худо мехост, сурат гирифт. Ҳамин ки яғмогарон хостанд ба мошин нишинанд, ғайриинтизор, дар ҳачал уфтоданд. Ногаҳон садои ваҳмовари сигналҳои хатар дар осмони муҳит танин андохт, аз ду ҷониби бино ду мошини пулис роҳравро соҳибӣ карда ба сӯяшон омаданд. Дар як чашмпӯшӣ аз мошинҳо чор нафар марди формапӯш фуромаданду бо дав ба чавонҳо ҳамла оварданд. Насим бо чашми сар мидид, ки

хеле осон дастгир мешаванд, на ҷойи гурез доштанду на талвосаи фирор. Ханӯз оби дока хушк нашуда, ба дастони ваю Мормулаку сардорашон кишан заданд ва ҳар серо силтаву теладеҳон ба мошини болобаланд савор карданд...

Фақат садои гур-гури мошин ба гӯш мерасид, ҳама хомӯшу дар худ гирифта менишастанд. Насим бо дили вайрону хаёлотӣ мағшуш хайрону лол монда буд, намедонист ба сарриштаи кадом як андешааш даст ёбад. Дар мағоки сараш чеҳраи ғамолуди модари яккаву танҳояш хувайдо шуд. Ӯ хеле дилозурдаю хаста менамуд, гӯё пешомади саҳти фарзанди якраву гапнодарояшро ҳис мекард, бо дидаҳои ашқолуду хира беохир пилки ҳарос мезаду лабҳои нимаҷони худро ҷунбонданӣ мешуд, то ҳарфе барои таскини дилҳо гӯяд. «Оҷаҷони ҳалиму меҳрубонам, маро бубахш, ин писари лаванду ҳарзагарди худро бубахш, – хаёлолуд забон ҷунбонд Насим, – дидаю дониста ба вартаи хатар по ниҳодам, тавакқули аз пайи пулу сармоя давидам, ҳама насихату гуфтаҳои туро, ки мефармудӣ саломӣ гадо бетамаш несту бори қач ба манзил намерасад, нодидаю ношунида гирифтаам... Оҷаҷони беҳабару дурафтадаам, ин писари дузду бевафоятро бубахш, бубахш...»

«БОЗИҶОИ ЗИНДАГӢ»

– Рӯз ба поён расида буд. Домани торикӣ гирду атрофро дар худ фуру мебурд. Азбаски ҷупонбобо дар навбати осиеб монда дер мекард, гӯсфанду барраҳояш ханӯз дар гирду бари молхона мечариданд. Ин чорпоёни фориғбол сар ба зер сабзаю алафҳои атрофро қавшақунон на парвои торикӣ доштанду на ғами танҳояш. Барраҷаҳои маст гоҳе дар зери дасту пойи модарони худ печида, гоҳе ба сӯи охурҷаҳо давида, гоҳе низ ба ҳамдигар сару гардан зада, аз нашъаи озодию беғамӣ сер намешуданд. Қазоро, дар ин хангом гурге гурусна,

ки шиками суфрамонанди пучаш аз он гувоҳи медод, чашмони тези аловиашро ба чор сӯ дӯхта, сари худро мисли ҷосусон ба дарун кашида, ҷуссаашро ба девори молхона часпонида, бо эҳтиёт по чида-по чида ба сайргоҳи гӯсфандон наздик мешуд. Аллакай бӯйи сайдро ҳис мекард ки, аз дами пӯзааш кам-кам оби даҳон мешорид. Ба назар мерасид, дар ин кор хеле таҷруба дорад. Чун донист чӯпонбобо дар ин наздикиҳо нест ва саги кӯҳхайкали ӯ низ соҳиби худро дур дида, ба суроғи модасаги ҳамсоя рафтааст, бе тааммул аз пайи шикор шуд... Гург то назди дари дулинга омад, мехост ҳамлаашро аз ин ҷо оғоз кунад, то гӯсфандони пахма натавонанд ба дохил фирор кунанд. Ногаҳон пайдо шудани соҳиб эҳтимол дошт, аз ин рӯ, ба даруни молхона даромадан хатарнок буд... Ниҳоят, фурсати муносиб фаро расид, гург сару гардан ба миёни поҳои пеш хам кард, тамоми неруяшро ба поҳои ақиб дод ва ҳаллос...

– Бихон, бихон, чаро хомӯш мондӣ? – ду даст аз рӯйи зонуҳои бародар, ки дар курсии сангин нишаста китоб мехонд, кашида гуфт Шаҳоб. – Гург ҳаллос зада барраҳоро гирифт?

Ба ҷойи посух дастони бародар ларзиданд, китоб ба замин уфтод, сари по хеста мисли шох хушк шуд. Шаҳоб низ дар ҳамон ҳолате, ки зону ба замин зада менишаст, аз пайи теғи нигоҳҳои бародар давр зада ба самти дарвоза чашм дӯхт. Манзараи хунук, наворе аз тараддуди ғашовару дилозор таваҷҷуҳи ҳар ду ро ба сӯйи худ кашид: падари ҳамеша мағрур, ки аз бекорҳӯчагию майхорагӣ домани шухрат густурда буд, дубора бо сарутани хоколуду касиф, лабу даҳони қачшудаи обрава ва поҳои ҳаштнамо як лингаи дарвозаро саҳт ба берун тела дод, худро ба танаи тути даромадгоҳ зада, ба пеш по бардошт ва дудастиа бедаста аз нардаҳои зинапоя дошта ба боло ҳаракат кард. Оре, ҳарчанд ду қадам ба пеш мегузашту як қадам ба қафо, коре карда то погарди табақаи дуюм баромад. Ба маҳзи ин ки панҷааш даст-

гираи дари бози хонаро ёфт, дарро ба сӯи худ кашида баст ва бо садои хирросӣ дод зад:

– Лаънатӣ, дара ба рӯям мебандӣ?! Кушо, кушо, гуфта-там! – вале мунтазир намонда, сари ҷо тоб хӯрду мисли хари лингпарто лагад андохт. Дар шақаррос зада боз шуд. – Ҳа, намекушой! Кучой, ту коргар, ку ман бубинам башараи духтурашонро... Шон духтур будаанд, беномус!

Аз дохил бонуи хона давида ба пешвоз баромад. Ости-ни куртаи чити гулдораширо то оринҷ бар зада, дастҳои хамиро лудашро бо эҳтиёт ба пеш мебардошт. Ҳарчанд махмурию доду ғиреви шавҳарро борҳо дида одат карда буд, боз ҳам нахост ёро маътал гузорад. Бе он ки аз ҳоли ӯ ғаш кунду нороҳат шавад, гуфт:

– Ба ҳамин хонаи ҷойи шишт даро, ман хамирама бандам, ҷой дам мекунам.

– Ту ба ман пирказ нате! – саҳт аз бозуи зан гирифт марди маст ва бо зарб аз дари ошхона ба дарун тела дода афзуд: – Шунидам, ки сӯзандоруҳои Султона ту мезадаӣ?!

Занро бо зӯр аз даҳлез ба дохил даровард ва дари ошхонаро аз дарун баст. Дар ин ҷо гӯё хушёр мешуд, ёзида аз гиребони ҳамсар гирифт ва ёро ба девор танба карда, фуки бадбӯии худро то зери бинии вай овард. Чашмони аловию хунинаш ваҳмангез намуданд. Зани ногаҳон дар дом уфтода бо саҳтӣ овоз баровард:

– Қорамон ҳамин...

– Духтури мард хушк шуда буд, ки ту ба ун ҳарифи ман менигарӣ?!

– Сардухтур ба ҳар кӣ фармояд... Дар кори мо зану мард гуфта ҷудо намекунанд...

– Ҳоло ҳамин тавр, ана ба ту! – мушти гиреҳхӯрдаи мард ба буноғӯши зан фуромад. – Ту – беномуса мекушаму аз шармандагӣ раҳо меёбам, ана ба ту!! – мушти дуюму сеюм, чорум ва аз пайи он лагадҳои чун тароша хушк саҳт ҷисму ҷони занро ба нишон гирифтанд...

Аз садои зӯргӯйиҳои падар ва зориҳои модар Шаҳобу бародараш ба худ омаданд.

– Ана, гург дар хонаи худамон аст, гӯш нақуну бо чашми худ бубин, додар! – бо алам гуфт бародар ва давида ба дахлез даромад, аз паси ӯ Шаҳоб низ шитофт.

Бародарон дари ошхонаро занчирбанд дарёфта, ҳар ду дудафта ба кӯфтан пардохтанд. На дар боз мешуду на овозҳои имдодчӯёнаи онҳо ба гӯше мерасид. «Додо, очама назанед...», гиряшро дошта натавониста илтиҷо мекард Шаҳоб. Бародараш низ ба такрор мегуфт: «Очачон, гурез! Коре куну гурез аз зери дасташон!»...

Бо шунидани овози бачаҳо модар ба худ омад, талвосае карду бо як неруи фавқулода зиёд аз зери дастони хунин раҳой ёфт ва дастпоча ба самти дар фирор кард. Нарасид зулфини дарро боз кунад. Дар ин лаҳза ба мисли гурги хуношом ҳамла кардани марди ваҳширо дида, беихтиёр ба ҷониби тиреза тохт. Ваҳшии маст низ аз пасаш омад. Аз даричаи бози тиреза нигоҳе ҳавломез ба берун афканд. Дигар роҳеро барои начот надида, чашмонашро пӯшид ва ҳамчун оҳуе, ки аз сайёд рамида ногаҳон фирор мекунад, бе дудилағӣ ҷуссаи худро ба партгоҳ афканд...

«Гумс!» – садои нохушоянде аз берун ба гӯши бародарон нишаст. Ҳар ду ба пеши тирезаи дахлез давиданд – чӣ манзараи дахшатборе! Модари ба рӯйи ҳавлӣ сарнагуншуда сари по хеста наметавонист, тарсолуду парешон ба боло нигоҳ мекарду гаваккашон ба самти дарвоза меҳазид. Хуш аз сарашон парид, беист пасу пеш аз дар баромада, бо як қадам аз рӯйи ду-се зина ҷаҳида ба ҳавлӣ фууромаданд. Модари беҳол ранг бохта, бо тамоми вучуд ларзида, аз партгоҳи худ дида барнамеканд. Шаҳоб наистода ба сари ӯ омад, дар паҳлуяш зону зада ба оғӯш кашид. Хаёли бародарро бошад, дар ин лаҳза, оре, дар як фурсати чашм баста кушодан модари ҳаросон ва падари махмур, ки дар пешайвони болохона бо як даст ба наълдаргоҳи тиреза така дода писхандзанон манзараро тамошо мекард, ҷалб намуданд. «Ин ҳодиса чӣ хел рӯй

дод? – ба андеша рафт \bar{y} , – Оча аз тарс худаширо ба замин афканд ё додо \bar{y} ро аз он баландӣ тела дод? Даҳшат!». Бар замми ин фалокат, ки ҳанӯз маълум набуд ба ҳамсараш чӣ иттифоқе рух додааст, марди маст оби даҳонаширо пош дода, ба ҳақорат гузашт, гӯё ки зан дар роҳи равон пешпо хӯрда бошад: «Ту намемурӣ, қанчиқ, туро бало намезанад... Боз ҳам ба дастам меафтӣ...» Ин хунсардӣ ва безътиной писарро саҳт ба ғазаб овард, надониста монд чӣ сон ҳар ду панҷаширо мушт карду ба танаи дарахти дами роҳрав зад...

Хушбахтона, ба имдоди ду бародар ҳамсоязан расида омад. \bar{Y} дар даст як коса обу як кӯрпа дошт.

– Айнан ба монанди филмҳо буд, – бо шигифт суҳангӯён кӯрпаро ба замин густурд ва аз оби коса ба зани бемадору гичшуда хӯронд \bar{y} , – Афтидани Маҳинаро аз болохона дидаму хун дар рағҳоям шах шуд! – ҳар се бо ҳам зани мазлумро озод бардошта ба рӯи кӯрпача гузоштанд. – Ба хонаи ман мебарем, ту наистода ба суроғи духтурамон рав, Ромин! – гуфт ҳамсоязан ва \bar{y} бо Шаҳоб аз пеш ва бародар аз қафо кӯрпаро баланд карда, бо суръат ба ҷониби хонааш, ки дар самти муқобил, аз сой он тараф қарор дошт, шитофтанд...

* * *

Падаршӯйи Маҳина аз дари бемористон баромаду бо тамоми овоз наҳва кард. Гирякунон китф ба сутуни соябони даромадгоҳ така дода, шунаво гуфт: «Эй Худо, ин чӣ бераҳмист! Магар одам зани худаширо ба ин ҳол меоварад?! Эҳ, бачаи аблаҳ, одам нашудӣ ки, нашудӣ! – бо алам ашк рехтану дард гуфтани \bar{y} аз чашми парас-торону коруфтадоҳои дармонгоҳ дур намонд. – Ҳама барои сихҳатию аз дардҳо фориғ намудани ҳамсарони худ кӯшанд, ту бошӣ... эҳ, писари нодон, маҳраму бонуи хонаатро бо дасти худ маъюб мекунӣ?.. Ту кӣ ҳастӣ, ту чӣ ҳақ дорӣ, ки сунҳори ман, на, духтарамро ба ин ҳоли залил меафканӣ?!»

Марди солманди ришдор ду бари чомаи доманбала-
ди сиёҳашро рӯи ҳам кашида, бо надомат сар чунбонд,
қадамҳои вазнин ба самти дарвоза бардошт. Роҳ ме-
рафту чехраи Маҳина аз зеҳнаш дур намешуд: нигоҳҳои
маҳзун, рухсори рангпарида, лабҳои хушк... «Амакҷон,
зиқ нашавед, ман ба худ меоям, – бо вучуди дардмандии
худ ба ӯ дил медод сунҳораш, – ана, мебинед, ки ҳамин
замон бо пойи худам ба пешатон меравам». Мард пушти
даст аз рӯи сурат кашид...

Падари дар худ шӯрида мустақим ба хонаи писар
омад. Мехост ҳарчи зуд адаби нобакори майзадаву
муштзӯрашро диҳад, ночорӣ ва гирифтори сунҳорашро
талофи кунад. Ӯ Маҳинаро на танҳо ба хоители зиндаги-
дории ороставу одоби ҳамидааш, ҳамчунин аз он бобат
ки духтари таҳсилкарда, духтури дӯстдоштаи хурду ка-
лон буд, дӯст медошт. Дар деҳа ин гуна занҳо ангуштшу-
моранд! Ӯ бо доштани чунин сунҳоре, ки чехраи намоё-
ну пешқадам дар миёни занони маҳалла буд, меболиду
бо ғурур мегашт. Ба ӯ бо эҳтиром «шумо» мегуфт, сари
ҳар даҳан «духтари ҳамадонам» гӯён таъриф мекард...

«Сӯзанро ба худат зан, дард накунад, ба ҷуволдӯз!»,
пархошу овози баланди марди солманд гузари Гарги-
нонро ба по хезонд. Аз ҳамон дару остона ва зинаҳои
ошно пасу пеш падару писар – яке калтакзанону дигаре ба
хоители ҳимояти худ сару рӯяшро бо даст пинҳонкунон ва
бо як азоб чапдеҳон, ба берун баромаданд. Писар аз зери
калтак даррафт, аз дасти падар фирор кард ва худро ба
кӯча зад. Нобаҳангом омадани падар ӯро дар ғафлат мон-
да буд. Нағз медонист, ки агар ба доми ӯ биуфтад, то мур-
дан ҷӯборӣ хоҳад шуд. Фақат аз падар метарсид, аз пайи
озорҳое, ки ба ҳамсараш мерасонид, танҳо аз падар сухани
сахт мешунид, ёрои рӯ ба рӯ истодан бо ӯро надошт...

Пирамард то поёни зинаҳо фурумад, таъқибро бефоида
дида, ҷӯби адабро қулоч кашида дур андохт. Дар канори
дарахти тути даромадгоҳ бари чомаашро ба боло таҳ кар-
да, бо поҳои дароз ба замин нишаст. «Ту ҳам рафти, Мадии-

на, маро танҳо гузошта рафтӣ... Агар зинда мебудӣ, шояд худат пеши ин беақлиҳои писаратро мегирифтӣ. Ятимат авбош аст, сунҳорат гирифтӣ...», мӯсафед аз набудани ҳамсар охи бадард кашид. Ҳамин вақт аз берун набераҳои омаданд – Ромин ва Шаҳоб. Ҳар ду аз ду ҷониб дар паҳлуи бобо нишастанд. Шаҳоб каф аз рӯи риши баланду маҳини ӯ кашид, бо лаҳни ғамхори бачагона гуфт:

– Бобочон, ин қадар сурх шудаед, додом шумора хафа карданд?

Бобо ҳар дуру дар бағал кашид, натавонист ҳарфе занад, аз чашмҳояш ашк сарозер шуд. Ромин бо дарки озурдагии бобо гуфт:

– Дилгир нашавед, бобочон, мо акнун калон шудаем, очаама эҳтиёт мекунем... – ӯ низ ба риққат омад, бо зӯр суханашро ба поён расонд: – Биёед, ба хона дароём...

Аз ҷо баланд шуданд. Пирамард набераҳои худро аз қафои худ нигарон монда, даст афшонда, ба самти боло, ба хонаи худаш роҳ пеш гирифт. Дар сару буни кӯча аллакай тараддуди зану бачаҳои кунҷқоб зиёд шуда буд, барояшон тамошои муфт ҷолиб менамуд, яке аз тамошоҳое, ки марди мағрур бо зани мискину падари сахтгири худ мудом доир мекард...

* * *

Маҳина ин бор поёни корро бесаброна интизор шуд. Бо шитоб ҷойи корашро мураттаб кард, хилъату кулоҳи сапедро кашид, овехт ва ба назди оина омаду даст аз рӯю мӯҳояш кашид. Чехраи поки ботароват аз даруни оина лабханд зад, чашмҳояш медурахшиданд. Худро хеле шод ҳис кард, баргашту сумкачаи сиёҳи чармиашро аз рӯи миз ба китф овехт ва аз дар хориҷ шуд. Дар роҳрави дармонгоҳ сардухтур ду дасти худро ба қафо қуфл зада, оҳиста-оҳиста ба самти дари берун мерафт. Маҳина ӯро дида, каме бо хичолат таъзим ба ҷо овард, мудир бо мулоимат пурсид:

– Дастпоча менамой, духтарам? Коре пеш омад?

– Устод, дар хонаи амакам маърака аст.

– Не-е?

– Имрӯз амакам таваллуд доранд. Бачаҳоям низ дар ҳамон чо...

– Оҳ-ҳо, Бобо Саврон боз як сол калон шуданд-гӯй?

– Ҳамин хел, ҳаштодсола мешаванд.

Сардухтури мӯйсафед даст ба дӯши Маҳина гузошта бо дӯстдорӣ тап-тап зад. Боз як бор ба садоқати корманди худ, ки ба падарарӯсаш ихлосу эҳтироми бемисл зоҳир мекард, қоил шуда, ба одати маъмул насихатомез гуфт:

– Аз тарафи ман ҳам боборо табрик кун, духтарам. Лекин, намефаҳмам, ба кучо шитоб дорӣ? Рӯз дароз, холо ба ҳама корат мерасӣ. Саросема нашав!

– Мамнун, устод.

– Хайр.

Аммо Маҳина метавонист шитоб накунад? Инсоне, ки ўро аз фарзанди худ бештар дӯст дорад, марди меҳрабоне, ки аз ҳама бештар ҳавои ўро дорад, имрӯз ҳаштодсола мешавад! «Амаки нозанинам, падари ҳамрозам, бобои дилкаши худам!», бо ваҷд аз дил гузаронд зан ва ҳарчи тез ба сӯйи бозорчаи деҳа қадам зад. «Ҳар гоҳ дар хонаамон нишасте дошта бошем, худат омада «културни» ташкил кун, духтарам, – роҳравон суҳанҳои падаршўро ба ёд овард Маҳина, – ту набошӣ маъракаҳо бенуру фач мегузарад, на ғизои хуб мепазанду на ширинии бомаза ин бедаступанҷаҳо!»... Аз бозор чаҳорто нони гарм, се-чаҳор кило мева ва аз Норбойи савдогар як пероҳани хат-хатии мардоноро, ки падарарӯс маҳз ҳамин рангу наморо дӯст медошт, харид. Сипас дар кӯчаи самти чап бо шитоб ба тарафи манзилаш раҳсипор шуд. Мехост либос иваз кунаду табақи чалпакашро, ки аз таомҳои дӯстдоштаи падаршўяш асту дишаб хоб накарда, бо тозатарин рағғани зард пухта гирифта буд, бо худ барад. Ин дам дар ҳушу ҳаёли ў танҳо як чиз па-

дид меомад: табассуми мӯйсафед, чашмони нуронии хандони ӯ ва лутфи ҳамешагиаш, ки «духтари худам» гӯён, ду даст ба дӯши ӯ мегузошту аз пешониаш бӯса мебардошт. Саъй мекард тезтар ба ин лаҳзаи дилосо расад, бо меҳру алоқаи хос зери лаб гуфт: «Таваллудатон муборак, амакҷон!»...

Маҳина аз дарвоза по ба дарун ниҳоду ногаҳон дар ҷойи худ, дар роҳрави ҳавлӣ шах шуд. Ғайри интизор, шавҳарашро дид, ки дар болотарин зина, дар погарди назди дари даромад бо пӯзханд ба ӯ нигоҳ карда меистод. Бо як даст аз нардаи болои зина медошт, бо гӯгирдҷӯбе дар дасти дигар дандон мекофт. Гиребонаш боз, саридили пашминаш то дами ноф урён, мӯҳои жӯлидааш аз даври бари гӯш ва пешониаш номурааттаб ба чашм меҳӯрд. Аз истоди қачукилебаш маълум буд, ки маст аст, чашмони махмур ва сурати қирмизранг дошт. Бо дидани ин ҳол гӯё тега ба синаи Маҳина халид, дар ҳоле ки намедонист ба пеш қадам гузорад ё ба пас, шавҳар бо дуруштӣ садо дод:

– Чаро карахт шудӣ, коргар, маро бори аввал мебинӣ?

– ...

– Биё, бубинам-чи, имрӯз чӣ каромате нишон додӣ... Зан дудила як қадам ба пеш гузошт.

– Биё!

Дигар чорае надошт, по чида аз зинаҳо боло рафт. Ба маҳзи ин ки ба погард расид, марди махмур муҳкам аз гиребонаш гирифт ва ҷуссаи нозукашро бераҳмона сахт ба дар кӯфт. Халтачаи меваҳо ва нони Маҳина аз дасташ уфтод, пушти ҳам анору себу хурмолуҳо дик-диккунон аз зинаҳо ба атроф рехта сарозер рафт.

Шавҳар наистода муште ба гардани зан фурувард ва бо зӯр ӯро аз дар ба дарун тела дод. Зани бечора намедонист чӣ кор кунад, бо мушкилӣ ба зарбу латҳо тоб оварда, мазлумона гуфт:

– Боз чӣ шуд, додош, чаро мезанӣ?

– Ту коргариатро напартофтӣ ки ман дар кӯча сар

боло кунам! Акнун ки ба нағзӣ намефаҳмӣ, ин аст чазоят!

Лагади сангин ба босини зан сахт расид. Худро дошта натавониста ба замин уфтод, «оҳ, чонакам!» гӯён аз решаи дил садои дардомез баровард. Бо ин ҳол, пушт-пушт лағзида, рӯ ба шавҳари хунгирифта дӯхт ва илтиҷоомез арз кард:

– Охир, чӣ кор кунам? Ту бекор, ман ҳам аз як луқма нонамон маҳрум монам, зиндагӣ чӣ мешавад? Бачаҳо чӣ?

Кафши нӯктези марди ҷоҳил бо зарби навбатӣ ба камари зан нишаст. Бо ин ҳамла қонеъ нашуда, мард ҳам шуда аз бозувони зан гирифт ва ўро сари по бардошт. Банди дасти ростӣ зӯрманд чун тароша бар рӯи гардани нозук нишаст, занро ба девор танба карда, оби даҳон пошида ғуррид:

– Рафиқам Сулаймони мараз дар миёни ду тӯда қартабоз аз ҳунари ту таъриф кард, «чӣ қадар дастақои маҳин дорад, Маҳина, мегӯяд нобакор, – шавҳар бештар ба гардани зан фишор овард: – Чунон дастҳоятро массаж дода фишори хуна мегирад, ки роҳат мебарӣ...» Ту ланино фоҳиша, маро дур дидӣ? То кай аз даҳони дигарон расвоията мешунавам?!

Маҳина бо вучуди ранҷҳои пайи ҳам, аз ин тухмат чун мори дар оташ уфтода печид. «Ба рӯбоҳ гуфтанд, шоҳидат кист? Гуфт: думам... Ин марди бефаҳм то кай ба ҳарфҳои беҳуди дигарон гӯш меандозад? Ё ин ҳама таҳқирро аз худ мебофад, бар қасд азият доданист? Чаро ба ман душманӣ дорад...» Аз дасти фишори сахт нафасаш дар дарун монд, бо азоб садо баровард:

– Ин гап дурӯғ, назан мана... Дар ҳаққи ман тухмат кар...

Суханаш ба поён нарасида, мушти сахт ба шикам хӯрд. «Уъъ-ъ!», аз пайи зарби мушт садои дарддор баровард ва дар тану поҳои худ бечонӣ ҳис кард, хост ба замин нишинад, вале... Дасти чун оҳан муҳкамаи мард дубора маъсумаро ба девор часпонд ва мушти ростӣ

гиреххӯрдаи ӯ мустақим бар болои чашми зан нишаст. «Оҳ-ҳ!» аз мағзи ҷон садо дардод зан, гӯё дар пешорӯяш оташак париду рағу пайи вучудааш аз ҳам гусаст... Пеши дидагонашро сиёҳи гирифт, сараш давр зад, каме муаллақ, бо вазни худ ба замин яксон шуд...

Садои кушодаю баста шудани дари даҳлезро пай бурд, саъй кард ӯ низ ба пеш хазад, аммо неруе надошт, тамоми олам гӯё дар атрофаш давр мезад, мисли хасе дар миёни гирдбод монда буд. Бо ин беҳудӣ, аз лабаи сумкачаи чармӣ телефонаш ба чашм хӯрд, бо талво-са онро ба миёни ангуштон кашид. Гарчи телефон дар атрофи дасташ «мечархид», бо як азоб онро ниғаҳ дошт ва равшан кард, бар хилофи ларзиши беҳадди ангуштон, охири шумораи тамосро ба исми «Ромин-писарам» зер кард...

* * *

Палатаи дунафараи дармонгоҳ хомӯшу сокит аст. Дар тахтхоби самти тиреза бемори лакоту леҳшуда беҳуш мехобад. Ӯ бемори маъмулӣ нест, пизишк аст – дармонгаре, ки худ ба дармон муҳтоҷ. Дар рӯ ба рӯяш мӯйсафед менишинад, дастҳояшро аз така барнамедорад, сархаму андуҳгин аст. Дилаш мисли сиру сирка мечӯшад: «Эҳ писари нодон, зерандозат замин асту рӯандозат осмон, ба буда шуқр намекунӣ, Худо туро мезанад-а, не, Худо туро аллакай задааст, аблаҳи бевичдон! Сабр кун, туро чунон ҷазо диҳам, ки аз таваллуди худ пушаймон шавӣ! Сабр кун... дар пеши духтарам зону мезанӣ, ту ғирроми ношуд!»

Дари палата боз шуд. Раҳбари дармонгоҳ, ба одати маъмул, даст ба пушт ба дохил даромад, аммо аз чеҳраи шоди ҳамешагиаш ному нишоне набуд, ӯ низ гирифтору маъюс менамуд. Хомӯш омаду дар паҳлуи пирамард нишаст. Дасти худро ба китфи мӯйсафед гузошт, бо оҳанги ҳазин гуфт:

– Дирӯз хеле шитоб дошт. Корҳояшро сарусомон дода гуфта буд, ки ба манзили шумо меравад, аз ҳад зиёд хур-

санд менамуд.

– Ман ҳам вайро мунтазир нишастам, бо вучуди як хона меҳмон ҷойи ӯ холи буд. То вақти аср сад бор ба кӯча баромадам, аз вай дарак не...

– «Чашм соҳиб дорад», мегӯянд, аз як гӯшаи чашмаш хун метаровид, тарсидам. Дарҳол аксбардорӣ кардем, хушбахтона, аъзои дарунаш дарз нахӯрдааст, лекин гӯшти атрофаш сахт зарб хӯрда ҷо-ҷо кафидааст. Ҳоло дар зери доруҳои оромбахш аст.

– Ба бинояш зиён надорад, ба худ меояд?

– Меояд, албатта, ба худ меояд! Фақат дард мекашад, чашмаш бод мекунад, ранг ба ранг мезанад...

Дубора дар палата хомӯшӣ ҳукмрон шуд. Фақат аз босари бемор садои ҷиззоси мураттаби косачаи обдор ва лӯлачаҳои ҳаво, ки ба биниаш халонида буданд, ба гӯш мерасид. Сардӯхтур ба суҳан омад:

– Амак, ин писари мағруратон Маҳинаро абгор кард. Ҳама дардашро фаҳмидам, рашк мебурдааст, намехостааст дар дармонгоҳ кор кунад. Охир, чорае будагист, мо тамошобин шавем, фардо аз ин бадтар шуданаш мумкин аст.

– Ту, додар, маро намешиносӣ? Духтарам кор мекунад! Агар касе бояд канор равад, писари бевичдони ман аст. Аз ин пас рӯзаширо барояш сиёҳ мекунам, – мӯйсафед асабонӣ шуд, шояд бори аввал буд, ки то ин ҳад дастонаш меларзиданд. – Одамеро, ки диду назараш танг аст, зехнаш ҳам тира мемондааст.

Сардӯхтур сахттар аз китфи ӯ дошт, бо оромӣ гуфт:

– Амак, ба ғазаб наоед, ба асабонӣ шудан намеарзад. Ман доиман дар паҳлуи шумо ҳастам, ҳар ёрие лозим бошад, анҷом медиҳам.

Пирамард нигоҳи маъюс ба сӯйи раис андохт, умедвор гуфт:

– Ту – додар, ҳавои духтарамро дошта бош. Ҷазои ин авбоширо худам медиҳам!

– Чӣ кор карданиед?

Пирамард чизе нагуфта аз чо баланд шуд. Қомати ха-мидаашро рост накарда ба назди тахтхоби Маҳина омад ва дар курсии назди ӯ нишаст. Оҳиста мӯҳои парешони ба пешонӣ фуromaдаи сунҳорро ба канор зад, се-чор бор то пушт сарашро молид. Маъсума ором мехобид. Аз даври чаши бодкардаи ӯ то зери буноғӯш сурхтоб менамуд. Дар гарданаши низ доғҳои мишкию обиранг ба назар мерасид. Дили мӯйсафед об шуд, бо дасти дигар кафи дасти занро дошт, бесадо гиря кард, аз чашмони фурурафтааш беист ашк рехт.

Раиси дармонгоҳ ба ин алоқаи бесобиқа, ба сурати ҳазину рикқатбори мӯйсафед тоб наовард. Ӯ низ даст аз зери пилқҳои нами худ кашида, сари по хест ва ба берун баромад.

* * *

Маҳина пас аз ду шабонарӯз ба худ омад. Гӯё аз ҳама чояш ба тахти беморӣ мехкӯб карда буданд, вазнинии кӯҳро бар рӯи ҷуссаи абгшоршудааш ҳис мекард. Дар болои сар хира-хира шаклу шамоилеро дид, лекин дуруст дар мағзи худ нахонд. Чашмонашро баст...

Маҳина дубора хушёр шуд. Чун бар рӯи пешонӣ ва банди дасти ӯ панҷаҳои бачагонаи нозуку мулоим мехобиданд, роҳати дилосоеро ҳис кард. Чашмонашро калон кушод, Ромину Шаҳобро дар назди худ дида, бо табассум гуфт:

– Азизони худам...

Писарон чизе нагуфтанд, ҳар ду пасу пеш сар ба бағали ӯ ниҳоданд. Хомӯшии роҳат ба миён омад. Дар ин дам дари палата боз шуд ва парастори ҷавон чун шамъе дурахшон чехра боз кард. Ӯ ба худ омадани Маҳинаро дида, бештар хушҳол гардид, бо хурсандӣ гуфт:

– Ҳама нигарониҳо дар ақиб монд, устод, акнун ҳамааш хуб мешавад.

Писарон бо наздик шудани парастор ба канор рафтанд, ҳамшира дар назди бемор нишаст. Билофосила, дар ҳоле ки дастгоҳи фишорро ба бозуи Маҳина мебаст,

гуфт:

– Шавҳари зӯратон ҳам дигар даст намебардорад, дардашба даво!

«Дардашба даво?», аз хаёл гузаронд Маҳина, яке ба бачаҳо ва дубора ба парастор чашм дӯхт, пурсид:

– Чӣ шуд? Ба балое печид?

– Э, писарон ҳанӯз нагуфтанд ба шумо? – парастор забон хоид, лекин нигоҳҳои тези Маҳина ўро маҷбур кард идомаи суханаширо гӯяд: – Аз ин пас на сояшу на суробашро дар деҳа мебинед, радди маърака шуд.

Маҳина баргашта сар ба болин ниҳод. Ду чашм ба шифт дӯхта дурудароз хомӯш монд. Аз гӯшаи чашмонаш пайи ҳам ашк сарозер шуд. Ниҳоят, хастаомез ба сухан омад:

– Барои чӣ? Кӣ ин корро кард?

– Бобо Саврон, – гуфт парастор ва норохати Маҳинаро пай бурда илова кард: – шумо аслан ғам нахӯред, устод! Аҳли деҳа ҷонибдори бобо ҳастанд. Он кас дирӯз хонаатонро, ки ичора будааст, ба соҳибаш сурда, қӯшу қулангатонро ба манзили худ бурдаанд. Дар назди ҳамдеҳагон ба писари худ рӯ оварда бо садои баланд гуфтаанд: «Ман намехоҳам писари ҷаллод дошта бошам! То одам нашавӣ, остонаи маро зер накун!» Ба наҳве, оқ кардаанд ўро. Ҳоло шавҳаратон дар деҳа нест.

Парастор дар идомаи хабари худ «шумо ором бошед, осуда бихобед» гӯён аз палата хорич шуд. Дубора писарон ба назди модар омада нишастанд. Маҳина бо садои кам гуфт:

– Ин корро беҳуда кардаанд, чаро пеши бобоятонро нагирифтед? Шарманда шудем...

Ромин дасти модарро дар байни дастони худ фишурд ва орому равшан гуфт:

– Ин қадр бекору беғам ва масту аласт мегарданд, шуморо латукӯб карда дар миёни мардум мулзам мекунанд, шармандагӣ нест, оча? Чаро чазо гиранд айб будааст?

Шаҳоб илова кард:

– Бобоям гуфтанд, ки лаънат карданашон ба фоидаи додом будааст, эҳтимол бо ин ҷазо одам шаванд... Шумо зудтар ба по хезед, очаҷон, ҳеч чиза фикр накунад!

Чехраи Маҳинаро лабханд оро дод. «Бачаҳоям аллакай калон шудаанду ман беҳабар, – аз дил гузаронд ӯ. Ҳар дуру дар оғӯш гирифт. Дар ҷойи хоб ба ҳаёлрониҳои худ идома дод: – Чи бозиҳои тунде дорад ин зиндагӣ... Косаи сабри падар лабрез шудааст барин, писари хонашарро аз хона рондаанд, хостаанд хичолат кашаду аз гуноҳу нобакориҳояш тавба кунад... Оқибаташ ба хайр ояд...!» Зан охи амиқ кашид, сар ба рӯи болин гузошта дубора чашмонашро баст.

Модари хомӯшро дида, Шаҳоб ба бародар рӯ овард:

– Оча боз аз ҳуш рафт?

– Не, ин бор истироҳат мекунад. Бигузор бихобад...

ҶАМОЛИЯК

Модарам ҳар яки моро аз таҳи дил нағз медид, вале аз миёни се писару ду духтар ба ман бештар алоқа дошт. Ман фарзанди миёнгин будам ва аз ду бародари дигар тӯлонитар дар назди модар мондаам. Вақте ки ба додари хурдӣ арӯс фурувардем, хонаю дари падарӣ ба ману оилаам низ танг шуд. Баръакси хоҳишҳои модарам, хонаи нав сохтаму бо оилаам ба он кӯчида рафтам. Бо ин ки ҷудо мезистем, ману ҳамсарам Тӯтӣ мудом ҳавои модарамро доштем, рӯз дар миён ба зиёраташ мерафтем. Азбаски падарам дунёи равшанро хеле зуд тарк карда буд, модари сабуру меҳнатиам ҷойи ӯ моро медид ва алалхусус, ба ман бештар така мекард...

Чӣ гӯям, бо гузашти умрҳо ба сони оби рӯд, саранҷом, модари азизам ба доми солмандӣ тан дод ва бистарӣ шуд. Азбаски додари хурдӣ дар мардикориҳо мегашт ва ҳамсараш низ бо баҳонаи парасторӣ аз субҳ то шом дар

дармонгоҳ мемонд, ман ба имдоди модар расидам. Ҳама ташвиши рӯзгорамро ба дӯши худ гирифта, ҳамсарам Тӯтиро барои ниғаҳбонӣ дар назди ӯ гузоштам. Чаро ки ғайр аз вай дар хонаводаамон бонуи заҳматкаш ва меҳрабоне набуд ва модарам ҳам дар миёни сунҳоронаш бештар ба ӯ эътимод дошту унс гирифта буд.

Камдармонӣ ва касолати қалби модарам, ки тез-тез хуруҷ мекард, расо як моҳ тӯл кашид. Дар ин миён хонааш, ғӯйӣ, мӯрчахона шуд. Аз бародарону хоҳарон ва наберагон гирифта то холаю аммаю тағою амак – ҳама хешу нохешӣ деҳа ба дидорбинӣ меомаданд. Аксари вақтҳо Тӯтӣ маҷбур мешуд, ки ғамхорӣ ба модарро як сӯ гузошта, ба «меҳмонон» бирасад. Худо нахоста, агар ба яке бетаваҷҷӯхӣ мекард, дар балои неши суҳанҳо мемонд. Маҷбур буд ҳар як нафари ба аёдат омадаро қабул кунад, ба пешғаҳ гузаронад, аз чою нону мева ва дами гарм⁷¹ таоруф намояд. Фарти омадурафтҳо, давуғеҷ ва шӯру валвалаи бачаҳо, бори рӯзгори манзили модарро таҳаммул кардан барои ҳамсарам саҳт буд, вале ӯ ба рӯ намеовард, боре ҳам «уҳ» намегуфт, саъй мекард бар замми ин азиятҳо аз ҳар чиҳат ба модарам бирасад. Ӯ намехост хатту изҳои шодмонӣ ва ризоят аз чеҳраи модар нопадид шавад...

Он чиро намехостем – лаҳзаи эҳтизор⁷² фаро расид. Ба гуфтаи Тӯтӣ, модарам тамоми шаб исми маро гирифта ҳазён кашидааст. Субҳи барвақт бо хабари писари додарам Сироч бо шитоб ба хонашон омадам. Модар ба рӯйи бистари худ беҳолу бемадор меҳобид, бо сура-ти рангпарида, лабони хушк ва дар ҳоле, ки даври чашмонаш ҷилои зардӣ меод, ба назарам бениҳоят хору залил намуд. Дар паҳлуяш нишаста дасташро миёни панҷаҳоям гирифтам, бо меҳрабонӣ овоз баровардам:

– Оча, очачон... ман омадам.

Ӯ чизе нагуфт, намехост дида боз кунад. Тӯтӣ ашки чашмонашро пок карда, андуҳгин гуфт:

⁷¹ Дами гарм – ғизо, хӯрок

⁷² Эҳтизор – ҷонканӣ

– Оча то омадани шумо чанд бор қон канданӣ шуданд, вале ба чизе дилвопас буданд магар, то ҳол бо мо ҳастанд.

Ман даст ба пешони модар бурдам, каме мӯйҳои барфгуни аз зери рӯмол ба берун таровидаашро молида, бо овози шунаво дар буни гӯшаш дубора гуфтам:

– Бо ман коре дошти, очачон, ман омадам.

Дар ин лаҳза дасти худро чунбонд, пилкҳояш оҳиста боло-поин шуданд. Ҳамин ки аз нав овоз додам, ӯ пурра чашмонашро кушод. Чун маро дар болои сари худ дид, дидагонаш нури шодӣ пароканд, бо вучуди он беҳолӣ, лабонаш ба табассум моил шуд. Бо ишораи чашм ба самти болинаш, канда-канда гуфт:

– Ин ҷо... ҳамо-лиякам⁷³... ҳаст...

Ман ёзида аз таҳи болишти ӯ халтачаи бо нахи дурушт миёнбандшударо, ки маъмулан барои ниғаҳдории васоили дӯхтудӯз ба кор мерафт, ба даст гирифтам. Модар кафи дасти ларзонашро оҳиста ба пушти дасти ман гузошт ва беҳолона сухан ба лаб чид:

– Ҳар гоҳ... хилват шудӣ, кушо... ва аз он баҳра бар...

Дигар маҷоли сухан кардан надошт. Бо ангуштони лоғараш бештар ба пушти панҷаам фишор оварду суст шуд, чашмонашро пӯшид. Дар ин лаҳза Тӯтӣ бо ҳайрат ба ӯ нигоҳ мекард ва сунҳори хонаамон – ҳамсари додарам низ бо шигифти бештар гоҳе ба ман, гоҳе ба модарам дида медӯхт ва он дам чашмони алошудаашро аз ҳамолияк намеканд. Ман бо ирода ба ҳамсарам рӯ овардам:

– Тӯтӣ, як пиёла об биёр!

Ба модарам об хӯрондам. Афсус, танҳо як қулт аз гулуяш гузашту дигар ҳеч. Азроил кори худро кард, бо як пуфи кӯтоҳ модари азизам қон ба Ҷонофарин супурд...

Пас аз гӯруҷӯби модар ҳама ба хонаҳои худ рафтанд. Ман ба сар тоқӣ, ба тан ҷомаи сиёҳ пӯшида ба азодорӣ нишастам. Баъд аз се рӯз маъракаи худоиро низ баргу-

⁷³ **Ҳамолияк** – халтачаи бандакдор, ки барои ниғаҳдории лавозими дӯхтудӯз (сӯзан, ришта, ангуштпона, қайчӣ ва ғ.) истифода мешавад

зор намуда, ба аҳли деҳа ош додем. Аз он пас бо Тӯти ба манзили худам баргаштам. Қарор ба ин шуд, ки чиҳили модарамонро ман дар хонаам гузаронам.

Ману Тӯти, ки ба модарам саҳт унс гирифта, ҳаёти худро бе ҳузури ӯ наметавонистем тасаввур кунем, шабҳоро бо бедорхобӣ ва рӯзҳоро фуру дар гирдобӣ ғаму андуҳ мегузарондем. Ба кори омӯзгориам мерафтам, вале на дастам ба навиштан мерафту на даҳонам ба сухан. Даргузашти модари азизу ғамхорро ҳеч ҳазм намекардам, ба ҳар ҷо чашм меандохтам чеҳраю сурати ӯ дар пешорӯям падида меомад. Ҳамсарам аз ман бештар ғам меҳӯрд, даври чашмонаш аз гирия бисёр бод карда, ҷило меод, заррае ба суҳбат майл нашошт, музтару хомӯш мегашт.

Болои мурда сад ҷӯб, ин доғу андуҳ кам буд магар, аз миён ҳафтае нагузашта Тӯти хабареро бароям расонд, ки мӯйҳои баданам сик шуданд. Бино ба гуфтаи ӯ, аввал холаи калониам, аз пайи ӯ холаи миёнгин ва ҳамон рӯз тағои Баҳромам омада арз кардаанд, ки модарам ба ман як халтача пул дода будааст! Ва мани «пухтаи пишик» онҳоро харҷ накарда, баҳши бародару хоҳаронамро на дода, ба лаб кулӯх молида гашта будаам. Гиребон даст гирифтаам, «он чӣ пуле будааст, ки ман руст кардаам?», ба тақрор мепурсидам аз худ. Аслан ёрои таҳаммули ин тухматро нашоштам, ба ҳамсарам бо зарда гуфтаам:

– Хуб, он пулро модарам ба ман додааст, ба онҳо чӣ? – зеро ҳанӯз ҳангоми зинда будани модар аз кинояю пичингҳояшон, ки гӯё «сари вақт ба модарам нарасидаам», «модарамро ба духтурҳо набурдаам», «дар таҳияи доруо дармонаш ҳасисӣ кардаам»... ҷонам ба ҳалқ омада буд.

Тӯти гуфт:

– Тағою холаҳои дилсӯз, ғами хоҳарзодаҳояшонро меҳӯранд-дия!

– Фикр намекунанд, бо ин фитнаю тухматҳо миёни мо – бародару хоҳарон сардӣ меуфтад?

Ҳамсарам китф дарҳам кашид. Албатта, ӯ – бечора аз

кучо донад, ки пушти парда чӣ гапҳо ҳаст? Дар воқеъ, барои ман хеле ачиб менамуд, ҳанӯз оби чашмҳо хушк нашуда ҳаври ин носипосихо аз кучо хест? Чаро маҳз ба ман, ки ҳама заҳмати тимордорию ғамхорӣ, шустушӯю мууроқибат ва ҳама кори пазироии меҳмононашу хоксупориро бо ҳамсарам ба уҳда доштам, туҳмат мезананд?

Бо ин ҳол, худро ба нодидаю ношунида задам. Ба хотири ин ки руҳи модари тозамаргам ноором нагардад ва мову хешони «меҳрабон» бо ин ҳангомаҳои ачибу ғариб лақомаки даҳони мардум нашавем, об дар даҳон, хомӯш гаштам. «Ҳар чи ҳаст, – аз хаёл гузарондам ман, – пас аз чиллаи модар расидагӣ хоҳам кард». Вале сабру тоқат то он замон, ки вафо бар аҳдам кунам, осон нагузашт. Тӯтӣ қариб ҳар рӯз як хабари нав меовард. Ҳангомаи халтачаи пул аз тағою холаҳо ба бародару хоҳарон низ кӯчида буд. Ҳеч кас ошкоро ба ман ҳарфе намезад, вале пушти сар гапи бисёр радду бадал мешуд. Равшан ҳис мекардам, ки қадру қимати одамай то чӣ андоза арзише надорад, гӯё пару курки сабуке аст, ки бо як зарра бод аз ҷо бечо мешавад. Ин ҳама рафтори наҳсу ҳарисиву тамаъҷӯии хешон мақоли «мурдаро монда тутхӯрӣ»-ро ба ёд меовард...

Ниҳоят, рӯзи чихил фаро расид. Бо фаро хондани хешу табор ва солмандони деҳа ба хотири ёдбуди мода-рам маъракаи муҷази эҳсон доир кардам. Бо ҳузури муллои калон дуою салавотҳо хонда шуд. Бар замми қанду курсу меваҳои тар, аз гӯшти тозаи гӯсфанди нияткардаам шӯрбои бомзае ба ҳамдеҳагон таоруф кардам. Дар поён меҳмонон бо изҳори ҳамдардӣ ба ману аҳли хонаводаамон, сабри ҷамилу аҷри ҷазил хоста бадар рафтанд. Дар ин миён ман аз тағою холаҳо ва бародарону хоҳарон хоҳиш кардам, ки чанд муддат бо ман бимонанд.

Ҳама – худихо дар хонаи пазирой гунҷидем, дар пешгаҳ мардону поинтар аз онҳо бонувон ҷо хуш карданд. Ман аз пойгаҳ истода, бори дигар аз ташрифи хешовандон изҳори сипос намудам ва ҳаяҷони ботиниамро, ки чанд муддат дар вучудам хона карда буд, фуру нишонда, бо таваҷҷуҳ ба

тағои калон, ки дар кунҷ менишаст, гуфтам:

– Худоро шукр, бо ҳамдастӣ чили модарамро низ гузарондем, руҳашон шод, охираташон обод бошад. Вале ошкоро мегӯям, наздики чил рӯз аст, ки аз пичингу суханҳои аҷибу ғариби шумо азизон оромӣ надорам. Бо бесабри мунтазири ҳамин рӯз будам, ки бепарда, рӯ ба рӯ сухан дар миён гузорем. Акнун бигӯед, ман чӣ хатое кардам, чаро шумо аз дасти ману ҳамсарам нороҳат шудаед?

Маърака билкул хомӯш шуд, ҳама ба якдигар нигоҳҳои мармузу таҳайюрангез афканданд. Дар сурате ки нигоҳи аксари ҳамнишастон ба сӯи тағои калонӣ дӯхта шуд, ӯ чуссаи худро ба ду ҷониб ҷунбонда, мӯйлабҳои баландашро миёни ду ангушт сила кард ва абрувони пурпушташро ба боло кашида ба сухан омад:

– Гап дар сари халтачаи пул аст, ҷиян, фаромӯш кардӣ?

Чун дар хусуси он халтача бисёр шунида будам, тааҷҷуб накарда пурсидам:

– Ман намефаҳмам, халтачаи пул чӣ аст?

Дар ин лаҳза аз ҳар ҷойи хона садои қиқир-қиқирӣ масхарадору писхандҳо баланд шуд, хешон бо ҳамдастӣ ба ман нигоҳҳои тамасхуромез меандохтанд. Гарчи гуноҳе надоштам, ин назарандозиҳо маро саросема карданд, суратам гӯё доғ мешуд, беирода дастонам ба ларза омаданд. Дигар, ба ҷойи тағо холаам риштаи суханро ба даст гирифт:

– Додар, ҷойи пинҳон кардан нест. Тӯти ҳам медонад, келини хона Руқия ҳам бо чашми худ дидааст, ки апаамон ҳамолияки пулро ба ту бахшидааст. Пули пасандози апа ҳаққи ҳалолӣ ҳама фарзандонаш аст, наҳод ки муаллим шуда насибаи дигаронро ҳам азхуд кунӣ? Айб нест магар?

Дар ин ҷойи сухан ба худ омадам. Қоматамро рост карда, нафаси амиқ кашидам. Шоду масрур гуфтам:

– Ҳамолияк! Ҳаминро зудтар намегӯед?! – хурсандии ман хешонро ба шигифт оварда буд, ҳанӯз намефаҳмиданд,

ки ман аз чӣ хушҳолам. – Оре, дар вақти ҷонкани оча ҳамолиякашонро ба ман дода гуфта буданд: «Ҳар гоҳ хилват шудӣ, кушо ва аз он баҳра бар». Вале, бовар кунед, то имрӯз фурсати холи наёфтаам ва он ҳамолияк ҳам дар сандуқчаи оча аст, ки ҳанӯз даст назадаам!

Ғалоғула дар байни ҳамнишастон бештар шуд. Ҳар кӣ чизе ба бағалдасти худ мегуфт. Дубора Баҳромтағо ба суҳан пардохт:

– Хуб, биёр онро, бубинем чӣ аст дар дохилаш!

– Тӯтӣ, – ба ҳамсарам амр кардам, – зуд бош, ҳамон ҳамолияки амонатиرو аз сандуқча биёр!

Худам низ хеле мехостам, ки ҳарчи зуд аз муҳтавои ҳамолияк воқиф шавам. Модарам дар халтачаи асрор-ангези худ чиро ба ман супурдааст? Вақте ки ҳамолияк ба дастам расид, ҳамзамон чашми ҳама чун неши хор ба сӯйи ман дӯхта шуда буд. Дар ин лаҳзаи ҳассос кушодани ҳамолияк осон нагузашт. Раҳмати модарам онро ду қабат дӯхта сипас бо бандакаш баста буд. Лозим шуд, ки ҳамсарам қайчиашро низ биёварад. Пас аз талошҳоям, билохира, халтачаи сеҳрнок боз шуд. Аз дохили он чанд қабат қоғази ҷудоғонаи таххӯрдари ба рӯ гирифтаам, ғайри чашмдошти ҳама, он қоғазҳо на пул, балки номабарғҳое бо нигоштаҳои шеърӣ буданд! Чӣ гӯям, дар ҳоле, ки ҳавсалаи хешу ақрабо пир шуда буд, нахустин қоғази таххӯрдари боз кардам ва шунаво ба хурду калон хондам: «Нури дидаам, писари муаллимам! – менавишт модарам. – Дарди дили маро фақат ту мефаҳмӣ, танҳо ту будӣ, ки ба ман ҳамрози мекардӣ, ба шеърҳоям гӯш медодӣ, маро ба хондану сароидани сурудҳои мардумӣ водор мекардӣ. Чанд бор хоҳиш намудӣ, ки сурудҳои дар ёдам бударо бароят навишта диҳам, вале ин кори ман ба ақиб уфтод. Ниҳоят, гуфтаатро ба сомон расондам, вале як ҳафта боз аз ту дарак не. Агар дидор ба қиёмат монад, сурудҳои навиштаамро дар ҳамолияк монда ба дасти Тӯтӣ месупорам. Писарам, рӯзу соати ман пур шудааст барин, худатро, бачаҳоятро саришта кун, аз шабу рӯзи

додарат бохабар шав... Хайр, нури дидаам!»

Намедонистам хешовандон чӣ ҳоле доштанд, маро хӯриам омад. Ёди модари гӯяндаам, ки бо оҳангҳои доира ва рақсу сурудҳои ранг ба ранги худ арӯсию ҷашну маъракахоро обод мекард, маро ба риққат овард. Беихтиёр номабарги дуҷумро боз кардам, ашк рехта, бо ҳаяҷон шеъри аввалро хондам:

*Дарди сари ман зи дарди дандон батар аст,
Оҳи дили ман зи кандани ҷон батар⁷⁴ аст.
Э вой, чӣ кунам хешаки бевиҷдона,
Ҳирсу тамааш аз ину аз он батар аст...*

«МАЗА»-И ШАРОБ

Шуҳрат намехост кам биёрад. Магар дасташ кӯтаҳ аст ё пулаш кам аст, ки кам биёрад? Дод, ҳар чӣ дошт – дод!

Чӯраҳои майпараст аз ӯ розӣ шуданд, таърифашро то осмони ҳафтум карданд: «Ана, ба ин мегӯянд зиёфат! Хокӣ ёд гирад аз Шуҳрат!»

Дар воқеъ, рафиқашон Хокӣ ҳафтаи пеш суфраи ҷашн густурда буд. Аз улфатони ширакайф дигаре афзуд: «Ҳама нозу неъматӣ дунёро рӯйи дасторхон рехт, вале аз як шиша арақ гурехт, Хокии номард!». Дигаре бо ҷашмони нимапӯш омад ба хурӯш: «Э, Хокии мумсик! Нон ки доданӣ бошӣ, дурусттар бидех, чӣ суд аз куштани чандин бузу гӯсфанди фарбеҳ?! Ана, ёд гир аз Шуҳрати ҷон – шароби ноби разон, арақҳои корикалон... Баҳ-баҳ, чӣ коняке дод марди майдон!»

Бодӣ ҳам дар канори улфатон буд, дар ин ҷашни таваллуд. Ҳар чӣ аз машрубот буд, хӯрд ба ду даст! Ва ҳамроҳи чӯраҳои майпараст то буни шаб нишаст. Охирсар, вақте ки нисфи улфатон қачу мақач уфтода ба хурпуф даромаданд ва нисфи дигар ҳам чорпою дупой худро ба дару девор зада бадар рафтанд, ӯ низ алангу маланг аз пушти онҳо

⁷⁴ Батар – бадгар

баромад ва ба самти хонааш ба роҳ даромад...

Кучаашро ёфт Бодӣ, дар куртааш нагунҷид зи хою шодӣ. Ханӯз рӯшаниии саҳар надамида, истод дар назди дарвоза: гӯё ҳама чиз дар гирдаш давр мезад – дару девор, маҳтоби бедор, ҳатто сутуну симҷӯбҳои пур аз маҳор. Худро ба дастгирае зад, дар боз шуд. По ба дарун ниҳоду фалаки даввор кард корашро: ҳамчун лоша уфтод ба пилачо.

Ду-се по зад, даст афшонд, аммо барои хестан мадоре дар ҷонаш намонд. Ба мисли золу дар рӯи замини нам хазид, чунон хазид, ки аз зӯри беҳуда ҳар чӣ «омода» буд, дар эзораш шорид! Ҳамин дам ба суроғаш саге омад, дар ҳоле, ки аз иштимомии ғайриодӣ ҳавои гандро зери бинӣ мебехту аз забон оби даҳон мерехт. Саг эзори ўро бӯйиду ба маънии «ўфу-у...» яке сар бардошт ва ҳамоно ба ҷониби каллаи майзада по гузошт. Забони меҳр ба сурату даҳони бодахор зад, лесид ва дар ҳамин ҷо Бодӣ ба худ омад:

– Гардам худата, ту яктои манӣ, бо ин бӯсаҳот ҷони манӣ!

Саг забон аз лесидан кашид ва пойи чапи пушташро боло карду ба сурати Бодӣ шошид. Бодӣ обу адо шуд, бо хушҳолӣ илҳомаш ҷӯш зад:

– *Ба оби ҷӯ расидан ба ман шуд маҳол,
Ту рӯямро бишӯйӣ ба оби ҳалол.*

Саг аз Бодӣ ҳазар карду рафт.

Субҳи козиб пардаҳои худро шикаст, рӯшаниии саҳар ба олам нишаст. Кадбонуи хона ба одати маъмул аз хоб хесту ҷорӯб гирифт ва барои рӯбучин ба ҳавли баромад башаст. Чун ба назди дарвоза омад, марди ҳамсояро дид, ки алағдаю палағда симое дошту олуғда ғур-ғур мекард. Ҳамин ки шинохт, наистода бо ҷорӯб ба сараш тохт:

– Ҳе, беимон, чӣ кор мекунӣ дар ҳавлии бегонагон?!

Бо зарбҳои паёпайи дастаи ҷорӯб, Бодӣ базӯр сари по хест, ба хуш омада дарёфт, ки ҷуз фирор ўро чорае нест. По ёзониду худро ба дарвоза зад ва сарашро ба қоби оҳанин, ки гӯё ҷарақа зад. Пешпо хӯрд, аз дарвоза ба бе-

рун уфтоду пешониаш сахт бар замин бархӯрд. Дубора хост ба по хезад, аммо натавонист рост шавад, ночор, маҷбур шуд чаҳорпо равад.

Аз сару рӯяш хун мерехт, сураташ сахт месӯхт, чаро ки хуну обу шоша бо ҳам меомехт. Ин дафъа дастгираро дуруст ёфт, бо ҳавли чон чун шағоли рамида ба ғори худ шитофт...

СИРҚАТУ ЗИЛЛАТ

Ҳамсоя аз ангурҳои ангуштии шахдборааш як лаган овард ва аз он дам ба пас ҳаваси ангурдуздӣ дар сари бародарон хона кард. Хеле мехостанд худро ба кӯйи дуздӣ андозанд, вале саҳтгириҳои модар буд, ки наметавонистанд ба ин қор пардозанд.

Рӯзҳо паси ҳам гузашту тоқати бародарон аз каф раҳид. Чӣ қор кунанд, ки тоқзори ҳамсоя бо шилшилабори худ кӯки чашмонро дарид. Ҳарчанд ин ризку рӯзиро нодида мегирифтанд, ниҳоят, лаҳзаи деринтизор барояшон фаро расид...

Бародарон дар камин нишастанд. Мунтазир буданд, ки Нисомомои ниғаҳбон хоб монаду ҳар ду чорпо аз девор ба самти тоқзор бичаҳанд. Офтоб сари худро ба нӯки найза шинонд ва кавораи момо дар рӯйи тахти дидбонӣ аз ҳаракат бозмонд.

Насрӣ амр кард:

– Фаҳрӣ, бипар!

Додари хурдӣ чун оху парид, бо шаст хез зада аз девор чаҳид ва ба зери хирғаҳи раз ҳазид. Аз пасаш Насрӣ ҳам парид. Дукаса ҳарчи саракҳои баланду бузурғтар буд, чиданду ба доман рехтанд. Чун доманҳо сангин шуд, бо хуштаки бародар баргаштанд ба ақиб, даст ба даст дода аз девор гузаштанд ва фирор карданд ба нишеб. Бо доманҳои пуршуда аз хӯшаҳои ноб паҳлуи ҳам нишастанд дар лаби ҷӯйи об. Насрӣ миёнбанди порчаи-яшро густурд, ҳар ду ангурашонро рехтанду Фаҳрӣ шумурд: расо давоздаҳ сар ангури калону хурд!

– Баҳ-баҳ! Нахӯрда аз даҳанат об меод, – бо ситоиш саракҳои ангурро ба об зада, донакҳои лочвардию миш-киранги хушобу шаҳдборро ба даҳон мебурд Насрӣ. – Ин қадар хушмаза аст, ба ёдат кашкобу шакароб меод!

Вале ин мазаю ин шодмонӣ дер напойд, гӯё ки аз осмони сиёҳ борону жола борид. Модар аз дуздии бачаҳо огоҳ ёфт, онҳоро бо дастбурдашон дар лаби чӯй дарёфт ва бо халачӯби бодомӣ ба сарашон тохт, бо ниҳебу ғзаб ба задану кӯфтан пардохт.

Фаҳрӣ се-чор чӯб ба пушти худ хӯрду бо фиғон шӯрида рафт, чун оҳуи раҳоефта аз даҳони шер, ба самти боло боғашонро бурида рафт. Насрӣ бошад, ба дасти модар дармеуфтод, то сари халачӯбро бигирад ва арзи дил кунад:

– Оча-а, саҳт мерасад, ду-се сар ангура гирифтим чию нагирифтим чӣ?

Чун Насрӣ бо илтиҷо монд, модар чандин бор адабчӯбро ба дасту поҳояш тапонду чапонд. Ниҳоят, бо амр дод зад:

– Меғӯйӣ, ду-се сар ангур? Чувонимарг, хасдузд ҳам дуздасту шутурдузд ҳам!

– Оҳо-о, бо як доман ангур боғи Момонисо кам мешавад?

– Ҳеч дуздиата намехоҳӣ тан гирӣ-а, нобакор?! – модар бештар ба ғзаб омад ва чӯби дасташ дубора ба сари писар фуромад. – Магар намебинӣ, момо худаш медиҳад, ин ба шумоён басӣ намекунад?

Насрӣ чуз фирор чорае надошт, бо як силтав аз дасти модар раҳой ёфту по ба гурез гузошт. Медавиду чун ору-газида меғурунгид:

– Моён дуздӣ накардаем!

Модар адабчӯбро бо зарб ба замин халонд ва худ бо дилтангӣ дар канори чӯй нишаста монд...

* * *

Аз миён чанд сол гузашт, аз пешорӯйи модару бачаҳо якчанд фасли гармою сармо сипарӣ гашт. Бачаҳо бузург-

тар мешуданду дурушттар ва майдадуздихояшон рӯз ба рӯз бештар. Модар ба дод меомад: як сӯ наметавонист ятимонашро назорат кунад, сӯйи дигар, таҳаммул надошт доду фиғони ҳамсоёгонро тоқат кунад. Аз дасти бачаҳои худсар мурғдорон ҳам ба сараш тохтанду боғдорон ҳам, хавзадорону мағзадорон ҳам... Ҳатто як рӯз Момои Ҳазина афгону хезон ба дараш омаду арз кард:

– Ин сағиронат балои ҷон шудан, Дилпазир, на ҷурғот мондан дар ҷонам, на шир. Ту ки медонӣ, фақат ба як коса ширу ҷурғот мондас рӯзи мани пир.

Модар ҳарчи дошт аз ширу ҷурғоту панир, бо дасти адаб дод ба кампир.

Намедонист бо ин бачаҳои якрав чӣ кор кунад: на ҳарфи хуш барояшон мекард кора, на насиҳату заданҳои ҳамвора. Онҳоро мидиду мукаррар падари авбошашон ба ёдаш меомад, чаро ки ӯ низ пайваста дуздӣ мекард. Ва он дуздиҳо охирсар ба сари худаш бало овард! Ҳамин ки даст бурд ба рамаи бойбача Мехрон, ӯро бурданд ба кунҷи зиндон. Охир, сирқаташ на яку ду дона, балки буд як рама! Ҳамаро пеш андохта бурда буд ба бозори Осмонсой, вале хангоми фуруҳтан «хараш ғӯтид дар даруни лой». Инак, панҷ сол аст, ки на гӯшаш менамояд, на думаш...

Ниҳоят, омад ба сари модари муштипар он чӣ аз он метарсид. Дар рӯзи равшан бачаҳояш коре карданд, ки ангушти ҳайрат газид. Писарони шикамсери чашмгурусна ногаҳон ҳаваси пули бисёр кардаанд, аз чӣ бошад, ки онҳо низ Мехрони бойбачаро дур дида, сандуқи пулашро рабуданд. Бо дилхушӣ таронаи пул сурудаанду як манзил нагузашта ба дасти пулис уфтодаанд. Насрӣ дар банд, Фаҳрӣ ҳам баста бо дастбанд...

Додгоҳ. Модар ба фарзандони пушти қафаса чашм дӯхта, аз таҳи дил мекашад оҳ. Равшан дарк мекунад, ки ба сараш омадааст рӯзи сиёҳ. Нигоҳаш ба нигоҳи писарон бармехӯрад, дилаш хун мешавад, мисли Мачнун мешавад, вале ғаму ғуссаро дар дарун мехӯрад. Ногоҳ

садои додрас ўро ба худ меоварад:

– Бону Дилпазир, шумо модари бачаҳо ҳастед?

Модар сарашро ба маънии тасдиқ ду бор ба поин та-
конид, додрас бо нигоҳи ҷиддӣ пурсид:

– Рафторашон аз меъёр гузашта, модар, ба ҳар ду
ҷазои саҳт аст муқаррар. Бифармоед, ҳар чӣ арзе ҳаст,
баён доред!

Модар андуҳгину ғамгин бо овози кам изҳор кард:

– Инҳо чун падарашон аз ҳасдудӣ ба шутурдудӣ
расиданд, ҳар чӣ гуфтаму кардам, ба додам нараси-
данд... – Модар хомӯш шуду мӯйҳои ба сураташ шори-
даро ба канор зад, дар толори додгоҳ паша пар намезад.
Бо ҳис кардани сукут дубора афзуд: – Бигзор ба назди
падарашон раванд, шояд ки дар ҳамон ҷо одам шаванд...

Модар, аз зиллат буд ё аз хиҷолат, бо рӯмоли калон
чехраашро пӯшонд. Ба ақиб гашту тез-тез қадам монд
ва худро аз қафаси додгоҳ раҳонд.

ХУНБАҲО

*(Ҳикояи воқеӣ. Ин достони кӯтоҳро соли 2008 дар Ше-
роз аз забони ошнои афғониям Башир шунида будам...)*

– Начумб, писарам, начумб...

– О-о, поям да гил монд... не-е, ин гу будас, бобочон!

– Садоята баланд накун, хафа шав!

– Дастама ҳам лағат кардед, дард мекунад... Боз
мегӯед, хафа шав?

– Тоқат кун, писарам, як дамак... Лаънатиҳо гузашта
раванд, мебураем.

Каҳдони тангу тори канори собот, ки муддатҳои
тӯлонӣ ҷойи парвариши ғӯсолаҳои Ҳабиб буд, дар айни
ҳол ба соҳибхонаю писараш тангӣ мекард. Ҳабиби
қадболо пушти сарашро ба шифти мағорбаства часпони-
да, бо тамоми неру дари кӯхнаи нимашикастаро дошта
меистод, то чашми касе ба дохил науфтад. Дар пушти ӯ

писари наврасаш Башир пушт ба девор дода дар охурча менишаст ва наметавонист аз дардҳои ноҳинҷор худро ором кунад...

Фурсати хушк шудани дока нагузашта, садои помони бисёр шунида шуд. Дастаи калоне буд магар, аз пайи тапар-тупури зиёд гарду хоки сиёҳ фазоро фаро гирифт ва Башир дигар натавонист дам дар дарун монад. Бе ирода, сарашро аз зери панҷаи саҳт ба берун кашид ва се бор баланд атса зад. Падар базӯр бо кафи як даст даҳони писарро баст, аммо дер шуд. Дастаи туфанг ва дар пай зарбаи по дари шалакро ба замин яксон кард. Марди девсурате бо ришу мӯҳи дар ҳам печидаи баланд чашмонашро чун нимкоса боз карда, бо садои хашин ғуррид:

– Оҳ-ҳо, кофирони лаин, мушхонае муҳкамтар наёфтед?! – ӯ ба ҳамроҳи туфангдори худ амр кард: – Ин бериши беимноро дасту по баста ба истинтоқ кашед!

Тӯдаи марди девбашара дар паскӯчаҳои шаҳри ғуборолуд нопадид шуда буданд. Панҷ-шаш нафар ҳамроҳи ӯ, ки яқинан аз қафо меомаданд, дарҳол ба сару кӯли Ҳабиб дарафтанд. Мардро аз по дар оварда, дастҳояшро рӯи ҳам ба пушт гирех заданд ва дубора ба по шудану роҳ гаштан маҷбур карда, милазанону муштзанон ба тарафи кӯчаи асосии шаҳр давиданд.

Башир пойи худро аз касофат раҳо кард, наистода худро ба марди девсурат расонд ва бо ду даст муҳкам ба банди пойи ӯ часпид. Мард пояшро ба боло бардошт, писар ӯро раҳо накарда дар ҳаво алвонҷ хӯрд. Бори дуюм боло кард, боз ҳам писар алвонҷ хӯрд. Бори сеюм пойи баланди болошуда ба сутуни гӯшаи собот бархӯрд...

– Бобочон!!! – садои дардомез дар фазо печид, писарак париди се-чор қадам дуртар ба лаби чӯйи хушк уфтод.

Осмони обيرانги абрӣ аз миёни гарду ғубор кам-кам пайдост, гӯё ки дар атрофи сараш давр мезад. Абрҳо дар хонаи оби худ ёрои истодан надоранд. Писарак дар худ печида сарашро байни дастҳояш гирифт. Аз ду буногӯш гармии хун ба кафи панҷаҳояш гузашт...

Вақте ки Башир хушёр шуд, дар атроф на пай буду на Ҳайдар. Ҳамоно сари по хест, бо шаст ба самти хона давид. Мехост аз модару хоҳар мадад чӯяд, вале дару даричаҳои нимабози хонаи гилин, таноби аз хоҳаҳо кандашуда бо чанд либоси шустаи хоколуд, рӯйихамрафта, ҳавлию дару-пилаи ҳайҳотро диду ба шигифт омад, дилаш таҳ хӯрд. Бо як чашмпӯшӣ давида ба ду дар хона ва кулбаи пазирой даромаду баромад. Касеро наёфта бо алам фиғон бардошт:

– Момонам, хоҳарҷон, кучоед?! Момо...

Башир сутуни фарсудаи қоқ-қоқшудаи айвонро оғӯш кард, лағзида, ба сутун тақя зада дар замин нишаст. Ногаҳон воқеаҳои дирӯз аз саҳни хотираш гузашт, «муҷозот»-и Бобо Латифи беришу Марямхолаи беҳичоб ба ёдаш омад. Мардум хунхори Толибонро дида чизе намеғуфтанд, ҳама гирёну нолон бо чашми сар мезданд, ки як тӯда ваҳшӣ Бобо Латифи «кофир»-у «суннатношинос»-ро сангсор мекарданду Марямхолаи бефаранҷии аз дин «бегонашуда»-ро дар гулхани хезумҳои хушки бодому шибдор месӯхтанд. Ваҳшат тамоми вучуди писаракро фаро гирифт, ҷонсарак ба самти майдони истинтоқ дартоз шуд...

Башир то ба майдон расид, ҷон дар танаш намонд, бо даҳони боз беист хир-хир нафас мекашид ва он ҷӣ тавонашро бештар мекост, ҳоли низори хоҳаракаш буд, ки беҳолу бемадор дар пушти девораки сангине поҳояшро ба пеш дароз карда менишаст. Худро ба ӯ расонд, панҷаҳои хурдаки хоҳарро рӯйи даст гирифт, умедворона пурсид:

– Момон кучост, Нисоҷон?

– Хӯйло... – бо лаҳни озурдаи давомдор бо сар ба ҷониби аробаи чархшикастаи канори майдон ишора кард духтарак ва канда-канда ба суҳанаш афзуд: – Момонамро бе сарбанд гӯён то ҳаминҷа кашолакунон оварданд, аз он тараф бобора ҳам дастбаста... Ҳар дура ба пушти мутурашон бастанду ҳай давр заданд, ҳай давр заданд, то замоне ки лоқу парашон аз ҳам пошиду гӯшту устухонашон реза-реза шуд...

Башир дар худ ларзида сари по хест. Гичу вич, калавида то назди ароба омад. Дар паҳлуи он ду наъши тикка-тик-

кашудаи хоку хунолудро диду ҳуш аз сараш парид ва бе-
ихтиёр ҳик-ҳиккунон ба гиря даромад, беҳолона худро ба
болои часадҳои кӯфтаю хурдшудаи бечон афканд...

* * *

Манзили Ҳабиб ба радифи мотамсароҳо пайваст.
Аммо, ба чуз модарарӯсашу хоҳари хурдиаш касе набуд,
ки азо бигирад. Дигар хешовандон ё фирорӣ буданд, ё
хусбида дар хонаи тарс, ё ки мубтало шуда ба марг...

Дар он шабу рӯз Баширу Нисо ҷомаи ғам дариданд, бо
он ҳама андуҳ мушт гиреҳ карданд. Ҷони ба лаб омада
онҳоро аз пайи интиқом бурд. Ҳар ду ба маҳзи даст додани
шаби дувум, дар дили торикӣ дунболи тарҳи кашидаашон
уфтоданд. Башир аз кучое ду дабба керосин овард...

Субҳи зуд. Ҳанӯз хурӯсҳои шаҳр бонг назада, алангаи
азиме аз нишемангоҳи душманон ба фалак печид. Тави-
лаи бузурге, ки саду анде сарбози ғосибро дар каф мегир-
рифт, бо ҳама ҳайбату бузургии худ ба коми оташ рафт!

ЧАШМИКОРДОН (ҲИКОЯИ ВОҶЕӢ)

«Худоро шукр, офати куруно дар қафо монд, сари
вақт ба ҳама кор мерасем, – дар пушти мизи корӣ ни-
шаста аз хаёл мегузaronд Исо. – Беҳуда нагуфтаанд, ки
оҳанро дар гармиаш кӯб, агар мисли паймонкорони
дигар беғам гашта расани корро суст мекардам, яқинан
ҳоло ман ҳам ба доми курунои фарогир меуфтадам ва
чизе дар даст надоштам...»

Аз қаҳваи финҷон як қулт хӯрд. Андешаҳо пасу пеш
дар саҳни зеҳнаш давр мезаданд. Чизе чуз муҳтавои тарҳи
нави корҳои обрасонӣ, ки зери дасташ буд, ба хаёл наме-
омад. Гуё дирузакак ҳамроҳи ҳайати боздидкунанда ша-
роити зисти рустоҳои дурдасти минтақаи саҳроиро бо
чашми худ дида баргашта буд. Зиндагии саҳт, имконоти
кам ва бештар аз ҳама, набудани оби тоза ўро ба риққат
овард. Албатта, ҳар як оила дар ҳавлии назди дарича чоҳи

об дошт ва аз он ҳам барои хӯрдан, ҳам барои шустушӯ истифода мекарданд, аммо чӣ обе?! Шӯру часпанда, тираю гилолуд! «Мо сӣ сол боз аз ҳамин об мехӯрем», мегуфт зани муштипаре, ки аз ҳама пеш ҳолати зисташро нишон меод... Он замон дар назди ҳайат ҳокими вилоят қавл дода буд: «Якуним соли дигар ба дари ҳар яки шумо оби тоза меояд, ин рӯзҳоро фаромӯш хоҳед кард!»

Исо қаҳваашро то охир нӯшид. Яксола корҳои анҷомдодаи ширкати худро чун навори филм аз мадди назар гузаронд. Қариб ки ба ҳадафи ниҳой расидааст, дар ҳама бахш – чи барқию механикӣ, чи лӯлагузорию махзансозӣ, чи эҳдоси манбаъҳои ҳавой ва лӯлакашиҳои иншообот то хонаҳои маскунин рӯйи ғалтак аст, аммо... Кори сохтмонӣ мелангад! Паймонкори⁷⁵ дасти дувум, ки бо хоҳиши корфармо⁷⁶ ба кор ҷалб шуда буд, сари ӯ кулоҳ гузошт. «Эҳ Муҳаммад, то чӣ ҳад одами бадқавл ҳастӣ ту! – Исо дандон газид, базӯр ғазаби худро фурӯ бурд. – Шаш моҳ аст, ки имрӯзу фардо мекунӣ. На коргарони дуруст дорию на дастгоҳу мошинолотӣ рӯ ба роҳ, кошикорию, ҳисорсозию нозуккориҳо ҳеч, ҳатто роҳравҳоро анҷом надодаӣ!» Беирода гӯшаки телефонро ба даст гирифт ва рақам чид.

– Бале, оқои Баҳодур, бифармо, – дарҳол шунида шуд садои сарпарастии коргоҳи Ҳадод.

– Муҳаммад чӣ кор кард?

– Ҳамон, Аҳмади порина, – ҷавоб дод Ҳадод, – ҳафт коргоҳ аз дасти вай бечора аст, на коргар изофа кард, на мошин. Ҳатто масолеҳи сохтмони овардааш кофӣ нест. Вазъият хароб, оқои Баҳодур, бояд корро аз ӯ бигирем, вагарна ҳама талошамон бар ҳадар меравад, иҷрои тарҳ ба ақиб меуфтад.

Исо бо тааммул гуфт:

– Бо ӯ суҳбат накардӣ, барномааш чӣ аст?

– Суҳбат фоида надорад. Худат медонӣ, даҳ бор таахҳуд дод, шифоҳӣ ҳазор бор қавли мардонагӣ дод,

⁷⁵ **Паймонкор** – иҷрокунанда; ширкате ки анҷом додани коре, сохтани биное ва монанди инро ба уҳда мегирад

⁷⁶ **Корфармо** – супоришгар, ширкати кордиҳанда

вале аз сари ҳама ваъдаҳояш об рехт, ҳеч коре намекунад, – Ҳадод бо изтироб сухан мегуфт, равшан буд, ки аз дасти паймонкори сохтмонӣ саҳт азият кашидааст. Яке бо садои баландтар афзуд: – Дар воқеъ, аз ман дархости пул карда буд, ман қабул накардам. Меҳост ба офисамон ба Тошканд равад, наомад?

– Не. Ҳоло ту аз пайи нақшаҳоят шав, ба ҳама кор суръат диҳед. Вақт кам мондо-о, Ҳадод, беғам нагардед. Бубин, ба баҳти мо зимистон ҳам мисли баҳор омад, бичунбед тезтар! Мефаҳмӣ маро, то моҳи май бояд об диҳем ба мардум!

– Ҳатман! Фақат сохтмониро яктарафа кун худат, ба ӯ дигар ҳеч итминон намонд. Забони корфармо биуфтад, ки ба мо ин балоро таърифу рӯ ба рӯ кард!

– Ором, ором бош, Ҳадод, корфармо тақсире надорад инчо. Худам ба ин мавзуъ расидагӣ мекунам, нигарон набош! Феълан, Худо ҳофиз!

– Хайр!

Исо гӯшаки телефонро нагузошта, муншӣ дари утокашро боз кард. Гуфт:

– Оқои Баҳодур, меҳмонон аз Бухоро омаданд, бо шумо кор доранд.

Номаша гиру гӯшаша каш, Исо дарҳол пай бурд, ки ин меҳмонони ноҳонда ҳамон ташнаҳои пул ва бекорхӯчаҳо ҳастанд – паймонкори дасти дувуми сохтмонӣ. Бе истиҳола гуфт:

– Бигӯ, дароянд.

Дар ҳақиқат, Муҳаммад буд. Ин дафъа ӯ танҳо намеомад, ҳамроҳаш марди миёнақадди сиёҳчурда низ аз ӯ пештар қадам гузошта дохили утоқ шуд. Исо то ҳадде аз дасти онҳо дилхур буд, ки ҳатто аз ҷо наҷунбида, бо овози кам салом гуфт ва ишора кард, ки рӯ ба рӯ аз ду ҷониби мизи пазирой нишинанд. Дастони Муҳаммад меларзиданд, гирди чашмонаш бод карда буд, нигоҳашро гурезонда аз паси рафиқи худ ба курсии самти рост гузашт. Мисли ин ки базӯр лабҳанд мезад, худро хушҳол нишон дода ба сухан омад:

– Ин кас Зафарака, раҳбари мо ҳастанд. Аз ин пас масъулияти ширкатамонро ба уҳда мегиранд.

Исо тааҷҷуб кард. Дар нисфи кор ба ин қарор омадани паймонкор чӣ маънӣ дорад? Он ҳама додугирифте, ки ба исми Муҳаммад тамом шудааст, чӣ хел талофӣ мешавад?

– Барои чӣ? – пурсид ӯ.

Муҳаммад сар ҳам кард. Ба ҷойи ӯ марди ҳамроҳаш гуфт:

– Оқои Баҳодур, ин номард на танҳо шуморо, ҳатто маро низ фиреб дод. Мо бо ҳам шарик будем, аммо то имрӯз намедонистам, ки аз ширкати шумо ин қадр пул гирифтааст. Аз миён шаш моҳ гузашт, бо ин пул ман хеле зудтар корро ба сомон мерасондам, вале ин...

– Исто, бародар, – дар миёни сухан ҳарф зад Исо, – аввал бигӯ, ту бар чӣ асосе мехоҳӣ раҳбарии ширкати Муҳаммадро ба уҳда бигирӣ?

Зафар пӯшаи дасташро боз кард ва аз он як барг коғазии муҳршударо берун кашида, дар назди Исо гузошту гуфт:

– Ин номаи муаррифии ман аст.

– Бубин, муҳлати қарордодатон ба поён расидааст, ту чӣ хел мехоҳӣ корро идома диҳӣ? Магар Муҳаммад нагуфт?

– Медонам, оқо, мо ки бародар ва аз як мазҳаб ҳастем! – хандаи нозебе кард Зафар ва Исо аз ин ҳарфи ӯ бештар ба ҳайрат омад. – Ман аз шиаҳои бухорой ҳастам, гузаштагонам аз Эрони шумо омадаанд. Дар мазҳаби мо фиребу дурӯягӣ нест, худат хуб медонӣ. Ё ҳарфам нодуруст аст?

– Бародар, ман на ба мазҳаб коре дораму на ба кишвар. Дар ин ҷо ҳам шараф ва ҳам номуси мо кор аст. Банда як уҳдадорӣ дар назди ин мамлакат дорам ва то се-чор моҳи дигар бояд ба мардуми сахрой, ки чандин сол рӯйи оби ошомиданиро надидаанд, оби тоза диҳам. Ман номаи фасхи⁷⁷ қарордодро бароятон фиристода будам, акнун ки бо пойи худ омадед, баённома менависему қарордоди дучонибаро ботил эълон мекунем. Шумо ҳам осуда ба роҳи худ равед, ман низ корамро бо ягон ширкати дигар идома диҳам.

⁷⁷ Фасх – ботил кардан, бекор кардан

Муҳаммад дар ҷойи нишаст тоб меҳӯрд, мисли саги сӯзанзада наметавонист ором бишинад. Чашмони сурхшудаашро, ки иллоти он касолат мавҳум буд, ба Исо дӯхта, шигифтзада гуфт:

– Мо ҳанӯз кори ончунон анҷом надодаем, пулатонро аз кучо пас медиҳем?... – Муҳаммад меҳост бештар шарҳи ҳол гӯяд, аммо Исо дар миёни суханаш зад:

– Хуб, ин тақсири ман нест, бояд пас диҳӣ! Кори давлат ба шумоҳо бозӣ аст? Ҳар гузашт ҳадду меъёре дорад, ман дигар наметавонам бароятон фурсат диҳам, дигар бовар ҳам надорам.

Зафар аз ҷо баланд шуд, ду даст ба рӯи сина гузошта, каме бо таъзим арз кард:

– Оқои Баҳодур, илтимос, аз хуни мо гузар. Ба хотири ҳамкешию ҳамшаҳрӣ буданамон ба ман як бори дигар имкон бидеҳ. Худо болои сарамон гувоҳ, агар корҳои сохтмониро то се моҳи дигар анҷом надихам, ҳар чӣ меҳоҳӣ бикун! Ман омодаам ҳар гуна шарти туро бипазирам, фақат боз як бор бо мо роҳ биё, илтимос!

Исо ба Муҳаммад рӯ овард ва пайи ҳам суол кард:

– Ту симон дорӣ?

– Не.

– Шину моса⁷⁸ дорӣ?

– Не.

– Кошӣ харидӣ?

– Не.

– Ҷадвал⁷⁹ чи?

– Надорам.

– Барои сохтмонҳои идории ҳафт коргоҳ чихо дорӣ?

– Фақат тунукаю хишт.

Исо медонист аз ин маводу масолах дар коргоҳ чизе нест, аммо ҳамеша бо он андеша буд, ки шояд таҳия карда дар анбори ширкаташон ниғаҳ дошта бошанд. Чун ба асли қазия воқиф шуд, аз ниҳояти ҳайрат беихтиёр аз

⁷⁸ Шину моса – масолаху сохтмонӣ: сангрза (шағал) ва кум

⁷⁹ Ҷадвал – тире хурди бетонӣ, ки дар ду канори роҳравҳои пиёдагард, атрофи боғчаҳо ва ғ. насб мешавад

чо баланд шуд. Як нах сигорро равшан карда, дуди онро амиқ ба дарун кашид. Ғазаболуд ба Зафар гуфт:

– Пас он Ҳама пулҳои додаи мо ба кучо рафт? Ман аз чандин чакрим роҳ, аз Эрону Итолиёву Ҳинду Олмону Русия таҷҳизоти барқию механикӣ, тоблӯҳо, абзори дақиқ, оҳанолот, лӯлаву иттисолоти он – ҳарчи лозим буд аллакай харида овардам, тарҳис кардам⁸⁰, бисёрашро насб ҳам кардам, шумо бошед масолеҳи дар таҳи бинӣ бударо намехаред?! Оё ин аз рӯи инсоф аст? Ман ба ғайр аз шумо наздики сито паймонкори дасти дувум дорам. Ҳама бамавқеъ кори худро анҷом дода пулашонро гирифта мераванд, бо касе на баҳс дорему на талош. Албатта, ҳар чӣ аз мо ёфтанд, ҳалолашон бод! Шумо чӣ?

– Оқои Баҳодур, моро бубахш. Ту бузургворамон ҳастӣ, аз ин хотир худам шахсан омадам ба пешат. Ту ба ман бовар кун, охири бор ба ҳисобамон пул гузарон, дигар то охири қор як сӯм намекурсам!

Исо барошuft, бо таачҷуби бештар пурсид:

– Чиҳо мегӯӣ? Қоре анҷом надодаед, масолеҳ ҳам харид накардаед, пас, пулҳоро муш хӯрд?

– Ин нобакор ҳисобу қарзхоямонро насанҷида, аз ту дархости пул карда будааст. Қулли маблағи омадаро андоз аз ҳисобамон бардошт. Худат медонӣ системи инҷоро...

– Ба созмони андоз қарздор будед?

– Оре, ҳанӯз ҳам қарзамон қанда нашудааст.

– Ин тавр бошад, боз ҳамоно ҳолат такрор намешавад? Ё шумоҳо додарони падарам ҳастед, ки ман пуштатонро муҳкам карда гардам?

– Не, мо ҳисоби дигар кушодем, – Зафар як номаи дигарро, ки аз сӯи бонк муҳр шуда буд, дар назди Исо гузошт ва афзуд: – Ин ҳисоби хусусии мост, ки маҳз ба хотири тарҳи шумо боз кардем. Агар пул бирезӣ, ман дарҳол маоши коргаронамро медиҳам ва дар зарфи як ҳафта тамоми масолеҳи лозимаро таҳия мекунам, дар ҳар як коргоҳ миқдори коргаронамро ба бист-сӣ нафарӣ мерасонам!

⁸⁰ **Тарҳис кардан** – аз гумрук озод кардан

Исо қадамзанон то назди тиреза омад. Дурудароз ба берун чашм дӯхта истод. Дар шоҳаҳои ягона дарахти хурмо-луи ҳавлӣ се чуфт мино ҷоивазкунон ба ҷони ҳамдигар мерасиданд. Яке ба паҳлуи рафиқаш нӯл мезад, он нӯлхӯрда парида ба гардани ҳамтои дигараш нӯл мехалонд ва ҳамин тавр нӯлзаниҳо идома меёфтгу ҳеч кадом аз доираи бозӣ дур намерафт. Аз ин шӯҳии мурғакон хушаш омад, чехраи ахмуяш боз ва бо табассум табъаш болида гардид. Дубора ба назди меҳмонҳо баргашт ва бо садои гиро гуфт:

– Зафар, ман дигар ба Муҳаммад як сари мӯ бовар намекунам, аз ин пас ҳама умедам ба туст! Бароятон на як ё ду ҳафта, балки як моҳ фурсат медиҳам. Дар ин муддат корхоят бояд бичарҳад, тамоми масолаху маводи лозимро бихар ва ҳамзамон дар ҳафт коргоҳамон коратро ба пеш бар. Бубин, ман ба қавлу қарори ту бовар кардам, маро дигар фиреб надихед. Фардо ки ба Бӯхоро расидӣ, ба дафтари фаннии⁸¹ мо даро, ҳисобу китобатро дақиқ кун ва ба миқдори пуле, ки ба ман бедеҳкор⁸² ҳастед, як забонхат навишта фиристон, бо имзо ва муҳри ширкатат. Ба маҳзи ин ки ман он забонхатро дарёфт кардам, ба ҳисобат тайи муддати як соат пул ҳавола мекунам. Қабул?

Зафар хушҳол шуд, Муҳаммад аз ӯ бештар.

– Ин муҳаббати туро ҳеч гоҳ фаромӯш намекунам, оқои Баҳодур, ту ҷони одам ҳастӣ, ташаккур! – гуфт Зафар ва ҳар ду пушти ҳам бо эҳтиром дасти Исоро гирифта, ба такрор изҳори сипосу мамнуният намуданд ва бо ҳайрухуши кӯтоҳ офисро тарк карданд.

Исо умедвор аз пушти онҳо нигарон монд.

* * *

Гул бе хор намешавад ва шодӣ низ дар ин бозор бе ғам нест. Исо пас аз як моҳи нақд яқинан донист, ки ҷомеаи одамон ҳам бе фиребкору ҳуққабоз буда наме-тавонад. Баробари гузарондани пули дархостнамудаи Зафар, Исо қарор кард рафти корҳои сохтмониро худаш

⁸¹ **Дафтари фанний** – шӯъбаи истеҳсоли ва техникӣ (*ихтисори русӣ: ПТО*)

⁸² **Бедеҳкор** – қарздор

пурра таҳти назорат гирад. Вале, сухани хона ба бозор рост наояд, чиро бояд назорат кунад, ки ду-се рӯзи аввал, ҳафтаҳои аввал ва ниҳоят, як моҳ аз байн гузашту на танҳо Зафару Муҳаммад, ҳатто коргарони башумури коргоҳии онҳо низ як-як аз миён ғайб заданд. Аз паймонкор на хабар монду на пай. Зафар ва ҳамраҳонаш на сару кӯли худро нишон медоданд, на ба телефонҳои Исову масъулони коргоҳ ҷавоб мегуфтанд... Вой дод, «омад ба сарам аз он чӣ метарсидам!»

Ҳадод мисли мурғи посӯхта буд, намедонист худро ба кучо занад. Чун қораш дар замин монда, замони иҷрои тарҳ ба пушт меуфтод, саҳт нигарон буд. Дар Тошканд истода, Исо аз ӯ ҳоли бадтар дошт. Гоҳе бо заҳр ба ҳоли худ механдид, ақли «норасида»-ашро мазаммат мекард, «дар тӯли бист сол ба ин шакл қулоҳ сари ман нагузошта буданд⁸³! – бо ғазаб мегуфт ба худу ҳамкоронаш. – Зафар маро боб кард!» Суханҳои Ҳадод болои сӯхта намақоб мешуд: «Инҳо ба ғайр аз мо чанд ширкати хориҷаи дигарро ҳам гӯл задаанд. Қорашон пулшӯйӣ будааст. Гуфтам, сари вақт берун кун, ба ҳарфам гӯш накардӣ...» Ин гапу дилсиёҳиҳо буд, ки одамони худу бегона ба ӯ машварат медоданд, то паймонкори бадқавлу бевафоро ба додгоҳ диҳад. Аммо... Ӯ ин қорро накард, гуфт, «шиқоят ҳам вақту соат дорад».

Бо вучуди номардӣ ва лаинии паймонкори дасти дуюм, Исо иродаашро аз даст надод. Чун таҷрубаи хуби қорӣ дошт, дарҳол маҳорати хешро барои сару сомон бахшидани коргоҳ сафарбар намуд. Дигар замоне барои ёфтани паймонкори нав ва аҳду қарор бастан бо ӯро надошт. Билофосила аз Эрон ду нафар саркоргари моҳирро оваронд ва бо кумаки ёварони худ ҳафт гуруҳи қориро таҳти сарпарастии он ду саркоргар ташкил дод. Дар ҳамин лаҳзаи ҳассоси тарҳ сандуқи пулашро васеъ қушод ва ҳар чӣ мавҷудӣ дошт, барои анҷоми қорҳои боқимонда масраф кард. Қон равад – равад, номусу обрӯ наравад!

⁸³ Қулоҳ сари касе гузоштан – фиреб додан

Ҳадод ба истиқболи талошҳои бемайлони раҳбар ба-
ромад. Дар ҳар як муҳавватаи сохтмонӣ корро дар ду баст
роҳандозӣ намуд. Василахони фаннӣ – мошинҳои бор-
бару болобар, хокрезу хокбардор, бетонкашу бетонкор,
таҷҳизот ва кулли абзори мавҷудро ба кор гирифт. Дар
давоми се моҳи қуфлу калид коргоҳҳои ӯ бо шӯру мағали
бесобиқа фаъол шуданд. Коргариҳои гуруҳҳои сохтмонӣ,
давуғечи беохири саркоргару сарпарастони коргоҳ, ҷӯшу
хурӯши тозаии коргоҳҳо тамоми масъулони тарх, ба хусус,
корфармоёни маҳаллӣ ва нозиронро лол кард. Ҳеч касро бо-
вараш намеомад, ки инсон то ин ҳад бозуи тавоно дорад!

Дурри мақсуд сари вақт ба даст омад!

– Хучаста бод! Пирӯзӣ бар ақибмондагӣ муборак
бод! Шумо мардонавор кор кардед, ба аҳди худ вафо
намудед, халқи ташнакоми моро оби тоза додед! –
сипосгузориҳои ҳокими вилоят ҳар соату ҳар лаҳза дар
пушти гӯшҳои Исо танинандоз аст.

Он замон, дар маъракаи супурдани тарҳи обрасонӣ
ба корфармоён, Исо низ арз кард:

– Мубораки ҳамаамон аст! Ман аз он шодам, ки сухани
ҳокими бузургвор дар замин намонд – дуруст пас аз яку
ним соли қавлу қарор ба манзили мардуми мискини биё-
бон оби хӯрданӣ расондем. Ин қаҳрамониҳои ҳар яки мост, бе
шак, орзуи чандинасраи халқи пурбардошту боирода аст!

Ва...

То як моҳи дигар бо даъвои Исо ҷаласаи додгоҳ доир
гардид. Акнун Зафару Муҳаммад наметавонистанд ба ҷое
фирор кунанд, чун моҳии лағзон ба қаъри гурезгоҳашон
нопадид шаванд. Қонун аз гӯши ҳар ду кашида ба курсии
ҷиноят нишонд, муфтхӯрон чун гурбаи дар об зада асро-
ри луқмаҳои ҳароми худро яке паси дигар ифшо мекар-
данд. Бо нигоҳҳои имдодхоҳи худ ба Исо чашм медӯхтанд,
вале хабаре аз силаи раҳм набуд, гӯё теги чашмони Исо то
чигаргоҳашон мехалид ва ба ҳар ду мегуфт:

– Носипосон, тиратон хато рафт, акнун ба ҷазоятон
бирасед!

НОВЕЛЛАҲО

ОРЗУҲОИ НИМАРОҲ

*Руҳу равони марди олиҳиммат, дӯстдори миллату
миҳан, зодаи шарафманди деҳаи Эҷи бостонӣ Чамоли
Орзумурод шод бод*

– Додарат наомад, Чамолҷон?

– ...

– Чаро ин қадар дер кард? Охир, гуфта будӣ, вақти хазонрезӣ меояд. Бубин, дар шохи дарахтон барг намондааст, рӯи ҳавлиат ҳам заб-зард... Аз Комилҷонам бошад, ҳанӯз дараке нест...

Чамол гӯшу ҳуш ба модар, коғазҳои ҳисобдориро ҳам карда дар пӯшаи тугмадор андохт ва дар ҳоле, ки намедонист ин дафъа пазмони модарро аз ҷӣ роҳе пасанда кунад, боди ғусса ба дарун кашид. Бо нӯки ангуштон пешониашро молида, аз ҷойи нишаст, ки поҳояшро ҳам карда дар пойгаҳи хона чорзону мезад, ба модар рӯ гардонд. Аз шишаи мучаллои тиреза як даста нури хуршед оташгуна ба дарун меборид. Ин мавҷи нур дар роҳи нуфузи худ ба як қабза мӯйи парешони модар, ки сап-сафед менамуду аз чакаки рӯ ба поин мешорид, бархӯрда, ранги нуқрай мегирифт ва чеҳраи пур аз оҷанги аз боду борони зиёд хӯрдашудаи сиёҳтобро ҷилои симин мебахшид. Чашмони нимапӯши модар ба берун нигариста, аз торикии хаёл ба сӯйи нишемангоҳи пайки тоза роҳ мечӯст. Ҷисми наҳифи худро ба лабаи тиреза часпонида менишаст, аз пайи бедармонию пою дастони кашола ёрои ҳаракат надошт.

Чамол аз ҷо хест. Ба назди модар омада часпида дар канораш нишаст, бо муҳаббат панҷа бар китфи ӯ гузошта ба бағал зер кард ва базӯр лаб ба сухан кушод:

– Меояд, оча... – гӯё хоре дар гулуяш халид, чеҳраи башшоши додари чавонмарг дар сафҳаи хаёл падид омад, бо пушти даст оби дидаи ба гунаҳояш таровидаро пок кард.

– Ту ҳам меравӣ, ҳеч кадомат ба ман коре надоред, – модар ба берун дида дӯхта менишаст, намехост аз баргу хазони заррин чашм бардорад, – аз дасти шумоён умрам хазон шуд.

– Ин хел нагӯ, оча, ман ҳамеша дар канорат ҳастам, ба ҳеч кучо намеравам! – ҳарчанд модар як сари мӯ аксуламале ба ҳарфҳояш нишон намедод, Ҷамол гапзанон аз дӯшу сару гардани ӯ бо хумор бӯ кашида, лоилоҷ сари по хест ва барои расидан ба корҳояш хонаро тарк кард...

Ҷамол бо духтари хурдиаш ба маркази ноҳия – шаҳри Нурато рафтани буд, мебоист пули донишгоҳи ӯро ҳавола кунад, вале ёди деҳа, тавофи хокчойи бародари ҷавонмарг ба ҳушу зехнаш чира шуд. Чун фаҳмид духтари омӯзгораш ҳанӯз аз мактаб наомадааст, дасти фармонро аз шаҳраки Авлиё ба ҷониби зодгоҳ тофт.

Худрав бо суръат ба пеш медавид. Дар моварои гӯш «гув-в-в» садои якмароми он менишаст. Ҷамол озод аз чамбараки фармон дошта, дасти хаёл перомуни духтараки асалаш гузошт. Рухсори гарму табассумҳои мехрогини ӯ ба дилаш фараҳ бахшид, аз дил гузаронд: «Эҳ, Худочон, чи қадр меҳрубону карим ҳастӣ! Асалакам аз пайи бародари худ рафт, бо бакалавр қонеъ нашуда омӯзиши олиро низ пай гирифт. Магар осон аст донишҷӯии донишгоҳи Сингапур шудан?!» Оре, бародараш низ Донишгоҳи иқтисоди ҷаҳонӣ ва дипломатияро хатм карда, омӯзиши олиро дар Малайзия фаро гирифта буд. Акнун дар Иморот машғули кор аст. Ҷамин дишаб аз тариқи интернет ҳамсуҳбат шуданд. «Ҷалолҷон, биё писарам, ҷамин қадар таҷриба чамъ кардӣ бас. Имсол бознишаста мешавам, ҳама соҳибкориро ба ту месупорам, ин тарафашро худат бин», гуфта буд ӯ. Вале посухи писар аз он ки «меравам» гӯяду хурсанд кунад, бештар дилхушкунанда буд: «Додочон, метавонед табрик гӯед, бароятон хабари хуш дорам! Имрӯз маро ба унвони мудири намояндагии ширкатамон дар Ал-Айн таъйин карданд. Мудириятро ҳам нағзакак ёд гирам, Худо хоҳад, ба наздатон бармегардам». Ҷамол нафаси роҳат кашид. Бо ҳисси ин, ки боғи муҳаббаташ меваҳои ширину ширадор ба бор

овардааст, дар худ болид. Шишаи чапро поинтар фурувард. Вазиши ҳавои сарди мулоим ба ҳаловати вучуди ӯ афзуд.

Худрав аз як сӯ дашти бепоёни хушку холи ва аз ҷониби дигар доманаҳои кӯҳии сарсарӣ пур аз сангро дар пушт гузошта бо суръат ба пеш медавид. Ана, аз самти рост деҳаи нозанини Соӣхурд намудор шуд. Ба назар мерасид, нозу намои дилфиреби он дар оғози поиз костааст, аз дасти фасли хазонрез боғу дарахтони сарсабзаш хушку сиёҳунаву урён шудаанд. Танҳо он чӣ ҳусни деҳаро мебарорад, чошу пареш хонаҳои деҳотиён аст, ки бо вучуди дурдастӣ аз шаҳрҳои обод дару дарвозаю бомҳои худро бо диди хос ва намоҳои ҳарранг оро додаанд. Ҷамол нигоҳе тӯлонӣ ба ин деҳаи дӯстдоштааш андохту беихтиёр аз надоштани нишоти баҳоронаи он дилтанг шуд. Дубора дида ба роҳ дӯхт, хаёлаш ба хотирот панҷа зад. Дар пеши назар симои андуҳгини духтари бузургаш падида омад. «Дилбанди озордидаам, – зери лаб пичиррос зад ӯ, – аслан ғам махӯр, ман туро аз дасти ҳар гуна дарду ранҷ наҷот медиҳам! Ҳама хушиҳои зиндагиат ҳанӯз дар пеш аст...» Аз як сӯ, номуросииҳои оилавии духтари калониаш ва аз ҷониби дигар, бетобии вай Ҷамолро ба гирдоби хаёл афканд...

Худрав суръати худро камкунон то ҳамгашти калон омаду ба самти рост, ба сӯи Эҷ печид. Садои гардонааш баландтар шуд, чун ба баландӣ мебаромад, бо «уҳҳок»-и бештар зӯр мезад ба тезиҳои худ биафзояд. Дар пешорӯйи Ҷамол ҳусни коҳидаи зодгоҳаш бо намои афсурдаи тирамоҳӣ намудор гардид. Бо ҳама коҳидагӣ ин зодбуми куҳнапӯш барояш бениҳоят азиз аст, ҳар як пайроҳааш, роҳҳои хокбодию мумфаршнашудааш, чашмаҳои камобу доманакӯҳҳои урёнаш, ҳар як инсони содаи дидадарояш бо узри тиҳидастию дасткушодӣ мукаррам аст. Дар ҳоле, ки дидори додарро ёд кардани модар ҳар як тору пайи пайкарашро ба раъша оварда буд ва аз субҳ инҷониб дар дили худ пӯкиеро хис мекард, хост ҳарчи зуд худро ба қабристонии деҳа расонад. Аз гузари Пиритурк гузашт, теппаи Тепилелокро низ паси сар кард ва ҳамзамон бо дида шудани пештоқи нақшини гӯристон суръати мо-

шинро коҳиш доду аз роҳи дастрасӣ бағал-бағали ҳифози симин ба самти хокҷойи авлод сарболо шуд.

Гузари хомӯшон... Гӯиё паша пар намезанад, вале на-
сими фораме аз дараи бағалдасти пушта сару рӯро пармо-
сида мегузашт. Хӯша-хӯша алафҳои ёбой ва аҳёнан баргу
шоҳаҳои ниҳолони бодомии сабзондаи Аҳмадбобо бо ноз
алвонҷ меҳӯранд. «Ассалому алайкум, ё аҳлал-қубури»,
дар дил хонд Чамол ва наистода то назди хокҷойи ав-
лод омад. Як дам сари ҷо рост истода, бо нигоҳи сатҳӣ
қабрҳои пасти сангин ва лавҳасангҳои сари онҳоро аз
хатти назар гузаронд. Ба маҳзи дидани девору санги нав-
тарин ба он ҷониб шитофт, катибаи лавҳи ёдгорӣ ба ди-
дааш тофт, ки гӯё хуни дилу ашки азизон ба рӯи санги
хоро рехта, ба унвони рози ниҳон ҳақ шуда буд. Дилаш
тах хӯрд, таҳи миҷгонҳояш лиқ-лиқи оби дида шуд, ово-
зашро ба дарун хӯрда, рӯ-рӯи девораки қабрро бо кафи
даст навозиш дода монд. Чанд дона сангчаю хасу хори ба
назар изофӣ намударо чамъ карда аз рӯи гӯр ба замин
андоخت ва пушт ба қибла дар канори лавҳи ёдгорӣ нишаст.
Бо садои каме ларзон, овоз бароварда сураи «Фотиҳа»,
чанд ояти сураи «Мулк»-ро хонд, савоби оятҳои раббони-
ро ба арвоҳи ҷамиъи гузаштагон ҳавола кард ва бо имон
ба Офаридгор даст аз рӯи гунаҳояш кашид. Худро каме
осуда дида, дубора ба лавҳи ёдгории додар рӯ овард, дар
хаёл бо ӯ ба гуфтугӯ даромад: «Додарҷонакам, руҳат шод
бод, даргузашти туро ба модарам гуфтаам, вале ҳанӯз ки
ҳанӯз намехоҳад ба ин хостаи Парвардигор тан диҳад.
Имрӯз ҳам туро ёд кард, ба роҳат нигарон аст, ман бошам
лолу бечора мондаам, чӣ гӯям ба ӯ? Додарҷони мусофи-
рам, аз пайи ризқу рӯзи ба як гӯшаи дури олам рафтӣ,
ҳамон, оча танҳо аз хона баромаданатро медонаду бас,
ҳанӯз ҳам чашм ба роҳи рафтаат аст. Бо ёди дидори ту ди-
лаш хунобу дидагонаш хира шудаанд, ҳеч дармоне на дар
дасту пояш дораду на дар камари ноустуворааш. Додара-
ки ҷавонмаргам, Худо мағфират кунад, имрӯз ҳам азмам
бар ин аст, ки реҳлати туро ба очачон бозгӯй кунам, дигар
таҳаммули интизориҳои ӯро надорам, саҳт метарсам, ки

руҳаш коставу равонаш холи гардад. Маро бубахш, ором бихоб, азизам...»

Бо тавофи хокҷойи рафтагон Ҷамол сабук шуд гӯё, аммо ҳамин ки аз дарвозаи хурдаки қабристон пой ба берун мениҳод, дар вучуди хеш дилвопасиеро ҳис кард. «Эҳ Худочон, худат дар паноҳат ниғаҳ дор», беихтиёр аз таҳи дил овоз баровард ӯ. Бо як ҷаҳиш ба мошин нишаст ва аз роҳи омадааш ба поин сарозер шуд. Ба роҳ афтиду яке хушдори додарарӯс ба хотираш зад, ки чанд рӯз пеш гуфта буд: «Анору беҳиҳоям тамом мешавад, тезтар омада баред, додӣ⁸⁴. Нашавад, ки фардо намонаду «ман бенасиб мондам» гӯён маро айбдор кунед?!» Ҷилави мошинро дар роҳи пур аз дастандоз ба самти болооб гардонд. Мошин бо суръати кам ба самти фароз меҳазид, ҳаёли Ҷамол побанди майдони бозии бачаҳо гардид, ки шавқуну ҳаёҳуи бозикунон ҳатто аз он бари рӯд ба гӯш мерасид. «То Наврӯзи нав бароятон варзишгоҳи нав месозам, – аз қирраи чашм футболбозонро тамошокунон дар дил ба сухан омад ӯ, – бошад ки, аз соҳибқориам ин подоше барои ҳамдеҳагонам гардад! Майдони бозиро тахту ҳамвор карда, ба сатҳаш регу шағал мекашам ва рӯяшро бо рӯкаши сабзи футболи мепӯшонам. Дар самти рост барои тамошобинҳо радрад нишастгоҳҳо шинонда соябон ҳам дуруст мекунам. Албатта, гирдогирд, чор атрофашро бо тавораи баланди тӯри мебандам...» Ҳангоми гузаштан аз канори чашмаи Дарифечак чанд кас ба сӯяш даст бардоштанд, ӯ низ ба маънии алейк бо лабханд сар ҳам кард. Як зани солманд ба тори сар як сатл ва дар канори ӯ арӯсаш буд, зоҳиран, ду сатл дар даст об бардошта мерафтанд. Ҳар ду вайро дида дар лаби роҳ воистоданд, бо изҳори сипос ба онҳо низ лабханд зада гузашта рафт.

Аҷаб падарарӯси оличанобе дошт Ҷамол! Бар замми он, ки муҳандиси аршади кулхуз буду вайро дар тамоми ноҳияву вилоят ҳамчун коршиноси ҳирфай мешиноктанд, ӯ бо ҳазлу мутоибаҳои дилнишин доди суханро меодод. Нишасту маърақаҳо аз лутфи шакарнамҳояш бони-

⁸⁴ Додӣ – бародари калонӣ

шоту тарабангез мегузашт. Гузашта аз ин, деҳқонӣ чону дилаш буд! Дар миёни боғбонҳои асили чашмикордони кӯхпоя ӯро низ бо ангушт мешумурданд. Инак Чамол дар боғчаи ба мерос гузоштаи падарарӯс, ки дастикам ҳар фасли сол аз неъматҳои кишоварзӣ ҳолӣ намегашт, қадамзанон руҳи тоза гирифт. Додарарӯси ширинкор аз ӯ қафо намонда, бо меҳр шоҳаҳои мевадорро сила мекард, аз таърифи анору беҳиҳои боғ даҳонаш доғ мешуд. Чамол дидаравон ба васфу ситоиши ӯ афзуда гуфт:

– Аз пухтан пӯсти ин анорҳои бечора чок шудааст!

– Чок шудан фақат пухтан нест, додӣ, – ҳамоно риштаи суханро ба даст гирифт додарарӯс ва ёзида як дона анорро канду аз маҳалли чокии пӯст ду қоқ кард, – шумо аввал ин донаҳои марворидиро бихӯред, баъд мефаҳмед дар зери пӯстҳои чок боз чӣ лаззате пинҳон будааст, бифармоед!

Рӯ ба рӯи Чамол сиёҳдонаҳои мучалло лахчасон рӯ боз карданд, беихтиёр аз даҳонаш об омад. Ин оби мазаро ба ҳалқ фуру бурда, андешаманд ба сухан пардохт:

– Додоят мегуфтанд, анор ёқути бихишт аст. Таъми майхушу маласӣ⁸⁵ ва обдории он таку беҳамтост, дар устураҳои пешин онро мазҳари фаровонӣ ва борварӣ ва ҳатто муқаддас мехондаанд!

Додарарӯс ҳарфҳои ӯро тасдиққунон як халтачаро бо анор пур кард ва ба самти дарахтҳои пурбори беҳӣ роҳ пеш гирифт. Ӯ дар назди нахустин дарахт истода, як шоҳаи пурбори онро, ки шояд ҳашт-даҳ адад мева дошт, ба поён ҳам кард ва гуфт:

– Гумон нақунед ин меваҳо рангпаридаву хокианд! Бenuрии беҳии бечора аз дасти ин пурзу патҳое аст, ки вайро пӯшондааст, – додарарӯс ду дона беҳиро оҳиста аз муғча чудо кард ва якеро ба дасти Чамол дода, дигареро худаш бо лабаи доман пок кард. Ҳамоно дар кафи дасташ гӯё як хафчаи⁸⁶ зар ҷило дод.

– Баҳ, баҳ! – дубора оби даҳон фуру бурда ба завқ омад

⁸⁵ **Маласӣ (малас)** – таъм: туршу ширин

⁸⁶ **Хафча** – шӯша, тикка

Ҷамол ва рӯмолчаашро аз киса берун кашида беҳии дас-ташро пок кард. – Ин боғи шумоҳо як гӯшаи бихиштист, додар, ҳар кӣ ин меваҳоро таматтуъ кунад, бегумон, ба фирдавси барин меравад!

– Бихӯред, додӣ, натарсед шах намекунад, беҳии обдор аст, таъми асал дорад, – бо ин муҳобо додарарӯс ба пур кардани халтачаи дигар пардохт...

Ҷамол аз зиёрати боғу дари падарарӯс ҳаз бурд, дар ниҳояти хушҳолӣ бо додарарӯс, ки бо меҳр кӯлборҳои анору беҳӣ ва чанд дона кадуро дар сандуқи ақиб андохта монд, хайрухуш карда ба паси фармон нишаст. Садои худрав дигар кам буд, чун аз гузари Болоибохо ба самти поёни деҳа сарозер мерафт, азияти гардонай надошт. Ҷодаи пур аз печу хамаи мошингард аз самти чап ба доманаҳои кӯҳии сангпӯш ва аз ҷониби рост саросар ба нишеби тезе, ки дар поён ба хонаю қулбаҳои шиферпӯшу пуштибони гилӣ ва боғу ҳавлиҳои сокинони деҳа мерасид, часпида, роҳравии худравро мушкил месохт. Ба вижа, дар баъзе хамгаштҳои махуф ронанда мачбур мешуд каме худравро ниғаҳ дораду ба пеш тавачҷуҳ кунад ва гӯш диҳад, ки рӯ ба рӯ мошин ё қолаи дигар меояд ё не. Бо ин ҳол, ҷодаи шинос Ҷамолро нигарон намесохт, балки дар ин лаҳза санглохию дастандозҳои зиёдаш ўро нороҳат кард. Бо ин эҳсос рафтаравон оғуштаи хаёл шуд: «Аз пайи варзишгоҳ ба навсозии ҳамин ҷодаи деҳаам хоҳам пардохт. То ин ҷо, ки расидаам, аз Худо мехоҳам, сармоияи гун кардаам барои аҳли зодгоҳам харҷ гардад. Аз даҳана то Болоибохо як фарсах бештар нест, душвор ҳам бошад, софу суф мекунонам, асфалт мерезам. Эҳ Ҷамол, ҳар гоҳ ба ҳамин ниятхоят расидӣ, ту хушбахтӣ, беармон аз ин дунё рахт мебандӣ! Парвардигоро, аҳли азизи зодгоҳамро дар амонат ниғаҳ дор!» Худрав гӯё илтиҷоҳои соҳибашро мешунид, беовоз, ба дуруштию ноҳамвориҳои роҳ гардан ҳам карда, гоҳе сустар гоҳе тезтар якмаром чарх медавонд...

Вақте ки дасти фармони худрав дар даҳанаи деҳа аз сари шоҳроҳ ба самти Авлиё печид, роҳи мумфарши софу паҳн дар назари Ҷамол чун тасмаи беохир намудор шуд.

Аз даричаи бағал ҳавои матбуи поизиро то маъзи чон нафасгирон худро хеле сабук ҳис кард, мисли ин ки чун мурғи озодболе андар самои беғубор пар мезад. Ӯ бо як чашмандозӣ дашту сахрои бепоёнро бар рӯйи шабаки-яи дидагонаш мутаҷассим дид ва беихтиёр аз он, ки дар соҳибияти ин қитъазамини бекарон ширкати бузурги чорводориашон сахмгузор асту ӯ ба ҳисобу китоби ин ширкат раёсат мекунад, аз таҳи дилаш ҳисси ифтихор тугён зад. Ба хотир овард, боре раиси ширкат Ҳазратҷон бо эъти-мод ба ӯ гуфта буд: «Дуруст, ки раҳбар манам, Чамолака, аммо фаромӯш накунед, ҳама мудирият ба уҳдаи шумост ва кори банда низ фақат пуштибонӣ аз шумо». «Аммо...».

«Чойи аммо нест, – сухан аз даҳонаш гирифта буд раис, – шумо шогирди ҳисобдори маъруф Мустафои Раҳим, аз дастпарварони қаҳрамони кор Зайниддини Амонид-дин ҳастед ва бо он ҳама донишу тачрубае, ки андӯхтаед, ҳама корро роҳат тартибу сомон мебахшед. Ман дар ин ширкат танҳо ба шумо бовар дораму тақя мекунам!»

Ин эътимоди сарвар буд, ки чандин сол боз худаш дар нишасту чаласаҳои ноҳияву вилоят ва анҷуманҳои ҷумҳурӣ ширкат варзида, ба унвони намояндаи мардумӣ борҳо аз пайи ҳалли мушкилоту муаммоҳо дил сӯхтаву пой давондааст. Беихтиёр суҳбати ахираш бо Ҳазратҷон дар хусуси бузҳои Оренбург ба хотираш зад. «Буз ба кӣ вафо кардааст, ки ба мо кунад, – пешниҳоди ӯро шунида бо каме ханда гуфта буд сарвар, – харчи овардан ҳаст, ниғаҳбонӣ, баъд, оё ба шароити мо мутобиқат мекунад он ҷинси шайтон?»

«Шумо ба ин фақири худ бовар кунеду иҷоза диҳед кофист, раис, – дар посух изҳор дошт ӯ, – он шайтоне, ки мегӯед, пеш аз ҳама бо тибити худ доди шуҳрат додааст! Касе нест, ки рӯмолҳои пуҳи русиро надонад, сарбанде, ки ҳанӯз аз охири асри нуздаҳ дастраси мардум гаштааст. Тибити бузҳои насли Оренбург бениҳоят нарму нозук ва кӯтоҳ аст, истиқомату⁸⁷ таниши⁸⁸ воло дорад, бо якрангиаш фарқ мекунад. Маҳсули бениҳоят гаронқимат аст, агар

⁸⁷ **Истиқомат** – муҳкамай ва муқовимат дар баробари фишор

⁸⁸ **Таниш** – муқовимат дар баробари кашиш

бовар кунед, арзиши тиллоро дорад!» Раис шир фуруварда пурсида буд: «Ҳар як буз чӣ қадар тибит медиҳад, ки шефтааш шудаед, медонед, барои суд гирифтаган чанд сар бояд биёрем?». Дар воқеъ, ӯ бо огоҳие, ки аз ин чинси чорпо дошт ва бо тамоми вучуд мехост ба нияташ бирасад, дар идомаи суханаш афзуда буд: «Ҳар як буз то сесаду ҳаштод грам тибит медиҳад ва то се-чаҳорсолағи маҳсулдиҳиаш торафт меафзояд. Ғайр аз ин, бузҳои оренбургӣ пашму шири зиёд доранд, гӯшташон бомаза аст. Дар канори ин ҳама рамаҳои гӯсфанд барои парвои онҳо низ бошишгоҳ дуруст мекунем. Дар оғози кор ҳадди ақал ҳазор сар биёрем, корамон хуб роҳ меафтад...» Эҳ, Ҳазратҷон! Ман чокари шумоам! Аз пайи эътимоду дастёриҳоятон инак ҳазору чаҳорсаду ҳаҷдаҳ сар дар роҳ аст. Худо хоҳад, дар канори пӯсту пашмҳои қароқӯли бо тибити бузҳоямон низ ном мебароред, ман ба ин қавл медиҳам!..

Ногаҳон аз пешорӯи Ҷамол калхоте башафт pariда гузашт. Хаёлаш парешон шуд. Аз пайи калхот нигоҳе дурудароз ба осмони обиранг афканд. Ҷо-ҷо тӯдаҳои абр ранги оби фалакро сапедгун сохта, бо суръат ба муқобили ҳаракати худрав роҳ мепаймуданд. Офтоби заррин аз пешони мезад, ҳарчи ба Авлиё наздик мешуд, чехраи нурпоши хуршед бештар пеши чашмо мегирифт. Бо ин чило роҳи васеи мумфарш ялтирос мезад, гӯё рӯди обе буди худрави ба ҳарос омада рӯ-рӯи он лаппида шино мекард. Ҷамол ин ҳолати табиатро чандин бор мушоҳида карда буд. Бо гузаштани вақти аср офтоб дуруст дар уфуқи паси Авлиё камин мегирифт ва лашкари беҳисоби анвори худро то дами шом бераҳмона рӯ ба рӯи роҳиёни бечора ба ҳамла меандоخت. Ин бор туъмаи ин ҳамла Ҷамолу худрави безабони ӯ гашта буданд. Соябони чилавро поин кард, бефоида. Шуои чашмгир гӯё аз сатҳи ҷода ба дида мезад. Ҳамин ки пай бурд роҳу бераҳа ба назараш яке метобад, суръати худравро коҳиш дод. Дар ин лаҳза мошини бории бадҳайбате бо ғуввоси гӯшгир аз канораш гузашта рафт. Аз шамоли он худрав алвонҷ хӯрд. Вале... Ҷамол ҳанӯз ҳавосашро ҳам накарда буд, ки ғайричашмдошт,

дар пешорӯяш сиёҳии девмонанде, ки гуё уқобвор ба самти туъмааш шерчаҳ⁸⁹ мезад, пайдо шуд. «Эҳ, Худочон, ин чӣ бало буд?!», як он зери лаб ғурунғид Чамол ва худро бе чораву роҳи халосӣ дида, бо шаст фармони худравро ба самти чап тоб дод... Вой дод!! Мисли ин ки кӯҳе таракиду дар зери гӯшпонааш садои гумбурросии баланд танин андохт, гуё ки ўро дар ғирболи оҳание баҳам мезаданд, тамоми сару танаш сахту пурозор ба ҳар сӯ зада-зада тақон хӯрда рафт. Ҳамзамон болиштаки имании пурбод ҷаҳида ба сари синааш часпид, вале... Нохудогоҳ, зарбае аз қафои курсӣ ба пушташ нишаст, ки бениҳоят дардовару ҷонгир буд. Баробари баланд шудани садоҳои номурааттаби гарсгурс, тақ-туққои бепоён ҳаёлаш гурехт, дар ҳоле ки замини осмон беист дар атрофи сараш давр мезад, пеши чашмонаш зим-зиё торик шуда рафт...

Як қадам ба Авлиё нарасида, дар миёни дашти синабирёни қок, дар зери пардаи хунолуди офтоб қитъае аз роҳи васеи мумфарш ҳоли дилозоре дорад. Худраве дар васати ҷода рӯ ба ақиб гашта, на, чӣ рӯе – фуки мачолашудае аз мушти саҳти ситамгар ба саду ҳаштод дараҷа давр зада, фис-фис дуд мебарорад. Самти мусофирнишин низ ба дарун фуру рафта, тамоми шишаҳои ҷилаву канор реза-реза шуда ба замин рехтаанд. Дар гирду бари худрави ба сар хӯрда тиккапораҳои он, капсули гази ҳаштодлитра ва гардонаи беовози ятиммонда зору ҳайрон парешон мондаанд. Дар атроф чандин адад анори синачоку беҳии ҳайрон ва кадуҳои порашуда ҳам тити питу дамдардарун мехобанд. Ҷойи нишасти ронанда аз зарбаи капсул ба дарун тоб хӯрда шакли миёни букриро гирифтааст, фармони саршикаста аз мушти фармондораш қач шуда ба зери пешхони⁹⁰ таракида паноҳ бурдааст ва дар миёни курсиву фармони номехрабон ҷуссаи леҳшудаи марди беҳабар аз хостаҳои бечойи Худояш..., э вой (!), тани мачруҳу ғатилашудаи

⁸⁹ Шерчаҳ – ин ҷо: парвози бениҳоят баланд ба сони хез ё ҷаҳиши шер

⁹⁰ Пешхон – панели пеши худрав дар рӯ ба рӯи ронанда, ки дар он васоили амалкарди худрав (суръатсанҷ, таҷҳизоти савтӣ, фармон, хушдордиҳанда...) насб мешавад

Ҷамоли нокому беҳуш дар банд аст... Ду-се қадам онсӯтар аз ин манзараи хунобзоя худрави дар ҳам фурурафтаи пачақшудаи дигаре низ бо ҳолу намои хузновар чаппагардон мехобад – ҳамон худрави нофармоне, ки ронандаи муътодаш дасти ҷилавдориро гум карда, бо ҳайбати девгуна рӯ ба рӯи Ҷамоли оғушта дар ҳазору як орзуву хаёлҳои ширин баромада буд...

Ин манзараи хунук чанд тан раҳгузари савобҷӯро аз роҳ ниғаҳ дошт. Чун дарёфтанд имкони боз кардани дарҳои маҷақшудаи мошин нест, даричаи сақфи онро шикастанд ва тани беҳолу бедармони Ҷамолро берун кашиданд. Ў ҳанӯз талвосаи ҷон мекард! То дармонгоҳи Авлиё оварданд, вале аз дасти фақирро ночорӣ ин «бемористон» дубора тасодумдидаи лозабонро, ки намебоист тани озурдаву захмиашро ҷо ба ҷо кунанд, ба мошини дигар гирифтанд ва ҷаҳорҷарх ба сӯи шаҳри Нурато шитофтанд. Ҷамроҳи ӯ ҳамсари синабирёну писари дилреш, ки зарбаи нобаҳангоми тақдир онҳоро ангуманг сохта буд, низ буданд. Ҷамоли гоҳе хушёру гоҳе беҳуд ҷонбозикунон то шифохонаи Нурато омад... Ба бахти бад, ҷавонмарди саҳтҷону обутобёфтаи деҳотӣ бо ҳар қадар нерую тавони қарорӣ дар баробари дарди ноҳинҷору ҷонгудои муфочо тоб наовард, илтиҷоҳои азизонаш – тазарруъ ва хоҳишҳое, ки шояд ҳафтумин қабати фалакро сӯроҳ мекарданд, то гӯши фариштаи наҷот нарасид. Ҷамин ки ҷуссаи саропо маҷруҳу хунолудаширо ба тахти муолиҷа хобониданд, беҳолона танҳо ду-се бор «оча...оча...» гуфта тавонисту бас. Дар талошу пайкори чандлаҳзай Маликулмавт пирӯз омад, вай ба одати маъмул, пас аз як «пуф-ф»-и кӯтоҳи асираш қабзи руҳ карду қолаби бечону беҳаракати Ҷамоли сарсаҳтро ба ҳоли худ гузошт...

*Ё Раб, ба фазли хеш бубахшой бандаро,
Он дам, ки озими сафари он ҷаҳон шавад.
Номе зи мо бимонаду аҷзои мо тамом
Дар зери хок бо ғаму ҳасрат ниҳон шавад...*

Инна лиллоҳи ва инно илайҳи роҷиъун⁹¹.

⁹¹ Ба тоҷикӣ: Мо аз Худоем ва ба сӯи Ӯ бозмегардем

НОНИ БАШИР

Вақти нисфирӯз буду офтоби тобон аз домани таф-
сонии худ сели анвори сӯзонашро бераҳмона ба сару рӯ
мезад. Шодӣ пас аз қафо андохтани роҳи дурударози
шаҳр дар истгоҳи деҳа пиёда шуда, ба самти боло ваз-
нин-вазнин қадам мешумурд. Аз ниҳояти ҳавои гарм
ёроӣ сар бардоштан нашофт, ҳатто нафасгирӣ барояш
мушкил буд. Гӯё бодии мулоиму руҳбахше, ки ҳамеша
таху болои деҳаи дӯстдошташро навозиш меод, имрӯз
бо маҳбубии худ қаҳрӣ аст, намехоҳад дар рӯ ба рӯӣ да-
мои доғи саратон истодагарӣ кунад. Бо ин ҳол, Шодӣ
саъй кард зудтар аз доми ҳавои диму гирифта ва пар-
даи хомӯшии ба сари деҳа нишаста раҳой ёфта, хешро
ба манзили падарӣ расонад. Бо як ангезаи ботинӣ, аз
даҳону бинӣ нафаскашон ба қадаммониааш афзуд.

Лаҳзае, ки Шодӣ ба ҳавлӣ даромад, наметавонист чашм
боз кунад. Гӯё пӯсти рӯю дастҳояш аз ниҳояти сӯзиш гард
шуда мерехтанд, зери перохану шалвор бошад, шип-шилта
тар буд, аз чаккаҳои рӯяш низ беист арақи гарми бадан ме-
шорид. Баробари ба дари даромад наздик шудан садо дарод:

– Саидҷон!

Ҳанӯз чашмонашро накушода, дарро ба рӯяш кадбо-
нуӣ хона боз кард. Аз паси ӯ сару дӯши бародар низ наму-
дор шуд. Меҳмонро дида ҳар ду мисли гул шукуфтанд, бо
ҳаяҷону хурсандии беҳад ба ӯ бағал кушоданд. Ҳамзамон
аз дохили хона бодии сарди ҷонбахш ба сару димоғ зад,
Шодӣ аз танӯри оташзо худро ба дарун гирифта, нафаси
роҳат кашид ва гарму ҷӯшон бо азизон пурсупос кард.
Ҳамин ки вориди хонаи ҷойинишаст шуданд, писару дух-
тари Саидҷон низ худро ба оғӯши амак андохтанд. Маълум
буд, ки касе роҳи ӯро намепоид, вале баногоҳ пайдо шу-
данаш ба мисли Офтоби само гармии руҳбахш ба фазои
манзили бародар ато мекард. Саидҷон, ки дар деҳа хонаи
падариро чароғбон аст, ҳамроҳи фарзандон бародарро ба
пешгаҳи хона гузаронд...

Шодӣ субҳи зуд по шуда ба роҳ баромада буд. Бар замми он ки мошинҳоро ивазкунон хастаю кӯфта то деҳа расид, шикамаш низ нақора менавохт. Ҳарчанд чою нон мехӯрданд, гуруснагиаш рафъ намешуд, дилаш ба ғизои гарм кашол буд. Мехост ба ҳамсари бародар арзи дил кунад, аммо ба ин аз маш бо пайдо шудани хоҳари азиз зарурат намонд. Онҳо як хоҳар доранд, ки ҳамсоия наздики Саидҷон аст. Инак, ӯ беҳабар аз ҳама чиз, дар сар лаълии дасторхонпече ба хона даромада омад. Чун бародари шаҳриро дид, бо як дилхушии бемонанд, дар ҳоле ки аз чашмонаш нур мебориду чехрааш бо лабханди чаззоб оро меёфт, ба сӯйи чигаргӯша бағал кушод. Дубора наботи суҳбати пайвандон шира баст. Хурсандии хоҳар бошад, аз ҳама бештар буд, ӯ дар идомаи ҳангома бо хушҳолӣ гуфт:

– Ман имрӯз доништа нону чалпак пухтаам, – ва ба зани бародар рӯ оварда хоҳиш кард: – янғачон, агар захмат набошад, бӯғчаи маро дароз кунед.

Вақте ки хоҳар гиреҳи лаълиро мекушод, ҳама ба ҳаракатҳои ӯ ва дастпухтҳое, ки оварда буд, чашм медӯхтанд. Дар ин миён Шодӣ бетоқат шуд, ӯ дигар сабру қарорро аз даст дода, беихтиёр ёзиду як нони баширро, ки ҳанӯз ҳавраш мебаромад, ба даст гирифт. Нонро бо эҳтиёт ба чашмони нимпӯшшудааш расонид, мисли як кӯкнорие бо кайфи беинтиҳо онро бӯй кашид, ду-се бор аз рӯйи сурхгуну гарм бӯса бардошт. Ҳама нишастагон ҳолату амалҳои ӯро дида таачҷуб карданд, ҳеч кас ба гӯшаи хаёл наоварда буд, ки бародар то ин дараҷа нони баширро пазмон шудааст. Ба хусус, вақте ки дар ду гӯшаи чашмони Шодӣ ашк ҳалқа зад, ҳама ба шигифт омаданд. Касе ҳарф намезад, хомӯшии ҳукмрон шуд, ки худ аз бародари ба риққат омада арзи ҳол талаб мекард, дидаҳо бо ин умед роҳ гузиданд.

– Агар хато накунам, сию панҷ сол аз миён мегузарад, ки он замон ману ду додарам дар як вақт донишчӯ будем, – суҳанҳояшро чида-чида ба гап даромад Шодӣ. – Барои падару модаре, ки се хӯранда дар хонаву се донишчӯ дар шаҳр доштанд, таъминии хӯрдухӯроку либосворӣ ва дигар ниёзҳои зиндагӣ хеле саҳт буд. Ман ин ҳолро хуб дарк

мекардам ва чун калонтар аз додаронам будам, пайваста сари он меандешидам, ки маоши донишчӯйиро аз моҳ ба моҳ расонему аз моҳонаи падар, ки он ҳамагӣ сад сӯм буд, умедвор нашавем. Раҳматӣ падарам бо вучуди неюнестон⁹² ман гоҳ-гоҳ пул мефиристонд ва таъйин мекард, ки ман агар бепул ҳам монам, қарз нагирам. «Қарз баракаи зиндагиро мепаронад, – мегуфт қиблагоҳам, – дидӣ, ки пулат кам мондааст, ба худам хабар кун, мо дар қишлоқ як роҳашро меёбем...» Боре маҷбур шудам дар рӯзҳои сармои зимистон ба худаму додаронам кафши гарму ҷемпер бихарам. Азбаски тамоми пасандозамро харҷ карда будам ва то гирифтани маоши донишчӯӣ ҳанӯз аз як ҳафта бештар вақт буд, бепули маро ба ҳолати ногувор афканд. Ба харҷи хона ҷуз нону чой дигар чизе нахаридем, ҳар рӯз ба додаронам сию панҷ тинӣ меодам, ки дар ошхонаи донишгоҳ сарфи наҳор кунанд. То рӯзи якшанбе кисаам холии холи шуд. Боз се-чор рӯзи дигар мебоист тоқат кунем, вале чӣ хел? Ҳамон рӯзи таътил додаронро гирифтаму секаса ба истгоҳи роҳи оҳан баромадем, бошад ки коре ёбему бепул намонем. Ба бахти мо, ду вағони картошка ба боргоҳи истгоҳ расида будааст. Масъули бор розӣ шуд, ки ба ивази бист сӯм ҳар ду вағонро холи кунем. Ҳамоно ба қор часпидем, додарон дукаса халтаҳои картошкаро як-як гирифта ба қанори вағон меоварданд ва ман онҳоро ба дӯш бардошта онсӯтар бурда дармечидам. Чоштгоҳ шуд, нисфирӯз омада гузашт, аср ҳам фаро расид ва ниҳоят, сурхии офтоб аз байн рафтӣ мо қорамонро адо кардем. Дар ҳоле, ки худамон ҳам обу адо шуда будем, бо сару сурати сиёҳу чиркин, пойкашолу дилбеҳузур ба қоргоҳи мутасаддии бор рафтем. Аммо, бо чӣ забон гӯям, он марди қорфармо дар чояш набуд. Ниғаҳбон гуфт, ки ҳаққамонро фардо меодааст. Чорае ҷуз сари итоат надоштем, димоғсӯхта роҳи хонаро пеш гирифтем. Бештар аз се истгоҳи автобус пиёда омадем ва то ба манзил расидем, дигар на дармон доштем на мадори ба по рост истодан. Ҳар се баробар худро ба рӯи намад афкандем. Аз фарти хастагӣ ва шиками холи дилҳоямон

⁹² Неюнестон – лаҳҷаи норизӣ; дудилағӣ

бечо шуда қай карданӣ мешудем, вале чизе набуд, ки берун ояд. Чанд муддат дароз кашида ҳис кардам, ки каме ба худ омадаам, аз ҷо хестам. Чашмам ба додаронам уфтод, ҳар ду ҳоли табоҳ доштанд, ба хусус, додари хурдӣ ду пояшро аз зону ба шикам ҷамъ карда, сарашро ба даруни гиребон кашида буд ва дастонашро муҳкам ба рӯйи сандуқи дил часпонда дарақ-дарақ меларзид. «Дигар ҷо рае надорам, аз амакам қарз мегирам» – гуфтам зери лаб ва аз тиреза ба берун чашм дӯхтам. Ҳамин нигоҳ карданам буд, ки дар ҳавлии нимаравшан аз ҷароғи камнури айвон симои касеро дидам. Ў якрост ба назди тиреза омада пурсишомез овоз дод: «Шодӣ?!» Ин овози дӯстам Сафо буд, ӯ аз деҳа меомад. Он лаҳза, худам медонаму Худо, як он бол баровардам ва чун кабу́тар ба сӯяш «паридам». Сафоро дар оғуш гирифта раҳо намекардам, гӯё ки Бобои Хизр ба ман ҷон мебахшид, охир, ҳеч кадоми мо аз деҳа бе савғотӣ намеомадем! Дар ҳақиқат, дӯстам раҳоварде бо худ дошт, ки модарам аз деҳа дода будааст. Медонед, чӣ? Нони башир! Оре, нони башире, ки он дам барои ману додаронам ширинтар аз сад кулча ҳалвою лазизтар аз сад ман асал буд! Ҳамоно ҳар дуру ба по хезонда, ба иттифоқи Сафо нону ҷой хӯрдем. Пас аз сер шудан дидам, ки модарҷонам дар канори талқони себу як баста набот номае низ бо дастхати зебои худ гузоштааст ва ин суханҳояш ҳанӯз ки ҳанӯз аз хотирам намеравад: «Нури дидаам, ҳамин сӣ сӯмак ҷамъ шуда буд, ки бароят мефиристам. Ин аз пули додоят нест, чунки медонам ту намехоӣ ба мо мушкили афтад, инро бар ивази намадпазию гилембофиҳоям ғун кардаам. Ками маро ба ҷойи пур бин, бо додаракот ҳар чӣ дилатон хоҳад, харида хуред. Ман шумоёнро дуо мекунам...»

Шодӣ аз нақл бозистод. Гиря гулугираш карда буд магар, беовоз ва бо сари хам нони башири хоҳарро пора-пора карду чанд ҷо ба рӯйи дасторхон гузошт ва як тик-каро худааш ба даҳон бурд. Ҳама нишастагон беихтиёр ба пораҳои нон даст дароз карданд. Хоҳар мехост чизе гӯяд, аммо чашмони ӯ низ кӯл-кӯли об буду гулуяш дар банд шуда ки, наметавонист лаб ба сухан кушояд...

ЛАВҲАЮ ҚЛАМИҲОИ КҶТОҲ

ПИСАРАМ, ШИКАМАТ СЕР АСТ?

Рӯзҳои тобистон буд. Ману модарам аз як қитъа замини боғамон ҳосили сабзиро бардошта дар ӯра⁹³ рехтем. Чун замин нарм буд, ман дарҳол бели нӯктезро гирифта шуруъ кардам ба побел кардани он. Модарам гуфт:

– Писарам, ту замина бел кун, ман ҳам зардолуи дугонара меафшонам, баъд бо ҳам ош мехӯрем.

– Не-е, шумо набароед! – яке аз бетоқатиаш нороҳат шуда гуфтам ман. – «Дугона» баланд аст, хавфнок, ҳамин ки қорама тамоми кунам, худам меафшонам.

Модарам хандид... Оҳ, чӣ лабханди мулоиму нозинине дошт он лаҳза, ҳеч аз ёдам намеравад. Дар воқеъ, ба касе мисли модарам, ки дар кӯҳгардию дарахтбарой беҳамто буд, «ба дарахт набароед» гуфтани ман бас хандаовар менамуд...

Дар ҳоле ки боди нафиси тобистон аз миёни буттаю дарахтони боғи сарсабз вазида тану тӯшамро бо меҳр пармосида мегузашт, ман хастагиро ҳис накарда бо тамоми неру бел мезадам, қитъазамини холишударо барои коштани себзаминии дубора⁹⁴ омода месохтам. Дар дили ин шуғли писандидаам ногаҳон сарусадои гӯшгире баланд шуду гӯё осмон ба замин фуру рафт. Ба маҳзи шумидани овозҳои дилхароши қарс-қурс ва шақар-шуқури шоху навдаҳои шикастаи дарахт ва нидои баланди модарам, ки «писарҷон!!!» гӯён садо дардода буд, бандаи ба ваҳм омада белро ба як сӯ дур андохтаму бо қадамҳои баланд хез зада ба самти «дугона» дартоз шудам.

⁹³ **Ҷра** – қолаи махсусе, ки дар як гӯшаи боғ ё хавлӣ кофта мешавад ва дар он сабзавотро нигоҳ медоранд

⁹⁴ **Себзаминии дубора** – картошкаи мавриди кишт, ки дафъаи дуюм кошта мешавад

Э вой, бо чӣ забон гӯям! Модари бечораам дар канири шоҳаҳои уфтодаи дарахти болобаланди зардолу беҳушу безабон начунбида якпахлу мезад. Бо шитоб худро ба ӯ расонидам, аз зери китфонаш дошта, каме сарашро бардошта бо тарсу ҳаяҷон сухан ба лаб чидам:

– Очаҷон, чӣ шуд, ба худ оед...

Аммо аз модарам на садое буду на ҳаракате. Миёнбанди ловдонамро аз камар кушода, лӯла карда дар зери сараш гузоштам, сари дӯшу танаширо кам-кам молидам. Дасту поҳояш каме чунбиданд, пилқояш ба рӯйи чашм боло-поин шуданд. Бо шаст ба сӯйи хона давида бо обхӯрӣ обу дастмолчаеро гирифта ба пас баргаштам. Модарам ба худ омад, ду-се қулт об хӯрд, базӯр лаб чунбонда гуфт:

– Писарҷон, натарс... Ман малча⁹⁵ шудам, тез ба савҳез⁹⁶ бар...

Чун дидам кори дигаре аз дастам намеояд, дастмолчаро тар карда ба пешониаш гузоштам ва бо шитоб ба самти хонаи акаи Муродулло давидам. Эшон «Жигули» доштанд ва хонашон дар фосилаи ду чакрим аз манзили мо воқеъ буд. Дар ёдам ҳаст, он дам чунон бо суръати бод медавидам, ки агар Элиуд Кипчугеи ҳабаш ҳам мебуд, ба ман намерасид!..

Модарамро озод бардошта дар курсии қафои мошин хобонидем ва акаи Муродулло низ он дам хунараширо намоиш дод. Масофаи ҳаждаҳкилометри байни гузари Доничак ва дармонгоҳи совхузамонро ӯ дар тӯли даҳ-понздаҳ дақиқа тай кард! Хушбахтона, ҳама духтурон сари кор буданд ва ба хусус, сарпизишки дармонгоҳамон киё Чумъабойи Йӯлдоширо дидаму хушёр шудам. Бо дили пур худамро бовар кунондам, ки ин табиби ҳозик модарамро аз дардҳо начот хоҳад дод.

⁹⁵ Малча шудан – леҳу абгор шудан (*аз зарбу лат ва ғ.*)

⁹⁶ Савҳез – шакли гӯйишии «совхоз»

Ҳоли модари ба шиканча дучоршудаам хеле нигаронкунанда буд, гоҳе ба худ меомаду гоҳе аз ҳуш ме-рафт. Вақте ки духтурони дигар ба маркази ноҳия (то он ҷо 110 км аст!) бурдани ўро дархост намуданд, киё Чумъабой ҳама масъулиятро ба уҳда гирифт ва сахту сифт гуфт:

– Дигар илочи ҷо ба ҷо кардан нест, агар як бори дигар ўро савору пиёда кунед, ҷонаш меканад, беморро бой медиҳем...

Модари «малчашудаам» он шабу як рӯзи дигар бе-худу беҳол дар зери доруҳои оромбахш хоб рафт. Мани дар худ гирифта, дар ҳоле ки дарунамо занбӯрҳо меҳӯрданд, ҷойи нишаст намеёфтам. Духтурон ҳар чӣ мефармуданд муҳайё карда, бо тамоми вучуд аз Офаридагор офияту сиҳҳати модари азизамро илтиҷо мекардам.

Шаби дуюм фаро расид. Бо орзую умеди чашмкушоии модар, дар канори тахти хобаш сари дузону нишаста будам. Ҳарчанд бо ҳар роҳе хобамро гурезонда ҳушёр монданӣ мешудам, хастагию бемадорӣ ба ин имкон намедод ва посе аз шаб гузашту надонистам ки хобам бурдааст. Гӯё дар руъё буд, гармии ҷонбахше ба рӯйи пешонӣ ва буноғушам нишаст, гарчи намехостам ин ҳарорату нафосат қатъ шавад, чашм боз кардам. Рӯ ба рӯям модари азиз аз ҷойи хобаш лабханд мезад, бедор шудани маро дида гуфт:

– Писарам, шикамат сер аст? Рав, ягон чиз хӯр...

«Эҳ, модарҷон, аҷаб фариштае ҳастӣ ту! Худат ҷон меканӣ, вале намехоҳӣ фарзандат ҷон канад, худат ду рӯзу ду шаб чизе ба даҳон набурдаӣ, аммо намехоҳӣ нури дидаат гурусна бимонад...» Ҳамон як дасти озодашро миёни ду қафам гирифта, бо меҳр, бо чашмони руст бӯсидам, бӯйидам ва ... ҳаз бурдам.

МОДАРАМРО ДИГАР НАЁФТАМ

Агар гӯям, ки нисфи умрам дар сафар гузашт шояд хато бошад, зеро ин нисфи умрро дар мусофириҳо гузарондаам. Бешак, ҳама дар ин дунё мусофирем, вале бо тақозои сарнавишт ба кӯйи мусофири афтидан чизи дигар. Ман берун аз манзили падар, дур аз ватани бобой маскан гузидаам ва ноилоҷ шабу рӯз ранҷи ҳичронӣ фироқ мекашам. Ин ранҷ дарди пазмонӣ аст: муштоқӣ ба дидори модар, ки шабу рӯз дар интизори ҷигарбанди худ роҳ мепояд; орзуи дидани ёру дӯстони ҷавонӣ, ки барои ҳамрозу ҳаммаслаки худ суфраи суҳбатҳои ширин меороянд; умеди расидан ба табиати бихиштосо, ки сари ҳар қадам бо чеҳраи ноз истиғно мекунад ва бо роиҳаи дилангези худ фараҳу ҳаловат мебахшад.

Ба ҳар навъе, ки хоҳам, зиндагӣ мегузарад ва ҳар манзили гузидаам барои ман ватан аст, аммо зодгоҳ талъату нақҳати дигар дорад. Намедонам, шояд оҳанрабоест, ки тамоми торҳои мағзу вучуди маро ба худ ҷазб кардааст, шояд баҳри беохири руҳониест, ки ҳушу ҳавоси маро дар худ фуру бурдааст. Ман зуд-зуд ихтиёр аз даст медиҳам ва беихтиёр роҳи зодгоҳ, роҳи деҳаро пеш мегирам ва ба хотири рафъи ҳумору кадом як ташнагие дар талош меуфтам...

Ин дафъа ҳолам гирифта аст. Ман қадамҳои вазнин дар ҷодаҳои саҳти деҳа мебардорам. Ёрои ҳарф задан, ҳатто сар боло кардан надорам. Ҳар қадар ба хонаи падарӣ наздик мешавам, дилам бештар ба ҳавл меояд, нобахангом бӯғзе гулуямро мегирад, мадори дасту поям мекоҳад. Ба сӯйи арзак – суфачаи сангине, ки болотар аз хонаамон аст, хира мешавам, аммо касеро намебинам. Дигар он пайкари руҳбахше, ки ҳамеша маро он ҷо истиқбол мекард, ба назар намерасад. Ҳалқаи дарвозаро боз мекунам, ҳавлии ҳоли ва оромӣ соқит қалбамро мефишорад. Беихтиёр садо мебарорам: «Оча!» Мехостам акси садо шунавам: «Ҷони оча!» Ҳайҳот, на овозе, на акси садое. Худамро бо беҳудӣ аз дар ба дохил мезанам. Дар пойгаҳ ҳамон пӯстаки зерипойӣ,

дар фарши хона ҳамон қолии дастбофти равонакӣ, ба рӯи девор ҳамон сӯзани пурнақшунигори дастдӯз овезон... Ҳама нишона ҳаст, аммо худаш нест. Ўро дигар намеёбам, чояш холист.

Рагу пайи поҳоям сушт шуда, дузону нишаста мондам ва сар дар гиребон фуру рафтам. Модарам бо чехраи гарм ва ба ҳар ҳолат дар пеши назар чилвагар шуд: миёнашро бо рӯмоле баста буд ва як даста ҳезуми хушк ба сар гузошта меомад; дар чуқурчае, ки қолиби танӯр буд, истода, аз гили бо бузмӯй пухташуда танӯр месохт; бо шонаву мокую дастак калобаҳои рангбарангро дар тору пуд кашида гилем мебофт; рухсораш лолагун буду аз танӯри тафсида нонҳои хушбӯйи башир меканд; доиразанон бо мақомҳои дилнишину гуворо суруд мехонд... Дарвоқеъ, ӯ аз чумлаи беҳтарин гӯяндагони халқӣ буд ва таронаҳояш равшану возеҳ дар пушти гӯш садо медиҳанд:

*Кас кеча бурод сарҳатакаш дуру дароз,
Ҳар се хуҳарон шинем ба мейҳои дароз.
Ҳар се хуҳарон бозӣ куним меарзад,
Кокул ба миёни борикам меларзад.*

* * *

*Додарам аз Каттақерғон ханд-хандон омадас,
Уштуронаш дар қатору саллавайрон омадас.
Уштуронаш дар қатору саллавайрон, додарам,
Дар даруни чераҳош як даста райҳон, додарам.*

* * *

*Эй оча, назан, накеб, ман беморам,
Ман кабки рамида дар таги деворам...*

* * *

*Бом ба бом ча(р)х мезанам нарвон кати, нарвон кати,
Аз дари гер⁹⁷ медаром армон кати, армон кати.*

⁹⁷ Дар лаҳҷаи зодгоҳи муаллиф овози «ӯ» (вови маҷҳул) аксаран ба овози «е» табдил меёбад, тавре ки дар абёти боло дар калимаҳои кеча(кӯча), мей(мӯй), керғон(кӯрғон), чера(чӯра), гер(гӯр) мушоҳида мешавад

* * *

*Мурдани ман маълуму кай мурданам маълум нест,
Як кафанро бурдану нобурданам маълум нест.*

* * *

*Дар ғарибӣ нола кардам, ҳеч кас ёдам накард,
Дар қафас чон додаму як мард озодам накард.*

Танҳой ҳузновар аст, гӯё бори гароне ба дӯшам гузошта бошанд, бо миёни дуқат ёрои сар бардоштан надорам. Ғарқи андӯҳу ҳоли гирифта ҳис кардам ба рӯи шонаҳоям дасти мулоиме нишаст ва чакраи оби доғ пушти гарданамро сӯзонд. Сар гардондаму дар канори худ хоҳарҷонам – ягона хоҳарамро, ки нишона аз очаам аст, дидам. Ў ба ғуссаи ман шарик шуда оби дида мерехт. Хоҳарамро ба ҷойи модар дарёфта дар канор гирифтам. Пай бурдам, ки ҳар ду ҷон дар як қолабему месазад боз ҳам бо дили гарм ба зиндагӣ умед баст...

Ҳанӯз пардаи шом наафтида, он рӯз ба пушта, ба сари хоки модарам рафтам. Ў дар хонаи охиру абадии худ оромӣ хомӯш мехобид. Қабрашро тавоф кардам, аз сураҳои Калом хондам. Санги мазор аз ҷинси мрамор буду мураббаи баланд ва дар рӯяш пас аз дуруд ба Худою исми модар бо ҳуруфи зебо ин байти Шайх Саъдӣ низ ҳақ шуда буд, ки фикр мекунам, беҳтарин ва муҷазтарин байти шеърӣ дар васфи зан-модар аст:

*Зани хубу фармонбари порсо,
Кунад марди дарवेशро подшо!*

Валлоҳу аълам бис-савоб.

ДИЛАМ СҶҲТ

Бо баҳонаи чашни арӯсӣ бори дигар ҳамсинфон дар деҳа гирдиҳам омадем. Дидорбинӣ чӣ қадр сафо дорад, ба вижа, бо ёрони айёми ҷавонӣ!

Дар дили арӯсӣ ҳамсинфам Сухроб маро ба канор садо зад. Аз дастам дошта, бо оҳанги узромез гуфт:

– Ҷӯраҷон, агар ёдат ҳаст, понздаҳ сол пеш маро сарзаниш карда, аз дастам саҳт нороҳат шуда будӣ. Акнун ба қадри суҳанҳоят мерасам, шабу рӯз вичдонам азоб медихад.

Оре, Сухробро маломат карданам ҳанӯз ҳам чун оина дар ёдам ҳаст. Он замон бо дидани зодномаи фарзандонаш пеши чашмонам сиёҳӣ зада буд. Ӯ миллати ҳар ду писар ва духтарашро дар зоднома бо номи миллати бегона нависонда буд. Дар сурате ки Сухробро ачдодаш, падару модараш, худашу хонумаш – ҳама тоҷиканд ва ба тоҷикӣ хонда бузург шуданд. Ҳамсинфам ба эроди ман бо писханд ҷавоб дода буд: «Меҳоҳам фарзандонам дар ҷомеа мақоми худро ёбанд, агар ба курсӣ нишинанд аз тоҷик будани худ шарм накунанд...»

Он замон, ба назарам, як шиносамро гум мекардам ва ҷамъияти тоҷикон ба се нафар кам мешуд...

Сухроб ба суҳанаш идома дод:

– Акнун фаҳмидам, ки агар дар худи бача ақлу фаросат набошад, аз миллаташро дигар кардан суде набудааст. Писарону духтарони шумоҳо ҳама соҳиби касбу кор ҳастанд, мақом ҳам доранд, иззат ҳам... – Сухроб хомӯш шуд. Рӯмолчаашро аз рӯйи чашмонаш кашид, ҳис кардам гиряш меояд. Бо овози хаста каломашро дунбол кард: – Вале писарони ман, бо вучуди «ғайритоҷик» шуданашон, ба ҷое нарасиданд... Ҳар ду аз дасти бекорӣ овораанд, се сол аст, ки мардикорӣ мекунанд, аз рӯйи шунидам, ғуломи дари қадам қазоқе буданд...

Ба ҳоли ҳамсинфам дилам сӯхт.

ТАРОНАИ ИШҚИ НУҲУФТА

Ман туро дар хаёлҳои бесару нӯки худ чустучӯ кардам. Туро гоҳу бегоҳ андаруни навозишҳои боди сабо чустучӯ кардам. Ҳамасола бо расидани фасли баҳор туро дар доманакӯҳҳои лолапӯши Фечак, ғарқу мадҳуш дар миёни гулзори муаттари Доничак чустучӯ кардам. Оре, ҳар лаҳзаву ҳар дам дар моварои хаёлотии беохири худ чашмони пурҳумору лабҳои гулгуну чехраи гандумгуни хандони туро чустучӯ кардам...

Ман туро дӯст медорам. Аз таҳи дил, бо тамоми вучуд туро дӯст медорам, зеро ҳанӯз дар кӯдакӣ меҳри ширини ту меҳркадаи ҷони маро гарм кардааст, суҳанҳои сеҳрангезат пардаҳои хаёли маро навозиш додааст ва гармии дастони нозуку нарми туро то ба ҳол дар лобалои тору пуди вучудам ҳис мекунам...

Аммо, аҳёнан танам сард мешавад, аз ту дилам мемонад. Вақте ки ба ёдам мерасад, ту дар ҷавонӣ маро гузошта ба оғӯши бегонае сар паноҳ бурдӣ, ҷону ҷигарам дармегирад, аз оташи рашк мисли мори ба алов афтада дар худ мепечам. Бо нафрати беҳадду канор ба ту лаънат мехонам ва хаёлан ҷисму ҷони туро дар васати панҷаю ангуштони оҳаншуда мефишораму ғичим мекунам. Ман туро бад мебинам, шаклу сумоти туро чашми дидан надорам!..

Эҳ ҷонам, чӣ кор кунам? Чӣ гуна бо ту канор оям? На бо ту ҳастам, на бе ту, на туро метавонам аз ёду хотирам зудуда партоям, на бо ту метавонам дарди дил кунаму хумори дил барорам...

Боре ба арӯсии писари тағоям рафтам. Аз рӯйи одат, мехостам дастҳоямро бишӯям, аммо ҳамон лаҳза хидматкори обрез набуд. Ғайричашмдошт, ту дар наздам пайдо шудӣ ва бо чехраи пуртабассум ба дастонам об рехтӣ ва сачокро дароз кардӣ. Баъд аз сӣ соли дуриҳо ту бо муҳаббати хосса ба ман эҳтиром гузоштӣ, як дам аз илтифотат обу адо шудам. Бале, дар он ҷашн ту ҳам будӣ, чехраи латифи ту гӯйе мисли хуршед нур мепар...

роканд. Вақте ки чашмони оҳуият ба ман уфтод, худат нафаҳмида, беҳаёл аз миёни занон берун омадӣ ва ба дасти ман об рехтӣ...

Деҳаи мо он қадар бузург нест, ҳама якдигарро мешиносанд. Натанҳо мешиносанд, ҳатто хабар доранд, ки ҳар як пир ё ҷавон чӣ шуғле дорад, чӣ гуна муомила бо дигарон дорад. Аз ин хотир, меҳру алоқаи мо низ пинҳон намондааст ва ба хотири орият, набояд касе моро якҷо бубинад. Мо оилаи чудо дорем, хатти сарнавиштамон мутафовит аст. Ту ин маъниро хуб дарк мекуни ва ҳар гоҳ бо ман рӯ ба рӯ шавӣ, мисли ғурми таннози кӯҳи рамида, худро гирифта мегурезӣ. Ту дар оғоз гурезпо набудӣ, аммо пас аз бадқавлии худ гурезпо шудӣ. Ман бояд туро ба ҳоли худ гузорам... Чӣ кор кунам, ин аз дастам намеояд, наметавонам қалби тилкапораи хешро ба ҳоли худ гузорам. Ман колбаде ҳастам бо дили хаста, бо руҳи аз ҷо раҳида...

Чӣ тазоде?! Ман туро дӯст медорам ё на?...

СЎГВОРӢ

Мошини чоп зуза мекашад... Танҳо ҳамин нола ҳосили муҳаббатест, ки бо фурӯ омадани ангуштони нозук ба сари сию ду муҳра аз худ хабар медихад ва дар поён аз даҳонаи мошини чоп баргҳои пур аз рангу шираи дилосо берун мерезад...

Мавҷи ишқ аз дили ноором туғён мекунад ва субҳу шом, ҳар рӯзу ҳама рӯз дар тӯли бист соли ҷудой аз ҳамрозу ҳамнишини ғамхор, баргҳои хотира тар ва косаи сабру таҳаммул пур аз оби дида мегардад.

Муҳаббат сафо дорад, пайғом аз садоқат дорад, ба хотири дидор дар қиёмат бо рӯи сурх, талоши ҳастӣ мекунад ва дар ин хатти сарнавишт дурдонаҳое ба ёдгор гузоштааст пас аз сари ошиқаш: «Зангӯла», «Саховат», «Чароғи суҳан», «Ширу шакар»...

Модари меҳрабону ҷонгудоз, олиҳаи меҳру дилдодаи заҳмат бо ранҷҳои фаровону дасттанҳо бист соли тамом меваҳои дарахти зиндагӣ – Баҳодуру Ҷаҳонгир, Нигинаю Фирӯзу Фирдавсро дар бағал гирифта бузург мекунад, дарси ҳаёт медиҳад ва пайваста сухани саробони ҷавонмарги худро вирди забон меконад:

*Кош рӯзи вопасин ман пеши поят ҷон диҳам,
Ё бароят ҷон диҳам, ё ки ба ҷоят ҷон диҳам...*

Кимёи азиз мо, он кимёгари сеҳрофаре, ки иксири зузаву ишқу муҳаббат ва меҳри инсониро ҳада кунад, дигар дар миёни мо нест, дилҳоро ғарқи хуни ҳасрату дарду надомат карду рафт...

Дигар, дасти дуо боло кунем:

Худованди мутаол руҳи покашро бо суруши Фотимаи Заҳро маҳшур намояд ва ба бозмондагон сабри ҷазил иноят фармояд.

12.11.2020

ТАВАЛЛОИ МАРД

Украин бароям ватани дуюм аст. Гарчи як гӯшаи қалбам пайваста бо ёди Эҷу кӯҳистони Нурато мезанад, Украини Херсони он бароям маҳбубу дӯстдоштанист.

Аз рӯзе, ки ба Украин қадам ниҳодаам, дар назарам он кишвар бо осмони оби бепоеи худ ҳамчун маҳди инсонҳои хушфикр таҷассум ёфтааст. Ҳеч ба ҳаёлам наомада, ки рӯзе ин осмони пок олуда ва мардуми хушзеҳни гирду барам гирифтор ва ба як тикка нону ба як фурсати осуда зор мешаванд...

Ман пас аз хатми омӯзишгоҳи хоҷагии қишлоқ дар Ленинобод (Хучанди имрӯза) ба сарбозӣ ба Украин рафтам. Он замон нуздаҳсола будам. Рафтнам аз диёр ҳамон буду дигар барнагаштам. Яъне барои иқомати доимӣ пас наомадам. Аз ҳама бештар модари азизам ҳар бори дидан ашк мерехту илтиҷо мекард, ки ба оғӯшаш баргардам ва бародарам Абдусалими омӯзгор низ ду поро дар як мӯза карда,

маро дар деҳа ниғаҳ доштани мешуд. Мани якрав бошам, ба ҳарфи касе гӯш наандохтам ва тамоми муҳаббатҳоямро ба зодгоҳам лоя-лоя дар зери қалб таҳ карда, роҳи диёри дувумамро пеш мегирифтам.

Пас аз сарбозӣ ба факултаи агрономии Донишкадаи кишоварзии Херсон дохил шудам. Бо дарёфти дипломи муҳандиси кишоварзӣ хеле орзу доштам дар ноҳияҳои атрофи шаҳр машғул ба кор шавам, вале духтари дӯстдоштаам Людмила нагузошт. Бо ҳам издивоҷ кардему дар шаҳр мондем ва аз он пас ман куллан херсонӣ шудам. Хонаю дар, боғе калон бунёд кардем, оила сохтем. Даре нагузашта нахустин меваи ҳаётмон ба бор омад – Лола таваллуд шуд. Ва дертар боғи ишқам гули тозае ба армуғон овард – Татьянаи хушлиқои малламӯям файзи оилаамро афзун намуд.

Ману азизонам зиндагии орому осуда ба сар мебардем. Ба чизе дасткӯтаҳӣ надоштем. Бо гузашти айём дӯстони зиёде пайдо кардам, ҳамсоғон ҳама ҷони одам буданд. Ман кор мекардаму пул меовардам, боғи бунёдкардаам низ манбаи хуби даромад барои зиндагиамон буд. Ҳарчи аз хӯрдамон мемонд ба бозор мебаровардем. Чунончи, он солҳо танҳо аз ҳосили чаҳор бех чормағзи боғам як мошини сабукрав харида будем...

Сад афсус, он ҳама роҳату фароғат бароям дер напойд. Парвардигор ба сарам то ҳадде сахтиву азобҳоро овард, ки чандин бор хостам ҳама чизро ҷамъ кунаму ба зодгоҳам баргардам. Аввал ҳамсари меҳрубонам Люда, аз пайи ӯ духтари баҳортабиатам Лола мубтало ба маризӣ шуда, ин дунёи равшанро тарк карданд. Замину осмон ба назарам сиёҳ намуд, ҷомаи сиёҳ ба бар кардаму тоқӣ ба сар. Он рӯзҳои мотамдорӣ танҳо духтари хурдиам такагоҳи ман буд ва танҳо ба хотири ӯ алоқа ба зиндагӣ доштам. Ҳарчанд бо ӯ шуълаи умед дар қалбам зинда буд, бо мурури вақт ва бо фаро расидани синни издивоҷ дубора ба гӯшаи танҳой уфтодам. Натавонистам духтари нозпарвардамро дар наздам ниғаҳ дорам.

Таняи «калоншуда» низ маро дар Херсон гузошту худ бо шавҳараш ба Амрико рафт. Ҷуро, ба хусус, набераи ширинкам Салимаро, ки номашро ба хогири доиман дар ёд доштани додарам Абдусалим гузошта будам, пазмон мешавам.

Бо вучуди ин ҳама сарнавишти талх, ман дар Укроин мондам. Гарчи танҳои вучудамро чун харзаҳра заъфу нотавагон мекард, ба суроғи таҳаммул рафтам. Ба ин иродаю суботи ман баъзе ошноёни дерин ва ҳамсоягони ҳалиму меҳрабон ҳамдастӣ шуданд. Ранчи бе ёру ҳамдам буданро бо шатранҷбозихои мутгасил, бо шуғли кишоварзӣ боғдорӣ ҷуброн мекардам.

Рӯзхою моҳхою солҳо гузашту ин бор шарафи укроинӣ будан ҳам барои мондагон шудан кифоят накард. Дуди сиёҳи нифоқ фарози кишвари азизамро фаро гирифт. Нобаҳангом набарду даргириҳои ҷонсӯз ҳама чизу ҳама ҷову ҳама касро муталошӣ сохт. Боми хонаҳо фуру рехт, боғу бўстонҳо сӯхта хокистар шуд, дӯсту ошноён пароканда ва сабру таҳаммул аз даст рафт! Мани ҳайронӣ музтариб ҷуз фирор чорае надоштам. Ҳар чӣ дар каф буд раҳо кардам, буду набудамро ба ихтиёри Худо гузошта, сар гирифтам ба ватани бобой.

Инак, дар пиронсолӣ маро мардуми кӯхистониам, деҳаи биҳиштосои Эҷам, бародарону додарони ғамхору мунисам ба оғӯш гирифтаанд. Феълан бо оби Дарифеҷаку Мурғобак шикам сер мекунаму дасту рӯ мешӯям, зуд-зуд ба тавофи қабри модараму гузаштагонам меравам, сари роҳат бар остонаи падарӣ мегузорам. Бо ин ҳол, дилам боз ҳам ба Укроин кашол аст. Бо тамоми вучуд дуо мекунам: «Эй Парвардигор, худат бузургиву тавоно! Дастӣ ҷангараҳоро кӯтоҳ бикун, сари кинагарию душманиро бишкан, азизону заминҳои дӯстдоштаи моро дар паноҳат ниғаҳ дор! Ин фақир Абдулаҳади Ғафур, ки бандаи Худои якто ва ягона ҳастам, ба ростӣ шакебоиро пеша кардам, маро дар ин дунёи равшан муҳтоҷ нагардон!»

17.08.2022

ЭҲСОНИ ЯК ГИРЯ

(Он рӯз барои нахустин бор дар зиндагиам аз пулиси роҳ хушам омаду барояш изҳори сипос намудам)

Субҳи зуд баланд шудаму арӯси хонаамро, ки барои дидорбинии падару модараш роҳи сафар пеш гирифта буд, бо мошинам ба истгоҳи роҳи оҳан овардам. Дар бағали терминали қатор дидаам ба мошинрабате уфтод, ки дар он автобусу худравҳои саворӣ меистоданд. Чойи хилвату амн пиндошта, ҳамона фармонро ба он сӯ печ додам. Ҳамин печ доданам буд, ки аз садои хуштаки нозири роҳ як қад паридам. Даст ба канори сар ниҳода худро шиносонд:

– Фалонӣ писари Фалонӣ ҳастам, ҳуҷчат!

– Оббо, ворид шудан мамнуъ буд? – асли қазияро дарк карда пурсидам мани мутаҳаййич.

– Бале, бародар, «хишт»-ро зер карда гузаштед.

– Ба Худо, надидам, як бор гузашт кунед, дигар такрор намешавад, – асноди худравро ба дасташ дода гуфтаман, – ин ҷо ҳам барои чойи саҳарӣ...

– Бародар, аз гузашт ҳарфе нест, бубинед аз ду гӯша дидгар гузоштаанд, – арз кард нозир ва каме ба сарусуратам зеҳн монда афзуд: – Мебинам зиёӣ ҳастед, аҳли фаҳм, вале чойи саҳариро дафъаи дигар мехӯрем.

– Одам аз ризқи саҳарӣ намегардад...

– Ризқи моро Худо медиҳад. Чун ҳамсинну соли падарам менамоям, ҷаримаи сабуктаре бароятон менависам, ба чойи пули се моҳонаи камтарин танҳо дуторо пардохт мекунед.

– Додарҷон, ту низ аз аҳли фаҳм будай, намешавад ба хошти ҳамин ожангҳои пешониам, ҳадди ақал як моҳона кунӣ?

Чехраи норизои нозир дасташро ба суратбарги ҷарима бурд. Дар ҳамин лаҳза дари мошинам боз шуду садои гиряи набераам баланд шуд ва арӯсам илтиҷоомез пурсид:

– Амакҷон, намеравем?

Мани парешонҳол ҳанӯз чизе нагуфта, нозири роҳ баргашту ҳуччатҳоро ба дастам пас дод ва амри ширин кард:

– Сафаратон ба хайр, бародар, дигар ба «хишт» эҳтиром гузоред!

– Ташаккур, агар рост омад чонам садқаи сад хишт шавад! – бо нигоҳи сипосманд дур шудам аз ӯ ва ба мошин баргашта, аввал набераи ба ханда(!) омадаамро бўсаборон кардам ва ӯро ҳамроҳи арӯси зарангам ба истгоҳи қатор бурдам...

МАСАЛИ ҒИРРОМӢ

Шояд бовар накунед, аммо ман чунин харонро дидам: яке бурут дошту дигаре буд тос!

Хари бурутдор бо фуки худ чеҳраи моҳро мехарошид ва аз ниҳояти гарданкулуфтӣ теги табар ба ӯ корагар набуд. Аз қонваре хушаш намеомад, ба ҷуз як ҳамзоти худманиш, ки тоссар буду қадкӯтоҳ, вале хеле ҳангӣ. Аз ин ҳангӣ барои худ устои беҳамтое дуруст карда буд, вайро чаҳор бор қат шуда «бузургвор» мехонд ва қадаме фаротар бидуни маслиҳату фармудаҳои ӯ намегузошт.

Қазоро, хари бурутӣ ба маснаде нишаст ва бо мансаби нав ба як пойгаи сартосарӣ раҳбарӣ мекард, ки дар кишвараш соле як-ду бор доир мегардид. Аз ин пойга дар ҳар мавсим даромаде ҳангуфт ба хӯрчинаш мерехт. Албатта, роҳандозии кори пойга ба уҳдаи ӯ буд, вале барои амалҳои хуфӣена ва дарёфти суди бисёр ақлаш намерасид, аз ин рӯ, дар ин гуна мавридҳо аз «бузургвор» ёри мечуст.

Ҳар гоҳ кишвардор барои пойга маблағу ҳадяҳо ихтисос медод, фуки баланди хари дастбакор дар осмони кишвар бо ахтарон лаббӯсӣ мекард. Ӯ бо ғурур, гӯё шохӣ даври замон аст, пойгатозони ғолиби устонҳоро номнавис ва рӯзи оғози сабқатро эълум мекард. Қабл аз он

ки ба марҳилаи асли иқдом кунад, дартоз меомад пеши «бузургвор». Тибқи маъмул, ҳангии оқил роҳи кор нишон меод ва дар байни онҳо ин муколама сураат мегирит: «Бубин, бурутӣ, дар миёни ин давоздаҳ минтақа ду устон муътабар аст: яке он ҷо, ки зодгоҳи банда аст, дигар бахше, ки дар он ту ба дунё омадаӣ». «Мефаҳмам, бузургвор! Гуфтани ҳастед, мақомҳои аввалу дувум ҳатман бояд насиби ин ду устон гардад, чаро ки ҳам ҷоизаи олии пеши мо монад, ҳам ришва бо сухулат ба даст ояд ва ҳам шуҳратамон дар байни мардум доман афрозад». Ва, «бузургвор» тарҳи масири пойгатазиро мекашид, роҳҳои русти нишон меод, сирри пирӯзиро меомӯзонд... Бешак, ӯ хеле заранг ҳам буд, мегуфт: «Бигузор, ҳама даҳтои дигар бо роҳи морпечи асли пойга битозанд, мақоми севум ҳалоли барандааш бод!»

Ин нақшаю амалкардҳои пинҳонӣ буд, ки ҳар сол хари бурутдори фукдаросмон бо устодаш равған мелесид, хӯрчинашро бар ивази пулу ҷоизаҳои давлатӣ аз ришва пур мекард ва ҳар сол ҳам ҳамшаҳриёни ваю бузургвори носеҳаш барандаи пойга мешуданд ва... бечораҳои беҳабар аз ҳилаю тазвири маснаддорони «доною кордон» бо навбат ба ҷойи сеюм иктифо намуда, боқимонда бо сари ҳам, малулу озурда ба устону шахрҳои худ бармегаштанд...

Имсол ҳам чунин карданд, пойга то поён тибқи нақшаи он ду сар хари «зирақ» сураат гирифт, вале...

Кишвардори нав ба пирӯзии ҳарсолаи ҳамшаҳриёни хари маснаддор ва «бузургвор»-и ӯ шак бурд. Аз ин хотир, пинҳонӣ пушти сарашон ҷосус гузошт ва дастур дод, ки ҳар як қору шинухези онҳоро ба навор гирад. Дар дақиқаи сад, ҳамон лаҳзае, ки ҳамшаҳриҳои «пирӯз» қарор буд ҷоизаро дарёфт намоянд, бо дастури кишвардор филми аъмоли хуфиёна намоиш дода шуд. Он намоиш буду замин натаракид, ки хари бурутии гарданкулуфт фуки болои худро пинҳон кунад! Хари тос бошад, яке ҷуфтак заду лагади муҳкаме ба гардани шогирди

ношуд фурувард ва беҳаёл роҳи фирорро пеш гирифт. Аммо фирор кучо?! Ҳанӯз аз остонаи ҳавлии арк берун нарафта, ҳар ду аз сӯйи неруҳои кишварӣ дастгир ва ба гарданҳояшон қилода андохта шуд...

Хари бурутдору «бузургвор»-и тоссараш шуҳрату орзуҳои хабиси худро ба сиёҳҷол бурданд ва кишвардор бо садои баланд эълон кард:

– Иншоаллоҳ, аз соли дигар ғирромӣ намешавад, пойгаи софу орий аз фиреб баргузор хоҳад шуд!

Дунё ба умед.

АЗ КҶЛБОРИ ДАРВЕШ

(силсилаҳикоёти кӯтоҳ)

Шогирд дафтари дарсро боз карду ба Дарвеш рӯ овард:

– Устод, муаллими адабиёт ба мо фармуданд, ки ҳар, шайтон ва хукро тавсиф кунем...

Дарвеш бо тааммул гуфт:

– Дар ин хусус се ҷумла мегӯям ва ту дар атрофи гуфтаҳои ман бичарх:

«Марде, ки ба рухсори зани худ мушт мефурорад, ҳар аст».

«Зане, ки пушти сари шавҳари худ ғайбат ва бадгӯйӣ мекунад, шайтон аст».

«Фарзанде, ки дар пиронсолӣ дасти падару модарашро намегирад, хук аст».

Шогирд хурсанд шуд ва бо диду дарки худ шуруъ кард ба шарҳи суханҳои устод.

* * *

Реҳлати модар барои ҳар кас гарон меуфтад. Ошноии дерини Дарвеш, ки дар шаҳр зиндагӣ мекард, ҳар гоҳи суҳбатҳои телефонӣ бо ҳасрат мегуфт: «Модарам бихишти буд... Хеле ёд мекунам... Ҷояш доиман холист...»

Имрӯз Дарвеш ба дидорбини фарзандонаш ба шаҳр омаду хост ошнояшро низ дида, ҳолу аҳвол пурсида равад. Чун дарвозаи ӯро кӯфт, писараки гандумгуни мӯчингилаи ошно лингаи хурди дарвозаро боз кард:

– Салом, келинг бобо, – ба маҳзи дидан гуфт писарак.

– Додоят дар хона аст?

– Қабристонга кетган, анча вақт бўлди, энди келса керак.

Дарвеш як даст ба дӯши писарак гузошта, ба дохил қадам ниҳод. Роҳравон гуфт:

– Ин хел бошад, то омадани додоят камтар суҳбат карда менишинем.

– Хӯп бўлади.

– Номат чӣ буд?

– Менинг исмим Сашка.

– Э, ин чӣ хел ном шуд?

Писарак хандиду посух дод:

– Уйда шу ном билан чақирадилар.

«Ҳм-м...», ба андеша рафт Дарвеш ва беихтиёр пурсид:

– Шеър медонӣ?

Писарак бо завқ ба хондани шеъре пардохт:

– *Шундай қилиб, дӯстларим,*

Айтсам юрак сўзларим...

Ҳамин вақт аз дарвоза худи ошнои Дарвеш даромада омад. Ӯ рафиқи худро дида хурсанд шуд ва бо ҳамон оҳанги таассуфомези шинос гуфт:

– Ба зиёрати гӯри модарам рафта будам, дуою фотиҳа хонда баргаштам...

Инчо шишаи сабри Дарвеш шикаст. Рост ба чашмони ошнояш нигоҳ карда, ба чойи ҳамдардӣ бо лаҳни тунд гуфт:

– Рафиқ, агар хоҳӣ руҳи модарат шод бошад, ба фарзандат забони модарӣ ёд деҳ!

* * *

Боре Дарвеш дар яке аз рӯзҳои наврӯзӣ бо дӯстонаш ба табиат баромад. Ҳама канори чашма, бар рӯйи сабзазори навруста гирди ҳам нишаста, дами фароғат мезаданд. Ғайриихтиёр, Дарвеш ба атроф чашм дӯхта, ба олами андеша фуру рафт. Пурсиданд:

– Чӣ хабар, устод, ин тафаккуру тааллум аз чист?

Дарвеш аз доманаҳои кӯҳӣ чашм нақанда гуфт:

– Мои тоҷик ба андозаи ҳамин сабзазор худогоҳӣ надорем! Бубинед, ин сабзаҳо ҳар сол бештар реша зада, паҳнои густурдатарро фаро мегиранд, мо бошем... ҳарчи беш ба асли насл теша мезанему аз вусъати буда мекоҳему мекоҳем...

* * *

Дарвеш забонгумкардаҳоеро дар атрофи худ дидадида, билохира, ба хашм омад ва ғазабнок гуфт:

– Инҳо яқинан чун санги бечону яхи сарданд ва ё ба мисли хари масте ҳастанд, ки бешуурона аз пайи модииён давад...

* * *

Дарвеш аз ҳаҷ баргашт. Пурсиданд:

– Аз Байтуллоҳ чӣ хабар?

Гуфт:

– Офаридгор фармуд, аз маҳалли сарзаминҳои Тоҷикистону Ўзбекистон бояд кишваре ба номи Варорӯд сохт. Халқҳои тоҷику ўзбек сазовори як мамлакати дузабонаанд.

Ба шигифт омада пурсиданд:

– Ҳадаф аз ин амр чӣ аст?

Посух дод:

– Бо ҳам омадани тоҷику ўзбек ба таҳқири ҳамдигарӣ заволи мебахшад ва пояи давлати муқтадире хоҳад гардид, ки касеву дастгоҳе ба он дастдарозӣ нахоҳад кард!

* * *

Ман ба маъракаи устодам Ҳочӣ Дарвеш рафтам, рафиқам ба юбилеи Даҳрӣ. Дар бозгашт бо ҳам вохӯрдем. Рафиқам махмур буду мекалавид, чашмонаш сурху гирди лабонаш кафолуд. Даҳон қач карда, абруӣи рostaшро ба боло кашида, бо садои хирросӣ пурсид:

– Ҳочӣ арақ дод?

Ман ҳайратзада гуфтам:

– Ё алҳазар, магар дар маъракаи эҳсон арақ медиҳанд? Албатта, не!

– Марг ба он Ҳочӣ, – маро бештар дар шигифт монда афзуд рафиқам. – Аз Даҳрӣ ёд гирад, чӣ хел ба халқ нон бояд дод!

* * *

Дарвеш лаб-лаби рӯди об ба боло мерафт, ки дар васати боғе чашмаш ба ҷамъе уфтод. Беихтиёр пушти дарахти бед қомат рост кард ва мутаваҷҷеҳи он ҷамъ шуд.

«Юбилей» дар авҷ. Як тӯда марди пиру миёнсол ши-ракайфу беғам, аз лабу даҳон каф пошида хушҳолӣ ме-кунанд. Зери оҳанги шод чанд нафар арғушт мераванд, ба ҳар навъ дасту по меафшонанд. Рақсу бозӣ фаротар аз ҳунари инсонӣ (гӯё дар сурати шайтонҳои чобуку чо-лок) идома дорад...

Аз миёни тӯда пирамарди зиёфат пӯзаи майолудаш-ро мис кардаву молида «тост» мегӯяд, бо димоғи боло, ҳамчун носеҳи замон:

– Рафиқон! Як қисми одамҳо пул ҷамъ карда юби-лей медиҳанд ва қисме дигар мераванд ба ҳаҷ. Бе шак, аз ҳаҷ дида юбилей маъқултар аст. Чаро ки дар юбилей халқаш мехӯрад, менӯшад, шодмонӣ мекунад. Ба ҳаҷ рафтаҳо бошанд, бо худашон мебаранд, ва агар маърака ҳам диҳанд, аз он ҳеч кайфу сафое нест. Имрӯзҳо сари ҳар қадам ҳочӣ! Худо медонад, аз дили онҳо чӣҳо мегу-зарад, имоне, одобе доранд ё на...

Бо сухани пирамард чомҳо ба ҳам меҳӯрад, нисфи маю шароб аз гӯшаи даҳон ба рӯи чонаҳои качукула мешорад.

Дарвеш бо дидани ин ҳол даст ба гиребон бурд, шигфтзада дар худ гуфт: «Аҷаб қиёсе... Юбилей ба ҳаҷ чӣ рабте дорад? Ҳоҷӣ як фаризаи худро анҷом додааст, ту магар қозӣ ҳастӣ, ки аъмоли ӯро қазоват мекуни? Чи шаккокие!!»

* * *

Дарвеш ба шогирдони худ нақл мекард:

– Яке аз ошноҳоям барои ороштани маъракае омодагӣ медид, мехост бо баҳонаи суннатӣ қардани писараш ба халқ «ош» диҳад. Барои суфраи маъракааш ҳай мекашонд: кило-кило меваҳои тару тоза, шириниҳои ранг ба ранг, нӯшобаю обмеваҳои хел-хел ва... се қассобро оварду як гӯсола, даҳ сар бузу гӯсфандро забҳ қард ва... албатта, танӯркабобу, мурғкабобу моҳии бирёни низ аз феҳрист науфтод.

Гуфтам: «Ин ҳама омодагӣ, магар аз берун ҳам меҳмон меояд?»

«Не, чӯра, фақат ҳамдеҳагон, – сар хорида гуфт ӯ, – лекин намехоҳам ягон каму костӣ шаваду одамон айб кунанд»...

То поёни маъракаи суннатӣ ҳоҷу воҷ мегаштам.

Ниҳоят, чашн ҳам гузашт, ҳама ба хонаҳои худ пароканда шуданд. Ман аз паси як гурӯҳ мард дар кӯча ме-рафтам. Лоҷарам, суханҳои онҳоро мешунидам:

«Аз ин бадтар маъракаро надидаам!» – мегуфт яке.

«Чизе надод, мумсик!» – меафзуд дигаре.

«Рост мегӯед! Шаробу арақ ки надоштаӣ, чаро тӯӣ медиҳӣ, номард?!» – хулоса мекард савумӣ...

* * *

Шогирд Дарвешро андӯхгин дида пурсид:

– Устод, чаро ғамгин менамояд? Ё боз ҳам ранҷе ба сари миллат расида?

– Миллати мо ҳамеша дарду ранҷ дорад, азизам, – охи амиқ кашид Дарвеш, – медонӣ, ба чӣ монанд шудаем?

Шогирд китф дарҳам кашид, бо тахайюр суол кард:

– Фикр мекунед ба чӣ?

– Мо мисли картошкаҳое ҳастем, ки аз ҳар сӯ ба ҳамлаи гамбӯсақҳои колорадой рӯ ба рӯ шудаем. Ин гамбӯсақҳои бераҳму шилқин баргу навдаҳоямонро макида хушк карданд, акнун ба ҷисму ҷонамон часпидаанд.

* * *

Шогирдон аз Дарвеш пурсиданд:

– Устод, оё бадтарин рӯзи худро дар ёд доред?

Гуфт:

– Он рӯзе буд, ки намефаҳмидам модарам чӣ мегӯяд.

Шогирдон ба шигифт омаданд.

– Аҷабо?! Магар мумкин аст ҳарфи модарро нафаҳмид?

– Вақте ки ба курсии мансаб нишастам, модарам ба суроғам омад. Маро шоду хуррам ва хушсарувазъ дида гуфт: «Бале, писарам, ман бо ту мефаҳрам!» Гуфтам: «Ман бор кучим билан элимга хизмат қиламан!» Модарам бо чашмҳои алояш ба ман нигарон монд.

Шогирдон гуфтанд:

– Пас, модар чизе нафаҳмидаст, на шумо.

Дарвеш посух дод:

– На, он рӯз модарам наздиктар омад ва бо нигоҳҳои чиддӣ гуфт: «Ман туро намешиносам, бегона шудай». Сипас, пушт дода рафт. Ман бошам, то ҳол дар андешам: модарам чӣ гуфтан мехост?

* * *

Шогирд малулу дилшикаста ба сухан омад:

– Ба ин авбошон чӣ мегӯед, устод, навод ки ба сари муаллим мушт зананд?!

Дарвеш бо тафаккур гуфт:

– Инҳо мағзи хар хӯрдаанд... Ҳатто ба андозаи гӯшдароз шуур надоранд!

– Ба ростӣ...

Дарвеш афзуд:

– Хар надида линг мепартояд, инҳо дидаю дониста!

* * *

Дарвеш ҳар рӯз, ҳангоми баргаштан аз кор дар сари кӯча бо ӯ рӯ ба рӯ мешуд. Марде буд ҳамсинну соли ху-даш, вале ба маротиб лоғару чурукида. Ӯ ба маҳзи дида-ни Дарвеш калавидаю даст афшонда ба сӯяш медавид ва дар ҳоле ки оби даҳонаш даври лабҳояшро чило медод, дандонҳои зарди ҳар ҷо – ҳар ҷо кирмхӯрдаашро намо-иш дода, бе салому бе алейк пул талаб мекард. Аксаран намедод, чаро ки намехост бо як финҷон шароб мастии ӯ афзуда ва худ дар гуноҳаш монад. Баъзан чунон ме-часпид, ки ҷуз чор-панҷ ҳазор дода раҳо шудан чораи дигар надошт...

Дирӯз дубора бо ӯ пеш омад. Бар хилофи рӯзҳои пе-шин, ин бор ҳушёр менамуд. Ӯ Дарवेशро диду гӯё ки халтаи зар ёфтааст, бо шаст ба сӯяш давид. Дарвеш пур-сид:

– Чӣ хабар, бародар?

– Медонӣ, имрӯз таваллуди духтарам аст, мехоҳам барояш як ҳадяи хуб бихарам.

– Хуб, чӣ мушкилӣ дорӣ?

– Аз бозе, ки туро мешиносам, бароят эътимод карда-ам, ҳар чӣ фармой ҳамонро мекунам!

Дарвеш дар дил хурсанд шуд. Аз эътимоди ӯ болида, даст рӯйи шонааш гузошт ва гуфт:

– Ту ин дам бо ҳамин ҳушёрӣ ба хонаат рав. Сари ҳол будани ту беҳтарин ҳадя барои духтарат аст!

*Аз май ҳазар кунед, ки ин душмани ҳаё,
Коре, ки аз адаб натавон кард, мекунад.*

(Бедил)

* * *

Шогирдон аз Дарвеш пурсиданд:

– Кадоме аз мушоҳидаҳоятон ба руҳияти шумо бештар таъсиргузор буда?

Дарвеш посух дод:

– Мардаке дар ҳамсоғӣ доштам, худҳоху якрав ва бадхӯ. Дар ниҳоят, вай ба роҳи қач рафт ва бо пойи худ ба гандоб уфтод. Дигар, роҳи бозгашт наёфта гандиду мурд.

* * *

Дар ҳини суҳбати чортанг яке аз дӯстони Дарвеш гуфт:

– Гоҳе касонеро, ба хусус, занонеро мебинем, ки на аз сидқ, балки барои худнамоӣ ба умраву ҳаҷ мераванд. Онҳо ин «фариза»-и худро ошкоро аз пули дигарон ва бе он ки ба норасоии аҳли байту бечорагии фарзандони худ тавачҷуҳ кунанд, анҷом медиҳанд...

Дарвеш бо андеша илова кард:

– Бешак, аъмоли бандагонаш ба Худованд аён аст, Вай гуноҳу савоби ин зумра «ҳоҷиён»-ро муқаррар менамояд. Аммо, дер нашуда, мебояд ба пештоқи дари ин гуна ҳоҷиҳо байти зерини Шайх Саъдиरो навишта кард:

*Хари Исо гараш ба Макка баранд,
Чун биёяд ҳанӯз хар бошад!*

* * *

Аз пандҳои Дарвеш:

«Ман ӯро надидаам, намешиносам, аммо шабу рӯз бо ёди ӯ ҳастам. ӯ бошад, маро мебинад, комилан мешиносад ва ҳар гоҳ амале бечо ё гуноҳе аз ман содир шавад, аз гӯшҳоям гирифта чунон ба замин мезанад, ки чашмонам мош барин чаҳида мебарояд. ӯро кам нагиред!».

* * *

«Ҳар маъракае, ки дар он арақу шароб диҳанд, ори аз фазилати эҳсон аст. Соҳибхон бо додани машруботи алкули савоби қорҳои хайри худро ба ҳеч мебарад ва ҳамроҳ бо шаробхорон муртакиби гуноҳи кабира мешавад».

МУНДАРИЧА

ҚИССАҲО

Қиссаи ҳочӣ.....	4
Армон	131

ҲИКОЯҲО

Вафодор.....	198
«Ба ман гап мерасад».....	204
Кори савоб.....	213
Яқрав	220
«Бозиҳои зиндагӣ».....	246
Ҳамолияк.....	260
«Маза»-и шароб	267
Сирқату зиллат	269
Хунбаҳо.....	272
Чашмикордон	275

НОВЕЛЛАҲО

Орзуҳои нимароҳ.....	284
Нони башир.....	295

ЛАВҲАЮ ҚАЛАМИҲОИ КҶТОҲ

Писарам, шикамат сер аст?.....	299
Модарамро дигар наёфтам	302
Дилам сӯхт.....	305
Таронаи ишқи нухуфта	306
Сӯгворӣ.....	307
Таваллои мард	308
Эҳсонӣ як гиря	311
Масали ғирромӣ.....	312
Аз кӯлбори Дарвеш	314

Бадийи нашр

Юнуси Имомназар

Марзи умед

(Умид-истак сарҳади)

Мухаррир: **Н.Чориев**

Дизайнер: **В.Бурцев**

Техник муҳаррир: **Ф.Азизов**

Рассом: **К.Ҳамидуллоев**

“Muharrir nashriyoti”

6068

Теришга 2023 йил 13 декабрда берилди.
Босишга 2024 йил 16 февралда рухсат этилди.
Бичими: 84x108 1/32 “PT Serif” гарнитурасида
офсет босма усулида офсет қоғозида босилди.
10,2 шарт. б.т. 16,5 ҳисоб нашр. таб.
Адади 500 нусха. 15-сон буюртма.

“Мухаррир нашриёти” матбаа бўлимида чоп этилди.
100011, Тошкент шаҳри, Чилонзор тумани, 20^А-мавзеи,
Сўгалли ота кўчаси, 5-уй. E-mail: muharrir@list.ru